

BELGELER

TÜRK TARİH BELGELERİ DERGİSİ

Cilt: XXXI

2010

Sayı: 35

I. AHMED (1603-17) DÖNEMİNE AİT BİR OSMANLI KĀNŪNNĀMESİ

YILMAZ KURT*

Osmanlı Arşivi'nin önemli bir belge serisini oluşturan Osmanlı Kānūnnāmeleri, Ömer Lütfi Barkan tarafından önce bir makale çerçevesinde¹ daha sonra ise bir kitap olarak bilim âlemine tanıtılmıştı². Genel olarak Kānūnnāme-i Osmanî olarak anılan Fatih Sultan Mehmed³, II.Bayezid⁴, Yavuz Sultan Selim⁵, Kanunî Sultan Süleyman Kānūnnāmeleri gibi merkeze ait ana Kānūnnāmelerin yanında "Sofyalı Ali Çavuş Kānūnnāmesi"⁶, "Kānūn-ı Osmanî Mefhūm-ı Defter-i Hakanî"⁷, "Karaman Kānūnnāmesi"⁸, *Bayburt Kānūnnāmesi*⁹ gibi eserler yayın hayatımıza girdi. Ahmet Akgündüz'ün 9 ciltlik eserinde ise merkez ve taşraya ait pekçok kānūnnāme tıpkıbasımı ile birlikte yayınlandı¹⁰. Türkiye'deki elyazmaları arasında henüz yayınlanmamış çok sayıda kānūnnāme mevcut olduğunu biliyoruz.

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Tarih Bölümü.

¹ Ömer Lütfi Barkan, "Türkiye'de İmparatorluk Devirleri'nin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri I", *İktisat Fakültesi Mecmuası (İFM)*, II (1940-1941), s. 20-59.

² Ömer Lütfi Barkan, *XV ve XVI. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğu'nda Zirai Ekonominin Hukuki ve Mali Esasları, Kanunlar I*, İstanbul 1943.

³ Abdulkadir Özcan, "Fatih'in Teşkilât Kanunnâmesi ve Nizâm-ı Alem İçin Kardeş Katli Meselesi", *Tarih Dergisi (İÜEF)*, İstanbul 1982, sayı: 33, s. 7- 56.

⁴ Robert Anhegger-Halil İnalçık, *Kanunnâme-i Sultânî Ber Müceb-i Örf-i Osmânî, II. Mehmed ve II. Bayezid Devirlerine Ait Yasaknâme ve Kanunnâmeler*, Ankara 1956.

⁵ Selami Pulaha-Yaşar Yücel, "I. Selim Kanunnâmesi (1512-1520) ve XVI. Yüzyılın İkinci Yarısının Kimi Kanunları", *TTK Belgeler*, XII/ 16 (1987), s.1-101.

⁶ Mithat Sertoğlu, *Sofyalı Ali Çavuş Kanunnâmesi*, Marmara Üniversitesi Yay.; İstanbul 1992, Sofyalı Ali Çavuş, *Risâle [Timar Sistemi Hakkında]*, Yazım tarihi: 1064 (1654), Sareyevo (Saraybosna) Şarkiyat Enstitüsü Arşivi, No: 1311, Yayınlayan: Hamid Hadzibegic, "Rasprava Ali Causa iz Sofije o timarskoj Organizaciji u XVII stoljeću", *Glasnik*, II Sareyevo 1947, s.139-205; İlhan Şahin, "Timar Sistemi Hakkında Bir Risale", *İÜEF Tarih Dergisi (TD)*, Sayı: 32 (1979), s. 905-935.

⁷ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "Kanun-ı Osmanî Mefhūm-ı Defter-i Hakanî", *Belleten*, XV/ 58 (1951), s. 381-399.

⁸ M. Akif Erdoğan, "Karaman Vilayeti Kanunnameleri", *OTAM*, 4, Ankara 1993, s. 467- 516.

⁹ Leyla Karahan, *Bayburt Kanunnâmesi*, Ankara 1990.

¹⁰ Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, c. 1-9, İstanbul 1990-1996.

Yayına hazırladığımız bu Kânünnâme Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi Yazma Eserler Bölümü'nde 34 numara ile kayıtlıdır. Yazmanın 109. sayfasında başlamakta olan bu Kânünnâme'yi ilk kez 1990 yıllarında doktora tezimizi hazırlarken görmüş ve kullanmıştık. Türk Tarih Kurumu yeni bir yayın faaliyeti başlatınca biz de bu eserin yayınlanmasının faydalı olacağını düşündük.

Elimizdeki bu kânünnâme kitabın sonundaki “temme” kaydına göre 4 Cemâziye'l-âhir 1110 / 8 Aralık 1698 tarihinde Mustafa bin Mahmud tarafından derlenmiştir. Mustafa bin Mahmud'un kimliği hakkında hiçbir açıklama yapılmamıştır. *Sicill-i Osmanî*'de 1679 yılında Bursa'da Açıkbaş Mahmud Efendi Tekkesi şeyhliği yapan Mustafa bin Mahmud'un adı geçmektedir¹¹. Şeyh Mustafa babası Açıkbaş (Ahi) Mahmud'un ölümü üzerine şeyhlik postuna oturmuş ve 1698 yılında ölümüne kadar bu görevde kalmıştır¹². Ancak burada sözü edilen kişinin bir tarikat şeyhi olması böyle bir kânünnâmeyi derlemiş olma ihtimalini zayıflatmaktadır.

Kânünnâme'nin içinde geçen bazı tarihler ve ifadeler bu kanunların I. Ahmed dönemine (1603-1617) ait olabileceğini göstermektedir. Yapılan atıflarda geçen tarihlerin çoğunluğu da 1602-1609 yıllarına aittir. Sayfa 143'de yer alan “Öte yakaya eşkiyâ müstevli olmağla re'âyâ zarûrî firâr edüb” ifadesinin ise “Büyük Kaçgun” diye adlandırılan Canpoladoğlu, Kalenderoğlu ayaklanmaları başta olmak üzere Anadolu'nun her yerini kasıp kavuran Celâli ayaklanmalarını (1604- 1608) işaret ettiğini düşünebiliriz.

Kitabın bu “temme” kaydından sonra Minkârîzâde Yahya Efendi'nin bir fetvası eklenmiştir. Minkârîzâde Yahya Efendi (1618-1677), 1662 yılında Şeyhülislam olmuş ve fetvâları *Fetavâ-yı Minkârîzâde* adlı eserde toplanmıştır¹³. Kitabın tamamlanmasından sonra bile yeni bir fetvanın kaydedilmiş olması, bu Kânünnâme derleyicisinin bir kadı olabileceğini düşündürmektedir. Muhtemeldir ki Mustafa bin Mahmud bu kânünnâmeleri görevi sırasında el altı kitabı olması için oluşturmuştu.

Kânünnâme'nin başlangıcında, 107 ve 108. sayfalarda frengi hastalığından kurtulmak için verilen bir ilaç tarifi ile isti'âre için yapılması gerekenler ve ayrıca iki ilaç tarifi yer almaktadır. Konumuzla ilgili olmayan bu sahifelerin kitaba alınmasına gerek görülmemiştir. 34 numaralı el yazması kitap sadece Kânünnâme'den oluştuğu halde niçin ilk sayfanın 107 olarak numaralanmış olduğuna dair bir açıklama yoktur. Kitapta ta'kip kelimesi bulunması eski rakamlarla olan numaralandırmanın da sonradan yapıldığını göstermektedir. Öyle anlaşılıyor ki Encümen-i Osmânî'den Türk Tarih Ku-

¹¹ Mehmed Süreyya, *Sicill-i Osmanî, Osmanlı Ünlüleri*, c.IV, Yayına Hazırlayan Nuri Akbayar, Eski Yazıdan Aktaran Seyit Ali Kahraman, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s.1152.

¹² Abdurrezzak Tek, “Tekkeler Kapatılmadan Önce Nakşiliğin Bursa'daki Tarihi Süreci”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.16, s. 1, Bursa 2007, s. 224; H. Kâmil Yılmaz, “Açıkbaş Mahmud Efendi”, *DİA*, C.1, İstanbul 1988, s.332.

¹³ Ömer Mahir Alper, *Yaşamlarıyla ve Yapıtlarıyla Osmanlılar Ansiklopedisi*, c.II, YKY, İstanbul 1999, s. 664.

rumu'na intikal eden bu kitap önceleri tek cilt içerisinde iki ayrı kitaptan oluşmaktaydı. Yeni bir ciltleme esnasında bu iki kitap ayrı ciltlendi ve bu sefer Kānūnnāme'ye yeni rakamlarla numara verilmek yoluna gidildi. Bu numaralandırma da sağlıklı olmadığından biz 107'den başlayan eski numaralandırmayı esas aldık. 149. sayfadan sonraki sayfaya numara konulması unutulduğundan bu sayfaya birileri 001 diye numara vermiştir. Biz bu sayfaları 149a ve 149b olarak numaralandırmayı uygun bulduk.

Kānūnnāme'ye yazarı tarafından çoğu zaman ara başlıklar konulmadığından ara başlıklar tarafımızdan konulmuş ve italik yazı ile gösterilmiştir. Kitapta yer yer aynı veya benzer kanunlar tekrarlanmaktadır. Kitabın orijinal konu düzenini bozmamak için benzer başlıkların birleştirilmesi yoluna gidilmemiştir.

Kānūnnāme'de dikkati çekecek kadar çok yazım yanlışlıkları veya kelime eksiklikleri bulunmaktadır. 34 Numaralı Kānūnnāme'nin en büyük artısı ise çoğu konuda oldukça detaylı bilgi vermesidir. Bundan dolayı Kānūnnāme'deki eksiklikleri () parantez içerisinde tamamladık, yanlışlıkları düzeltmeye çalıştık.

KĀNŪNNĀME

Resm-i Kapān

Bir yerde kapān hâsil yazılsa mevzûnâtdan şol nesnelere ki kadîmden vezn olunmuş ola âher yerde vezn olunmaktan men' olunur. Meğer ki ol yerlerde şenlik olunub bir kapān vefâ etmeyüb âher yerde emr-i hümâyûn ile gayri kapān vaz' oluna ol vakt dahi kadîm kapāna zarar gelmedüğü yerlerde, ba'zı yerlerde kapānlarda bâc alınur deyü nizâ' olunur. Bâc-ı bâzâr bir kimesneye hâsil yazılsa bâzâra satılmak için gelen nesnelere ki mevzûnâtdan olsa kapāna gelüb vezn olunub mikdârı ma'lûm olduktan sonra bâc alınsa, ol bâc sâhib-i bâcındır. Kapān sâhibinin bâcda dahilî yokdur. Hemân kapāna gelüb vez(n) olunduğu için bir mikdâr ecr-i misl kapān için alınur.

Hâric Ez Defter Eşhâs

Bir vilâyet müceddeden tahrîr olundukda perâkende ba'zı eşhâs bulunsa timâra müte'allik olan karyelerde ve müstakill paşa ve müsellemler tahvilleri içinde tavattun eyleseler vatan ideli on seneden ziyâde olsa defter-i kadîm ile ba'zı sipâhla ve ba'zı havâss-ı hümâyûn kayd olunmuş olsa ve ba'zı dahi *hâric ez defter* olub lâkin havâss emînleri hâssa kayd eyleseler bu vechile cevâb verile ki: Re'âyâdan şunlar ki yol üzerinde muhavvif yerlerde duran köy re'âyâsı anlardan eğer bütün köyün hâneleri veyâhud ba'zılar yolcudan ve ulâkdan veyâhud yerlerinden kalkub gayri yere gitmiş olalar, anlar evvel varub oturdukları yerlere yazmayub ne mikdâr zamân olursa olsun bu sûrette çok oturduklarına i'tibâr yokdur ki asıl yerlerine yazub iskân etmek gerektir. Ammâ bir vechile derbend ahâlisi değıller ise şunlar ki yerlerinden kalkub kefereler yerlerine göçüb temekkün edineliler on yıldan nâkis ola veyâ ol yazıldığı yerin civârında ve nevâhisinde temekkün etmiş olsalar anın gibileri dahi asıl yerlerine yazmak kânûndur. Ammâ on yıldan ziyâde ise oturdukları yere yazmak kânûndur. Ammâ şol ra'iyet ki bir gayri memleke(t)den gelüb bir yerde temekkün etmiş olsa anın gibileri hemân buldukları yerde yazub hâss eyleyenlerin kend(ü) kavillerine i'tibâr yokdur.

Resm-i Tapu

Tapu-yı misl ile sipâhî muvâza'a edüb ziyâde resm-i tapuya taleb eyledikde gâyet a'lâ yer ki ziyâde hâsil ede, nihâyet üç yüz akça, evsat yerden iki yüz akça, ednâ yerden yüz akça resm-i tapu alınmak emr olunub bundan ziyâde alınmak memnû'dur.

Serbest ve Serbest Olmayan Dirlikler

Memâlik-i mahrûsede vâkî' olan kurâ ve mezâri' ikisinden hâlî değıldir. Ya serbestdir ya değıldir. Serbest olan bunlardır: Havâss-ı hümâyûn, evkâf-ı selâtîn ve sultânlarının başmaklıkları ve vüzerânın evkâf ve emlâkleri ve vüzerâ hâsslar(ı) ve mîr-mîrân ve eyâlet ve sancak beyleri ve nişancı bey ve defderdâr kethüdâları ve tîmâ(r) defderdâr(ı) hâssları ve mutlak arpa emîni ve re'isü'l- kuttâb. Bu zikr olanların cümlesi

serbestdür. Yörük ve müselleme beyleri ve çingâne beyi ve voynuk beyi bunların ze'âmet(leri) serbest olmak kânûn-ı mukarrerdir. Rüsûm-ı serbestiyyeleri kendilere defterde müstakill hâss yazılmak şarttır ve bi'l-cümle icmâlli ze'âmet serbestdir. Beylerin ve çavuşların ve mir'alemlerin ve çeri başları timârlarının rüsûm-ı serbestiyyesi âhere yazılmış olmasa müstakill defterde kendülere hâsıl yazılsa serbestiyye-i küllî verilüb rüsûm-ı serbestiyyesi defterde vakfa hâsıl yazılan dahi evkâf dahi serbestdir. Mutlak dizdâr timârları serbestdir. Sipâhî timârı serbest olmaz, lâkin muharrir-i vilâyet rüsûm-ı serbestiyyesi cümle hâsıl bağlayub timâr erine verse sancak beyi dahl edemez.

Vakıf Re'âyâsı

Âherin ra'iiyeti on yıldan ziyâde vakf toprağında sâkin olmağla vakfa ra'iiyet olmaz. Vilâyet kâtibi ra'iiyet kayd etmiş olsa mu'teber değildir. Kezâlik vakfin ra'iiyeti dahi on yıldan ziyâde sipâhî toprağında sâkin bulunmağla vilâyet kâtibi sipâhiye ra'iiyet yazmış olsa mu'teber değildir. Vakfin ra'iiyeti hîn-i tahrîrde yâhud vakf olduğu esnâda ol mertebede mevcûd olan re'âyâdır. Ol re'âyânın evlâdı neslen ba'de neslin re'âyâdır.

Akreb Pazar

Kuzât ve müderris(i)nin tasarrufunda olan tarlaları re'âyâ elinden alınmış yerler değil ise hâsıl olan terekelerin 'öşrün ol köyde olan anbara iletdiklerinden sonra akreb bâzâra teklîf olunmak câ'iz değildir.

Yağ Mumu

Yağ mumu şehirlerin ve kasabaların levâzım-ı zahâ'irindendir. Yağ mumu dökülen şem'hânedende defterde yazıldığı takdirde bile resm alınmaz. Vilâyet kâtibi hilâf-ı kânûn yazmak olur göresiz. Yağ mumu dökülmeyüb bal mumu dökülürse defter mücebince resmin alıveresiz.

Resm-i Ağıl- Öşr-i Keten- Resm-i Asiyâb- Resm-i Dönüm

Resm-i ağıl defterde yazılmak lâzım değildir.

Üç yüz koyunu bir sürü 'add edüb her sürüden beş akça ağıl hakkı alınur.

Kettândan salâriyye alınur vermezler ise 'öşürlerini yumuşadırlar. Bir karye toprağında tahrîrden sonra değirmen ya su bıçkısı yapılsa sâhib-i arz timâra bir nesne verilmez. Resmin mevkûfu alır. Tahrîr(e) değin bir karyenin sınuru dâhilinde olmayub kûhîden açılan yerlerin 'öşr ve resmin mevkûfu alır. Resm-i dönüm akçasıdır. Re'âyâ kaldırmak için vakf ve havâss-ı hümayûn ziyân olmaz.

Ürün Hasad Zamani

Bir yerde tereke erişüb kemâlin bulub biçilmeğe kâbiliyeti olan zamândır. Biçilmek ve harman olmak lâzım değildir. Çeltik erişüb kemâlini bulub biçilmek câ'iz olan zamân mu'teberdir. Daru, çavdar ve 'alef erişüb kemâlin bulub biçilmek câ'iz olan zamân mu'teberdir. Penbenin kozağı kökünden çıkub sararub dahi kemâlin bulub açılıb penbe âşikâre olduğuna i'tibâr olunur. Nohud ve bakla ve mercimek ve susam ve böğürölce erişüb yolunmağa kâbiliyet geldiği zamân mu'teberdir. Zeytun kemâlin bulub silkelemeğe müstahıkk olduğu zamân mu'teberdir. Bağ ki resm yazılmış ola üzüm erişüb kemâlin bulub tekneye girüb sıkıldığı zamân mu'teberdir. Bostan ve fevâkih-i muhtelif e erişüb ağacında kemâlini bulub devşirmek câ'iz olan zamân, zamân-ı mu'teberdir. Gügül¹⁴ kemâlin bulub kaynamak câ'iz olan zamândır. Kaynamak ve çehreye sarılmak lâzım değildir. Kettân ve kendir erişüb kemâlin bulub yolunmak câ'iz olan zamândır. Kabuğu soyulsun soyulmasun hemân ol vechile kifâyet eder. Haşhaş çevirilüb afyon devşirmek câ'iz olan zamândır. Kovan dalak¹⁵ tutub kemâlin bulub sağılmak câ'iz olan vakıttır. Sağılmak ve sağılmamak i'tibâr olmaz.

Vergi ve Cizye Alım Zamani

Asiyâb ve resm-i bid'at cemî' harman götürüldüğü zamân mu'teberdir. İspençe ve resm-i bennâk ve resm-i çift Mart ne günde olursa ol gün mu'teberdir. Hasâd-ı duhân kış eyyâmında alınur. Hânedan alınmaz. 'Öşr ve resm gibi nesne vermeyen hâric re'âyâdan alınur. 'Âdet-i ağnâm hasâdın Mayıs ayında sayıldığı eyyâm mu'teberdir. Tahvîl-i hasâd kaç tâ'ifede mu'teber değildir: Hitâbet, imâmet, cibâyet, tevliyet, meşihat-ı medrese, dizdâr, müstahfiz.

Harbî Küffâra Satılması Yasak Olan Eşyalar

Harbî küffâra firûhtu men' olunan eşyâlardır. Barut, kurşun, penbe, rişte-i penbe, gön, sahtiyân, tereke, nuhâs, kirbâs, sefine, bayâğı yarakât¹⁶, bal mumu, zift, revgâniyye, kükürüd, İstanbul'a müte'allık me'kûlât, don yağı, meşin, koyun derisi. Ruhsat verilen bunlardır: Harîr, yapağı, istifdiyye?, bire nükun?.

Kendiliğinden Yetişen Ağaçlar

Ammâ ahâlî-yi vilâyet müstevfi aldıklarından sonra Hüdâ-yı nâbit olan ceviz ağaçlar(ı) kimesnenin dikmesi ve aşılması ve tarlası içinde değil ise anın gibi ceviz ağacının cümlesi mahsûlâtın sâhib-i arz alır. Ammâ Hüdâ-yı nâbit olub kimse mez(r)a'ası ve tarlası içinde ola, nisf mahsûlü sâhib-i arzın ve nisf mahsûlü tarla sâhibin-

¹⁴ Gügül: İpek, ipek kozası.

¹⁵ Dalak (talak): Petek. Bkz.: *Tarama Sözlüğü*, II, Ankara 1965, Türk Dil Kurumu Yayınları, s. 980.

¹⁶ Metinde sondaki " elif " ve " te " ayrı yazılmıştır.

indir ve eğer kimesnenin hudûdu dâhilinde dikmesi ve aşılması ve terbiyesiyle neşv ü nemâ bulmuş ola anın gibilerden¹⁷ sâhib-i arz ancak 'öşr alır.

Resm-i Tapu / Dam Yeri Tapusu

Kānûn-ı başka: Dam tapusu ze'âmet toprağında yeniden düzen bağlayub dam binâ edenlerden dam tapusu taleb edüb vermede ta'allül eyledikleri vâkı' ise ol yerler ev ve dam yeri bir değil ise ol makûle yeniden düzen bağlayub dam binâ edenlerden dam tapusu alınmak kânûndur. A'lâsından elli akça, evsatından otuz akça, ednâsından on akça ve yirmi akça dam tapusu hükm edüb aliveresin.

Medrese Mahsûlü

Medrese mahsülü: “() Nâm müderris gelüb () kazâsında () nâm medresede seneden beri müderris olub medrese-i mezbûre mahsûlü senevî alub vakt-ı hasâda üç ay kalub medrese-i mezbûre tevcîh olunub cümle mahsül benim tahvîlime düşmüştür” deyü bana 'â'id olan hakkımı vermekde ta'allül edüb emr-i şerif taleb etmeğin imdi bu bâbda tahvîl-i hasâd i'tibâr olunmaz . Şühûr-ı eyyâma taksîm olunur. Hakk üzere göresin. İlkâ-yı bezirden vakt-ı hasâda dek ne kadar zamân devr edüb edâ-yı hizmet etmiş ise şühûrî, eyyâmına kıyâs hesâbınca taksîm edüb cümle mahsûlden müstahikk olduğu hakkını aliveresin.

Öşr-i meyve

Mücerred zi(r)â'at eylediği tarlasından 'öşr-i hubûbat vermekle ol tarlada hâsıl olan eşyânın meyvelerinin 'öşrün sâkit olmaz. Anın gibilerden şer'le meyve 'öşrünü hükm edüb aliveresin.

Tahrîrden sonra bağ ve bağçe gars edüb erişdürüb üzüm ve meyve hâsıl olub 'öşr taleb olundukda “resm verinüz” deyü nizâ' ederlerse câ'iz değildir. Anın gibi tahrîrden sonra gars olunan bağ ve bağçeden vilâyet tahrîr olunca 'öşr aldu(r)sun. Kadîm mer'â ve zirâ'at olunmak câ'iz değildir. Cebrile dahi zirâ'at olunsa mer'â mukaddemdir yine mer'âlığa hükm olunur.

Bağ Ölçümü

Bağ ölçmesinin ipi terzi arşını ile elli beş arşundur ki papuccu arşunu ile kırk beş ağaç olur.

¹⁷ Metinde “gibi ” kelimesi yazılmamıştır.

Vârise Tapu

Müteveffânın tapuya müstahakk yerleri içinde vârise intikâl etmiş meyve ağaçları olub görüb gözedmekde su'ûbet olmağın âhere vermekden vârise vermek evlâdır. Ele verdüğü resm-i tapu ile ol yerleri sâhib-i arz vârise verüb ecnebiye vermemek kânûndur.

Mülk ve Kan Davası

Mutlak sabân girüb zirâ'at olunan yerler mülk olmaz. Ateşe düşüb suya gark olub evden kurd alan ve canavar pareleyen ve mekrden helâk ve da(m)dan ve köprüden ve arabadan düşüb ve üzerine dam ve duvar yıkılan ve füc'eten ve hatâ'en katl ve helâk olanların kan da'vâsı memnû'dur. Bu makûle iki cânibe ra'iyet husûsunda i'tibâr kadîminedir, kadîm ile 'amel oluna.

Çiftlik ve Resm-i Çift ve Resm-i Dönüm

Bir çift(t)lik her yıl zirâ'at olunur hâsıl verir a'lâ yerden yetmiş seksen dönüm, evsat yerden yüz dönüm, ednâ yerden yüz elli dönüm bir çift(t)lik i'tibâr olunur ve dönüm dahi hatavât-ı mütevassıta ile kırk hatve yerdur. Çift hakkı yerden alınur. Vilâyetde resm-i çift defterde kaç akça mu'ayyen olunmuş ise bütün çifti olanlardan tamam çift, resm-i nîm, yarım çifti olanlardan yarım çift resm ekall ise (...) . Bağa hâssa penbe ekilüb veyâhu(d) su basarsa iki dönüme bir akça, evsat yerden üç dönüme bir akça, ednâ yerden beş dönüme bir akça alınur.

El Yardımıyla Yolunan Üründen Öşür

İmdi ol el yolunandan 'öşr alınmaz dedikleri, orağa gelmeyüb el ile yolunub ancak tohmu hâsıl olan arpa ve buğday ve 'alaf ve çavdardan 'öşr alınmaz, yohsa kadîmden el ile yolunan burçak ve mercimek ve bakla ve nohud ve böğürölce vesâ'ir bunun emsâli el ile yolunandan 'öşr alınur.

Ra'iyetden Avâriz ve Rüsûm Alınması

Küre ve bağı olmak ra'iyetliğe mâni' değildir. Kürecilik ve bağcılık 'avârizden müsellemler olmak içündür. Anlardan ra'iyet yazılan ra'iyetse resmin verir, hemân 'avâriz vermez. Cümle re'âyâyâ kânûn üzere müteveccih olan husûs anlara dahi icrâ olunur. Ra'iyet tâ'ifesi doğancı olmağla ra'iyetlikden çıkmaz ve resm-i ra'iyet¹⁸ sâkit olmaz. Ra'iyet yazılardan rüsûm-ı ra'iyet alınur. Kezâlik sipâhî dahi olsa mâdem ki yazılı ra'iyetdir rüsûm alınur. Meğer ki timâra hisse katsa pâdişâh ra'iyetliği 'arz olunub yoldaşlığı mukâbelesinde timâra emr olunmuş berâtuyla yazılmışsa ol vakt

¹⁸ Ra'iyet kelimesinden sonra fazladan "resm" yazılmıştır.

ra'iyetliđi merfû' olunmuş olur. Resm-i ra'iyet alınmaz. Ammâ ra'iyet yeri dursa o vakit dahi resm alınur, mâni' deđildir.

Voynuklar

Bir timârın yazılı ra'iyeti sonradan emr ile voynuk yazılsa anlar bey ođulları ve karındaşları ki voynukluđa ve gayre yazılmış olmaya gerü sâhib-i ra'iyetindir. 'Âdet üzere rüsûm-ı ra'iyet sipâhiye hükm olunur.

Defterde yazılsun yazılmasun "voynuk ođludur ve karındaşlarıdır" demek fâ'ide vermez.

Koruluk Yerler

Şol yerler ki mâ-tekaddemden koruna gelmiş, koruluk üzere tasarruf oluna gelmiş ola sonra sürülmüş ve ekilmiş ola, câ'iz deđildir. Men' olunub koruluk üzere hükm olunur.

Kalya Taşı ve Deđirmen Taşı

Şol yerler ki meşhûr olan mahsûlâtdan gayri meselâ kalya taşı gibi ve deđirmen taşı gibi kesdikleri yerler gibi dahi bunun emsâli nesne ki sipâhinin toprađında ola anın gibilerden defterde göreler 'aynî ile nesne kayd olmuş ise mücebince alına ve eđer kayd olmamışsa mâ-tekaddemden ne vechile ola gelmiş, ana gör(e) alına gelmiş ise ol bâbda 'âdet-i kânûn üzere 'amel oluna.

Bir kimesne pâdişâh-ı 'âlem-penâh tarafından hudûd-ı sınıur ile bir yer temlik olunsa ol hudûd dâhilinden deđirmen taşı gibi ve gayri nesnelere kesilse, ol taş dahi şer'an o kimesnenin mülk(ü) olmuş olur. Evvelden kese gelen kimesnelere sâhib-i mülk ma'rifetiyle olmadan kendi kolayından kesemez. "Evvelden kese geldik" dediklerine i'tibâr yokdur. Mülk olmađla hâricden olanların tasarrufları münkati' olur.

Öşür ve Salariyye

Bir sipâhinin toprađında bir 'avretin bađı olub 'öşür talep olundukda "zevcim vakf etmişdir" deyü nizâ' eylese 'öşür sâhib-i arza râci'dir. Vakf etdiđi takdirce hâsil vakf etmişdir. Şer' ile 'öşür hükm olur. Bir timârda zirâ'at edüb 'öşürün verüb salâriyyelik talep olundukda vermemek için kavil olunsa sonra kavllerine hilâf edüb salâriyyelik talep eyleseler teftiş oluna, 'öşür ile salâriyye meselâ zamândır. 'Öşür verilen yerden salâriyyelik vermek lâzımdır. Eđer timâr eri kul varsa ba'de'z-zuhr kavillerine 'amel oluna. Eđer ol kimesnelere kavil eyledikleri sâhib-i timâr tebdil olunur, âher timâr eri de varmış ise evvelki timâr eriyle evvelâ kul zamm olunub sonra gelen sâhib-i timâr salâriyye talep edicek alur.

Raiyyet Çiftliği

Ba'zı ra'iyetlerin ellerinde çif(t)lik olup hakkından gelmeyüb âher kimesnelere ücrete verse timâr eri ma'rifeti olmadan ra'iyet yerinde âhere vermek, kendü ferâgat etmek câ'iz değildir. Yasak olunub elin gibi olmaya, kendü ekib biçüb hakkından gelebilirse hoş ve illâ yerin sâhib-i timâra teslim eyleye.

Davar Örü

Ba'zı kimesneler zirâ'at olmağa kâbil yerlerini *davar örüsü* edüb ve mu'attal eyleseler şol yer ki kadîmden örü olmayub zirâ'at oluna gelüb zirâ'ata kâbil ola, ekdirilüb mu'attal konulmağa. Tehdîd etdikden sonra gerü ta'til edüb ekmezse sâhib-i timâra hükm olunmak kânûn-ı mukarrerdir.

Çiftlik ve Baştine Satışı

Çif(t)lik ve baştinede bey' ü şirâ ve hibe, vâris vesâ'ir tasarrufât şer'an ve 'örfen memnû'umdur. Re'âyânın deyni için çif(t)lik ve baştinesi deyne dört (?) verilse veyâhud satılsa câ'iz değildir. Kânûn üzere da'vâ ederse kimse olıcak yerü baştine ana hükm olunur. "Satun aldım" demek mu'teber¹⁹ değildir.

İki Köy Sınırı

İki karye arasında mümtâz sınır yoğ ise ve şimdiye dek sınır ta'yîn olmamış ise nizâ'dan hâlî olmayub hükm-i hümâyûnum verilmeli olsa, bu vechile yazıla ki: Eğer terâzî-i tarafeyn ile iki köyün arasında hakk üzere aslâ cânibeyn mutazarrır olmamak üzere bir sınır çıkarmağa mecâl ve ihtimâl olursa ol iki köy arasında terâzî-i tarafeyn ile bir sınır çıkarılıb ta'yîn edüb ve hüccet vereler mezbûr ol iki köy halkı ol sınırdan tecâvüz eylemeyeler. Eğer bu minvâl üzere sınır çıkarmak müte'azzir ise hükm oluna: Ol iki köyün sipâhîlerinden her bir(i) şimdiye dek kendülerün ra'iyet kankı yere dek ekile gelmişse anın 'öşrün alalar. Taraf-ı âherin ekdüğüne dahl etmeyeler. Fi'l-cümle sınır mümtâz olmayan yerden kânûn ra'iyetli ra'iyetin ölçmek? ammâ vilâyet yazıldıkda birinin ra'iyeti elinde bulunan tarla veyâhud bağ mürûr-ı eyyâ(m) ile âher sipâhînin eline düşse anın gibileri sâhib-i ra'iyet evvel tasarruf eder. Çayır dahi sâ'ir arâzî gibidir.

Müteveffanın Tapusu

Müteveffânın oğlu varsa tapusun oğluna intikâl eder. Oğlu olmayub kızı olub tâlib olsa bî-garaz müslümânlar takdîr eyledikleri tapu ile alır. Eğer kızı olmayub baba bir e(r) karındaşı olub tâlib olsa bî-garaz müslümânlar takdîr eyledüğü tapu ile anlara verilüb bâliğ olub har(â)ca müstahıkk olan oğlan ispençeye müstahıkk olur. Yazıldığı

¹⁹ Metinde "ع" harfi unutulmuştur.

timâr eri taleb eylese alabilür. Ra'iyet oğlu ispençeye müstahıkk olmadıkda i'tibâr bulûğadır. Bâliğ olmayıcak nesne yokdur. Bir ra'iyet fevt²⁰ olub müte'addid oğullarının ba'zı çift ve ba'zı bennâk kayd olunmuş olsa bennâk babası yerinden hisse taleb eyledüğü takdîrce verilüb ammâ resm-i çift ve resm-i bennâk cümlesi arasında iştirâk ile edâ olunur.

Otlak ve kışla(k) ve yaylak hakkında re'âyânın medhalleri yokdur. Otlak ve yaylak ve kışlak hakkının cümlesi sâhib-i arzındır; buyurdum ki hükm-i şerifimle mezbûr vardıkda defter taleb edüb göresin. Karye-i mezbûrda vâkı' kışlak hâsıl yazılmış ise zamânıyla koyun götürüb otundan ve suyundan intifâ' edenler her kim ise gerek karye re'âyâsı ve hâric re'âyâ ve gerek 'askerî tâ'ifesi tahammüllerine göre kışlak hakların aliverüb karye ahâlisine ve hâricden gelüb sâkin olanlar kışlak hakkını biz alub defter mücebince resm verü(rü)z deyü ta'allül etdirmeyesin.

Yörük eşkincileri timâr erinin arzında eedikleri yerden 'öşr ve salâriyye verürler. Verdüklerin 'öşr ve salâriyyeyi köyde olan anbara iletürler gayri yere iletmezler. Aslâ kânûnda (yokdur,) lâkin sonra akre(b) bâzâra iletirler deyü fermân olunmuşlardır.

Yörükten Koyun Resmi

Yörük tâ'ifesinin koyun resminden her yıl mevcûd olandan alınub "Geçen sene koyunun bu mikdâr idi deyü", "ana göre resm ver deyü" ziyâde teklif olunmaz. Bir yörük sipâhînin timâr(ı) içinde örüb zirâ'at eylediklerinden sonra ol karye sınırunda *develi yürüğünden* otlak resm(i) taleb ederlerse câ'iz değildir verilmez. Meğer ki defter ile ol yerden *otlak resm(i)* hâsıl yazılmış ola, ol vakt alınur. Yörük tâ'ifesi yaylaklarına gelmekte ve gelmemekte ve oturmakta lâzım olan yerde üç günden ziyâde oturmaya-lar. Oturdukları(nda) dahi kimseye zarar etmeyeler. Sâbit olursa tazmîn etdürülür.

Yörügün bir yerde ikâmeti olmayub dâ'im hareket üzere olmağın yörük resmine sâhib-i toprak tarafından dahl olunmaz ve yörük tâ'ifesinin 'avreti için subaşılar ve sipâhîler nizâ' etseler çünkü yörük ki konar göçer tâ'ifedir, bir karyede ikâmetleri yokdur ki toprağa müte'allık yeri ola, ol toprakda nisbet 'avretin gerdek resm(i) toprak sâhib(i) almak, mukîm ve mütemekkin re'âyâ 'avretine mahsûsdur. Yörük 'avretinin gerdek resmine toprak sâhib(i) dahl edemez. Yörük tâ'ifesinin salb ü siyâsetleri subaşılar(a) gider. Sancak beyleri tarafından dahl olunmaz.

Voynuk Zevâ'idi

Voynuk zevâ'idinden sipâhîye ra'iyet yazılsa sipâhîlerin yirmi beş akça ispençeleri ve bâd-ı hevâları kime yazıldı ise resm-i cürm ü cinâyet verülür. Bir ki-mesnenin timârından yer tutsalar 'öşr ve resmin verirler. Koyun olsa resm-i ganem

²⁰ Metinde " t " harfi yerine " b " harfi yazılmıştır.

kime hâsıl yazıldıysa ana verürler. Değirmenleri olsa resmlerin verirler ve bi'l-cümle sâ'ir rüsûm-ı 'âdetiyyeyi kânûn üzere verürler. Voynuk üzerine yazılan voynuk yerler(i) hâricden kimesneye vermek câ'iz değildir. Eğer bir tarîk ile alınmış olsa voynuğa aliverilür. "Bu kadar zamân benim tasarrufumdadır" deyü da'vâ eylemek câ'iz değildir. Voynuğun kendi üzerine yazılan voynuk yerinden 'öşr alınmaz ammâ hâricden yerler açub tasarruf eyleseler kimin toprağı ise 'öşrün alur ve resm alına gelmiş ise resm alurlar. Bağ ve bağçe ki voynuk üzerine yazılıb baştinesi ol meyve berâta girmez ve bey' (ü) şirâ olunmaz. Sonra yazılan teslim olunur. Istabl-ı âmireye²¹ hizmet eden voynukların âhere yazılmayan oğulları ve karındaşları ve akrabâsı olub harâc-ı ispençe kâbil olub har(â)c yazılacak sipâhî tarafından dahl olursa mâdem ki sipâhîye ra'iiyet yazılmış olmaya sipâhî dahl edemez. Anın gibilerin ispençesi voynuk sancağı beyinindir.

Voynuk zevâ'idi ki harâca yazıla(n) müstakill ra'iiyet baştine dutmaya ve ra'iiyet baştinesi zirâ'at etmeye ispençe taleb etseler ve ra'iiyet(e) hizmet teklif eyleseler câ'iz değildir. Voynuk zev(â)'idi harâca vaz' olunmağla ra'iiyet olmaz, voynuğa noksan gelecek itmâmı anınla olur. Voynuğun evlâdından olsun akrabâsından olsun anın gibilerden mâdem ki ra'iiyet yazılmaya ispençe taleb etmez ve ra'iiyet teklifâtı olmaz. Şol kimesne ki ra'iiyet defterinde voynuk yazılmış olsa voynukluğu mukarrerdir. Voynuğa hükm olunur. Eğer voynuk için başka yeri olub sâhib-i timârdan dahi yer tutarsa sâhib-i timârdan tutduğu yerin 'öşrün ve salâriyyesin sâhib-i timâra verür. Voynuk yazılan yerden 'öşr alınmaz. Anınla hizmet eder. Bir voynuğun voynukluk yerler ile ra'iiyet olan karındaşlar yerleri müşâ' ve müşterek olub mu(')teber sınuru yoğ ise ol vilâyetde cârî olan kânûn üzere ol yerlerden voynukluk mikdâr baştine çıkarub andan rüsûm hukûku alurlar. Bâkî karındaşların dahi yerlerini temeyyüz ve ta'ayyün edüb 'öşr ve ispençe ve salâriyye vesâ'ir rüsûm-ı ra'iiyet ne ise sâhib-i timâr alur. Bir voynuğun defterinde üzerinde yazılan voynukluk baştinesinin sınuru içinde müslümândan ve kâfirden yerler zirâ'at edüb 'öşr vermeyüb nizâ' etseler voynukluk yerden olduğu sâbit oldukdan sonra zirâ'at edenlerden kânûn üzere voynuğa hükm olunur. Nizâ' edüb vermemek isteseler voynuk olduğu cihetden zirâ'at men' olunub zirâ'at etdürüb voynuğa hükm olunur. Nice dilerse tasarruf eder.

Çeltik Hâsılı

Bir sancağa çeltik hâsıl yazılıb satılmak için altı ay bâzâr tutmak kânûndur, ol sancak beyinindir. Tahviline düşüb henüz satılmayub der-anbâr iken sancak gayriye verilse kânûn üzere ma'zul sancak beyinin tarafından bâzâr tutulub hâsıl kayd olunan çeltik sa(t)dirulub kimse mâni' olmaz. Bir sancağa veyâhud bir timâra çeltik hâsıl yazılıb kadîmden çeltik ekile gelen yerleri yoncalık eyleseler câ'iz değildir. Yoncalığı giderülüb yine çeltiğe hükm olunur. Bir sancağa hâsıl kayd olunan çeltik pirinci satılmaktan tevakkuf olsa altı ay bâzâr tutulub sancak pirincinden gayri pirinc ol yerde

²¹ "Amire" kelimesi "elif" ile yazılmıştır.

fürûht olunmayub satılmak isteseler tahvîf olunmak kânûn-ı mukarrerdir. Bir kimesne çeltikci iken defter-i hâkânîd(e) yörük eşkincisine yamak yazılıb iki yerden hizmet teklif olursa eğer hizmeti mâni'atü'l-cem' ise yörük yamağı olub eşkinci hizmeti 'asker-i islâma mu'âvenetd(e) çeltikciden evvel mukaddemdir. Anı takdîm etmek gerekdir. Bir tâ'ife çeltikçiler olub beyliğe ortak olub mahsûlün nısfı bunların nısf-ı âheri beylik olsa tohum kadîmden beylik tarafından verile gelüb sonra tohumu andan teklif eyleseler câ'iz değildir. Tohumu ne ise beylik tarafından aliverilüb çeltik hâsıl yazılan yerlerde çeltik nehirleri harâb olsa çeltik eke gelmiş kimseleri cem' edüb elbette ol nehirleri ta'mîr ve ihyâ edüb zirâ'at edenlere cebr ile teklif ve tahmîl edüb ola gelen üzere zirâ'at ediverilür ki mukarrer olan timâra noksan gelmeli olmaya. Bir ze'âmet veyâhud timârda çif(t)lik hâsıl yazılan kadîmi çeltik ekile gelen yere ba'zı kimseler bağ ve bağçe dikilüb çeltiğe zarar olur imiş. Şöyle ki çeltik yerlerine zarûret olub kadîmden ekile gelen yerlere sonradan bağ ve bağçe etseler câ'iz değildir. Bozulub ola gelen üzere gerü çeltik zirâ'at etdirilür. Bir sipâhînin üzerine defterde çeltik hâsıl yazılıb tohumu kaç mudd ise ta'yîn olunub defterde mukayyed olan ziyâde ekdürüb çeltikçilere muzâyaka verilme kânûna muhâlifdir men' olunur. Hemân defterde kayd olunan zirâ'at etdürülür. Bir ze'âmete çeltik yazılıb ol ze'âmet bir subaşıya ta'yîn olunmazdan mukaddem sipâhîden ve gayriden ba'zı kimesneler anda kendi re'yleriyle gasben çeltik eküb bi'l-fi'il çeltik olsa gasb ile ekdikleri zâhir olduktan sonra çünki ol subaşıya hâsıl kayd olunmuşdur, anlara tohumun ve emeğin verüb dahi anda ekilen çeltik külliye subaşıya hükm olunur. Kadîmü'l-eyyâmdan çeltik zirâ'at oluna gelmeyen yerlerden cebr ile çeltik ekme ve defterde mastûr olan tohumdan ziyâde tohum zirâ'at eylemek câ'iz değildir. Bir subaşıya çeltik hâsıl kayd olunub çeltüğü tohum subaşıya alanlar kendü yanlarından verüb "zirâ'at et" demek 'âdet olmağın tohumu satun alub "zirâ'at et" derse sonra ol ze'âmet âhere tevcih olursa 'aynî ile tohum veyâhud ol vakitte olan bahâsın alır. Bir kimesnenin tuta geldüğü yeri olduğu mahalle çeltik düşüb çeltik sâhibi ol kimesneyi kendi yerine ekmeğe komuyo(r) hâricden eken ile ol kimesne ekdüğü yer fâ'ide yönünden beraber iken çünkü yer anındır. Yabandan âher kimesneyi ekmekden ise bu kendi istedikden sonra yer sâhibine ekdürülüb âher kimesneyi bu kimse yerine ekdirmek câ'iz değildir ve bir timârda meselâ evvelden üç yılda çeltik düşer iken sonra bir yıld(a) ve bir buçuk yılda bir düşüb ol yere tiz tiz çeltik ekme ile zarar müterettib olur olsa men' olunub evvelden kaç yılda bir düşe gelmek kânûn ise ol mu'teberdir ana göre hükm olunur. Ba'zı defâtirde evvelen tohum ihrâc olunub sâniyen sâhib-i arz 'öşrün alduktan sonra nısfı mîriye ve nısf-ı âheri çeltik kürekçisine deyü şerh verilmişdir. Çeltik re'isi olanlar koyun hakkından mu'âf olmaz. Ekilmeyenden re'âyâ tarlasın dinlendirmek için koyub zirâ'at etdi(r)medüğü eyyâmda ot hâsıl olub yohsa 'öşr alınmak kânûn değildir. Meğer ki sarâhaten defterde yazılıb hâsıl kayd olunmuş ola. Ammâ defterde dahi yazıldığı kadîmi ki eski defterde olmayub vilâyet kâtibi kendi kendüden defter-i cedide kayd eylese sahîh değildir, ana hükm verilmez. Ammâ gelmeye üç seneden ziyâde ki zirâ'ate sâlih olub sürülmeyüb ota ko(y)sa çayır

olmamış olub sâhib-i arz ol yerlerden çayırdan resm yazılmış ise resm alur, yazılmış değil ise 'öşrün alur üç yıldan asâlet ile çayır hükmünde olur. Bir timârda ortakçılar olsa hâsıl getürtmek teklif olunmaz hemân köylerde olan anbâra iletürler.

Bağ Öşrü veya Bağ Resmi

Bir vilâyetin bağlarında 'öşr veyâ resm deyü defterde tasrîh olmasa kadîmle 'amel olunur. Bir yerde sipâhîye müte'allık hâssa çayır olsa re'âyâ anın sınırın bozub, sürüb ve ekmiş ve bostân edüb tasarruf etmiş olalar o çayırın kadîmi mümtâz ve müte'ayyen sınuru ne yerdendir ve ne mahalldendir ve ne yere müntehî olur teftîş olunub zâhir oldukda alınub çayırılık üzere hükm olunur. Re'âyâ andan men' olunurlar.

Cüzzamlı Re'âyâ

Bir kimesne cüzzâm olsa tasarrufunda olan yeri oğlu varsa oğlu tasarruf eder yok ise tapuya müstahıkk olur. Ol maraz hükm-i mevtdir.

Raiyyetin Ev ve Anbar Yapması

Ra'iyet Sipâhî için veyâhud ev yapmak memnû'dur ammâ kendi karyelerinde 'öşürlerine kifâyet mikdârı anbâr yapmak kânûndur. Bir kimesne bir timârda yer tutsa 'öşrün verdikten sonra tutduğu yerün mikdârına göre resm alınmak kânûndur.

Papaların Vergisi

Ba'zı papaslar ki defterde ra'iyet yazılıb ehl-i kisb olub tutdukları yerlerin rüsûmun ve harâcını vermezler imiş. Ehl-i kisb olanlardan rüsûm ve harâc alınur ammâ râhib ki deyre mülâzemet edüb tasadduk-ı nâs ile ma'îşet ede harâc alınmaz.

Raiyyet Köyde Koyun Yetiştirilmesi

Ba'zı kimesneler bir köyde koyun tutub üredüb koyun ziyâde edüb, örüde yürüdüb, örünün ekseriyyâ otun ve suyun yedirüb, içürüb köy halkının davarlarına muzâyaka ve zarûret olub da'vâ eyleseler kadîmden ziyâdesi men' olunur.

Dul Kadından Harac ve İspençe

Bir dul 'avret elinde harâc verilür baştine olsa ispençe vermekde münâza'a etse şöyle ki il yazılıb defter oldukda ol yerden sipâhîye (i)spençe mahsûb olmuş ola vermek gerek hükm olunur.

Re'âyânın Kadı ve Müderris Olması

Re'âyâ ve kâdî ve müderris olmağla resm-i ra'iyet sâkit olur.

Çingenelerin Vergisi

Şol çingâne ki defterde mülke ya vakfa ra'iyet yazılmış çingâne(dir)²², çingâne sancağı beyinin ana dahli yokdur. Ammâ şol çingâne ki bu ma'nâ için elinde mühürlü sahîh sûret-i defter olmaya ispençesi ve günâh edenin kânûn üzere resm-i cürm ü cinâyeti sancak beyinindir. Defterde vakfa ve mülke ve hisara demürcü yazılan çingânelerden gayri çingâne ki rüsûmu dizdâr hâsil yazılmış olmaya sancak beyi kâfirden yirmi beş akça müslümânından yirmi iki akça alır. Cemâ'atden ayrılan çingâneyi tutub cemâ'ate katmak kânûndur ve müslîm olan çingâne ki kâfir çingânelerinden olmayub lâkin kâfir ile musâhabet ve ihtilât ede kâfir çingâne resmi alınur.

Çiftbozan Vergisi

Çift bozan resmi mukaddemen yetmiş beş akça alınurdu lâkin re'âyânın ekserî çift ve çubuğun dağıdub kimi yerinde âher san'ata meşgûl olub ve kimi dahi hâric yerlere gidub ticârete ve gayri mesleğe sâlik olmağla evkâf ve emlâka husûsen ze'âmet ve timâra küllî noksan müteretib olmağın bu makûlelerden zecren lehüm bütün çifti olanlardan üç yüz akça, nîm çifti olanlardan yüz elli akça, nîm çiftiden ekall olanlardan kânûn-ı kadîm üzere yetmiş beş akça çift bozan resmi alınmak fermân olunmuşdur. Sahîhü'n-neseb sâdâtdan resm-i bennâk alınmaz. Sâbıkda koyunlarından dahi 'âdet-i ağnâm alınmazdı. Kend(i) ma'îşetleri için olan yüz elli re's²³ koyunlarından alınmayub ziyâdesinden alına deyü fermân olmuşdur.

Çakırcı ve Doğancıların Vergisi

Ra'iyet oğlu olmayub eben 'an ceddin şahinci ve doğancıdan mâdem ki beher sene mürde bahâsın çakırcıya ve doğancıya edâ edeler. Rüsûm-ı ra'iyet alınmaz.

İlim Adamlarından Vergi

Bi'l-fi'il imâm ve hatîb olandan rüsûm-ı ra'iyet ve 'avârız-ı divâniyye ve tekâlîf-i 'örfiyye alınmaz. Muktedâ-yı nâs oldukları için bi'l-fi'il berâtıyla kâdî ve müderris olanlardan rüsûm-ı ra'iyet alınmaz. Evvelden mülk koyunlarından 'âdet-i ağnâm alınmazdı. Kendi ma'îşetler(i) için olan yüzelli koyundan alınmayub ziyâdesinden alınmak fermân olunmuşdur. Defter-i cedîd-i hâkânîde mukayyed ra'iyet oğlu ra'iyet olmayub eben 'an ceddin sipâhîzâde ise resm-i ra'iyet alınmaz. Hatîb ve imâm ve tekke-nişîn 'âdet-i ağnâmdan halâs olmazlar. Şeyhzâdelerden resm-i ra'iyet alınmaz. Kâdînin babası ve oğlu ve karındaşı defterde mukayyed re'âyâ ise resm-i ra'iyetden halâs olmazlar. Eğër tahsîl-i 'ilm eylese talebe tâ'îfesinden alınmak münâsib değildir.

²² Bu kısım derkenar şeklinde yazılmış ve bittiği yere "sahh" çekilmiştir.

²³ Metinde " re'is " yazılmıştır.

Azadlı Köleler

'Abd-ı mu'tak mevlâsına tâbî'dir. Mevlâsı kimin ra'iyyeti ise resm-i ra'iyyeti ol alır. Ümenâ hâric ez deftersin deyü dahl etmek câ'iz değildir.

Ra'iyet Oğlu

Ra'iyet oğlu defterde yazılmak lâzım değildir. Mâdem ki hîn-i tahrîrde ra'iyyet yazılmaya babasına tâbî'dir. Babası kimin ra'iyyeti ise vilâyet müceddeden tahrîr oluncaya dek resm-i ra'iyyeti ana verir.

Arâzî-i Öşriyye

Arâzî-i 'öşriyyede ki defterde mülk kayd olunmuş olmaya bey' ü şirâ ve rehn ü hibe 'örfen memnû'dur. 'Ale'l- husûs ki hâssa kayd olmuş ola illâ bu denlü ve eğer sâhib-i arz ma'rifetiyle hakk-ı karâr verilüb alınsa câ'izdir. Mutlak sâhib-i arz ma'rifeti olmadan yer alınmak câ'iz değildir. Alınsa dahi gerü fesh olunub sâhibinin elinde kalur yerlerin benim ma'rifetim söz vermişsiz ellerinden alub âhere veremez. Bir kimesne bir mezra'a için veya yer için vakfiyyet da'vâsı ile elind(e) vakfiyye-i ahkâm ve temes-sükât-ı divâniyye olmayub defâtirde henüz vakf yazılmayub kendü kolayından vakf deyü da'vâ ederse tasarruf ederse ve defterde mukarrer vakf yazılmış olmayıcak anın 'öşrü şimdiye dek timâra alına gelmiş ise ve timârın hudûdunda dâhil olmuş ise ol yerlerin 'öşr(ü) sâhib-i timâra alı verilür. Senevî mahsûlâtından mu'teber hîn-i kabzda bir timârın mahsûlü erişüb harman olub döğülüb kabz edicek târîh kimin tahviline düşmüş ise ol alır. Bâkî mahsûl kabz etsun ve etmesün hemân kabz etmek câ'iz olan zamân kimin ise bâkîsi dahi anındır. Hâricde kânûn bilmeyen sancak beyleri ve kâdîları sâhibine hükm etmeyüb bu memleketde ola gelen 'âdet üzeredir. Bu nizâ(') olunsa câ'iz değildir. 'Atebe-i 'aliyyede sürülüb gelen kânûn mer'îdir. Mu'ayyen olan kânûna muhâlîf hâriciyle olan kazayânın menbâsı²⁴ cebr ve zulmdür, 'amel olunmaz ve hem bu kaziyeyde emr-i şer' mer'îdir. Şer' ile dahi vakt-ı hasâd kimin tahviline düşerse cümle mahsûl ol alır ve anındır asl dahi budur ki timârın ekser mahsûlâtı bir senevidir. Bir sipâhî sefere seferleyüb ol senenin mahsûlüne müstahıkk olmuş olur. Mâni' olub mahsûlü kabz edüb der-anbâr etmeden timâr elinden gitdiyse "sen bunu kabz etmedün" deyü gadr olub mahsûl âhere hükm olunmak sarîh zulmdür. Ammâ şöyle ki vech-i meşrûh üzere kimsenin mahsûlâtı anın tahviline düşüb sonra dahi mansûb verilüb ol mansûbun dahi senevî mahsûlâtı bu kaziyeye üzere anın tahviline düşse iki mahsûl zabt eylemek kânûn değildir, birisi hükm olunur.

²⁴ Metinde mim,nun,be,elif ile ancak "istimâ'ı" şeklinde olması daha doğrudur.

Kefereden Harac ve İspençe

Şol kefere ki gayri şehirlerde mütemekkin olub haraclarını beyliğe gönderüb ammâ ispençeleri sipâhîye vâsıl olmasa yerinde atası veyâhud karındaşı olub yerler anlar tasarruf eylese ispençe eğer yer ile mahsûb olmuş ise ispençeyi yeri tutandan alalar. Eğer ispençe neferden ve ra'iiyetden yazılmışsa ra'iiyet her kandan ise ispençeyi andan alurlar.

Meyhâne Vergisi

Bir sancakda ya bir ze'âmetde meyhâne hâsıl yazılıb bâd-ı hevâ bir yıla ya iki üç yıla kıyâs ile 'âmil-i meyhâne husûsund(a) eşhür-i haramda satılmadı deyü nizâ' edüb kıstını aşğa teklifiyle nizâ(') eylese kânûn budur ki bir 'âmile bir iş satılır eşhür-i haram müstesnâ olmaz şer'iiyâtdan, 'örfiyyâtdan satılacak anda satılan satılır, satılmayan satılmaz. Meğer ki ibtidâ satıldukda bile kavlı olunub sicillâta kayd oluna. Kavlı olmayacak olursa 'âmil nizâ' eylemek câ'iz değildir. Yıl tamam olduysa cümle maktû' hükm olunur. Tahvîl tamam olmadıysa bâd-ı hevâda kiste'l-yevm alınur. Bir sipâhî timârında hâ(r)icden bir kimesne gelüb ma'rifeti olmadan timârına müte'all(ık) yerde *çeltik-i dink* yapub ol yer için sipâhî tapu taleb eylese 'âdet-i kânûn üzere ol yerin tapusun alur ammâ ol yerin hakk-ı karârı ne ise ve bî-garaz kimesneler ne mikdâr tapu tecvîz ederler ise hemâ(n) ol mikdâr tapu hükm olunur ziyâde alınmaz.

Müflis Görevlinin Oğlunu veya Kızını Evlendirmesi

Bir cimri müflis kimesne iş tutsa ve iş içinde kızın çıkarsa ya oğlun evlendirse bu dahi olsa oğlun everüb kızın çıkardığı akça taleb olunmalu olsa teftûş oluna zikir olunan akça iş içinde beylik akçadan alınub oğluna ve kızına harc etdiği zâhir olıcak olursa bir timârda ya ze'âmetde hâricden ba'zı haymâne kâfirler gelüb temekkün edüb harâcları ol timâr sâhib-i ra'iiyeti ile edâ etdiyseler ispençelerin dahi ol timâr sâhibi alur. Mâdâme ki âher kimesnenin yazılı ra'iiyeti ve ra'iiyeti oğlu ve kimsenin defterine yazılmaya zîrâ şol kâfir ki harâcı alınur.

İспенçesi dahi alınmak lâzım-ı vilâyetdir. Çünkü harâcı ra'iiyet ile mahlût verürler hemân anlar dahi ra'iiyet silkinde münselik olmuş olurlar ammâ harâcları köylü harâclar ile alınmayub müstakill yava harâcları ala gelmiş olsa ispençelerin dahi yav(a) harâcları alurlar.

Raiyyet Üzerine Yanlışlıkla Toprak Yazılması

Bir ra'iiyet üzerine vilâyet yazıldıkda gaflet ile meselâ nîm çift yazılıb kayd olunsa ammâ aslında yeri ve yurd(u) olmasa sipâhî defter muktezâsınca nîm çift resmini alur. Ol kimesne elinde yer olmaduğundan muzdarib olub gerü ol timârda bir boz yeri sipâhî ma'rifetiyle alub zirâ'at ü harâset eylese ol boz ve mu'attal yeri evvelden ra'iiyetlik yeri olmayub sipâhîye andan resm kayd dahi olunmuş olmasa ve mikdârıda

buçuk çiftliğe mütehammil olsa ol ra'iiyetin sonradan açduğu yer üzere bî-vech yazılan buçuk çiftlik yer tutulub sipâhî ol²⁵ yer için müstakill resm taleb edemez. Zirâ ol yer için defterde müstakill nesne hâsıl kayd olunmuş değildir. Timârda mahsûb değildir. Bu taraftan ra'iiyete 'adâlet olur.

Etmekçiler (Ekmekçiler)

Bir şehrin etmekçileri dergâh-ı 'âliye gelüb "işledüğümüz undan vaktiyle çâşnî tutulmayub ve çâşniye göre narh verilmediği sebepten etmekçilere zarar olur" deyü 'arz etseler çâşnî tutmakda kânûn budur ki kâdî ve muhtesib tarafından etmekçilerin kendi i'timâd etdikleri mu'temedlerinden ve şehir halkından bî-garaz ve mu'temed kimseler cem' olub unkapânına varub ol eyyâmda satılan unların a'lâsından, evsatından, ednâsından her birinden 'ale's-seviye birer mikdâr kantar ile tartub, satun alub zikr olunan kimseler cümle hâzırlar iken mu'temedün 'aleyh kimselere yoğurdub ve narh üzere etmek bişürüb ve cemî' harcını ve ücret-i 'ameleyi hesâb edüb nef' ü zarar nice zâhir olursa kâdî sicillât(a) ve muhtesib defterine yazub mâdem ki un ol bahâya satıla ol vechile 'amel oluna bahâ-yı dakîk terakkî ve tedennî edüb çâşniye ihtiyâc oldukça uslûb-ı mezkûr üzere 'amel oluna.

Bennâk Vergisi

Bennâk hiç yeri olmayan veya nîm çiftten ekall yeri olan evliye derler ki mücerredse 'âkıl ve bâliğ kimseye derler. Babası yanunda kisb (ü) kâra kâdir ola defterde bennâk yazılıub sonradan bir ra'iiyet yerin tapulayub alan kimesne hem mücebince bennâk resmin ve hem aldığı yerin resmini verür. Mücerred yazılan dahi müte'e(hhil) olub kâr-ı kisb edüb resm-i bennâk verir.

Doğancı, Tuzakçı ve Çeltik Re'islerinin Vergisi

Bir subaşının ya bir sipâhînin berâtından bir nâhiyenin 'âdet-i ağnâm hâsılı kayd olunub ba'zı kimesneler tuzakc(ı) ya doğanc(ı) ya çeltik re'isiyüz deyü koyun resmine nizâ' etseler şol doğancılar ki ya tuzakçı oldukları takdirce kadîmden ra'iiyet oğlu olub sonradan doğancı, tuzakçı olmuş olalar anların gibilerin koyunları resmi alınur. Eğer çif(t)lik tasarruf edüb bir tarîk ile doğancı ve tuzakçıyuz deyü da'vâ ederse kat'an istimâ' olunmaz. Çeltik re'isi olanlar dahi koyun hakkından ma'fuvv olmaz. Vermemek için hükümleri varsa dahi 'arz olunub ol hükm kânûn üzere midir, dîvân-ı hümâyûndan mı verilmişdir görüle.

Bir kimesne tasarrufunda olan yerini emânet vermiş olsa ol kimesne gâ'ibde iken emânet koduğu kimse için ferâgat etdi deyü sipâhî alub tapuya vermek câ'iz değildir yer sâhibine hükm olunur.

²⁵ Metinde şedde ile (evvel) şeklindedir.

Sipâhîye Defterde Boz Yer Yazılması

Bir sipâhîye defterde boz yerler yazılsa re'âyâ bizim aramızda ol asl yer yok deyü kendü yerleri arasına ihfâ eyleseler her ra'iyetin tasarrufunda olan yerleri teftîş olunub görüle. Her tarlayı ne kadar zamândan berü mutasarrıfıdır vakt-ı hasâda olunacak sipâhî yerleri ma'lûm olub sipâhîye hükm olunur. Eğer sipâhîler ol boz yerleri tapuya vermiş ise alanların elinden alınmaz 'öşr ve resmini verürler. Meğer hâssa yazılmış yer olsa her sipâhî zamânını verür.

Odunluk Yer

Bir subaşının elinde *odunluk* olub ba'zı kimseler ol *odunluğu* subaşından tapu ile aldık deyü nizâ' eyleseler *odunluk* kimesnenin tapu ile mülkü olmaz şöyle ki evvelen *odunluk* mülâsık-ı kadîm odun kese gelmiş olalar tapu ile anlardan gerü alınur. 'Umûmen halka hükm olunur.

Kasapların Hukuku

Bir kimesne bir şehirde yazılı kassâb olsa mâ dâme ki kassâblık eyleye kışda ve yazda teklif olunub koyun buldurmak kânûndur. Elbette buldurub şehre zarûret²⁶ çekdürülmez ammâ İstanbul'dan ve Edirne'den ve Bursa'dan gayri şehirlerde kassâblıktan ihtiyârlarıyla ferâgat ederlerse cebr olunmaz. Üç şehirden gayriye kassâb yazılmak için hükm verilme câ'iz değildir.

Sipâhînin Hâssa Toprağını İzinsiz Ekmek

Bir subaşıya ya sipâhîye defterde hâssa yazılan yerler kendilerin ya adamlarının izinsiz zirâ'at eyleseler tohmların vesâ'ir harcların ol sipâhîden zirâ'at edenlere alı verilüb sonra cümle mahsûl ne ise sipâhîye hükm olunur.

Müsellem Ra'iyeti

Sipâhî ra'iyeti fevt olsa oğlu kalmasa yerleri müsellem ta(p)uya verir. Karındaşı kalsa ki müsellem ra'iyeti olmaya, karındaşı yerin almaz ve müsellem ol vefât eden ra'iyetin yerin hâricden kimesneye verse mâ dâme ki müsellem in âher ra'iyeti tâlib ola hârice vermek câ'iz değildir. Müsellem ra'iyetine alıveresin deyü hükm-i şerif verilir. Mer'âyı ahâlî-i karye ittifâkları ve rızâlarıyla tapuya verilüb zirâ'at ediverilse dahi sonra gelenler gerü da'vâ etseler mer'âlğa hükm olunur. Bu kadar zamândır zirâ'at olunur dedikleri i'tibâr olunmaz karyeye mer'â lâzımdır.

²⁶ Metinde " t " harfi yerine " b " harfi yazılmıştır.

Çift Resmî ve Resm-i Tapu Hakkı

Bir sipâhînin timârında çift resmi âher kimseye yazılıb galle anın toprağında hâsıl olub galleden 'â'id olan hâsılı ol sipâhî alub anun gibi ol yerlerden tapuya verilmelü olsa tapuyu çift resm yazılan sipâhî "ben alurum" deyü nizâ' eylese vâkı'an tapu rüsûm-ı 'örfiyyedendir. Ol yerin resmi ki ol dahi 'örfiyyedendir çünkü ol sipâhîye yazılmışdır ol alur. Ammâ şöy(le) ki ol karyenin ya nâhiyenin müstakıll bâd-ı hevâsı bir kimesneye dahi hâsıl yazılmış ola tapu bâd-ı hevâ kısmındandır ol alur. Bu takdirce çift resmi yazılan nesne alınmaz.

Doğancı Toprağında Yava

Doğancı toprağında yava tutulsa ve doğancı timârında cürm (ü) cinâyet vâkı' olub sancak beyi tarafından dahl ve nizâ' vâkı' olsa şöyle ki doğancıya getirdir. Anların timârları serbestdir. Timârlarının rüsûm-ı serbestiyyesini doğancı başılar tasarruf ederler ammâ şunlar ki doğancılarıdır ve timârlarının rüsûm-ı serbestiyyesi ağâlarına râci'dir. Doğancı timârında düşen yavaya ve cürm (ü) cinâyete sancak beyi tarafından dahl câ'iz değildir. Meğer ki sarâhaten defterde yavası ve kaçkunu hâsıl kayd olunmuş ola. Ol vakt defter mu'teberdir, mücebince 'amel olunur ve doğancı timârında salb (ü) siyâset lâzım gelse sancak beyinindir. Hük-m-i kâdî lâhık old(ukda)n sonra cürm olduğu yerde sancak beyi adamı siyâset eder. Hârice alub gitmek ve bu siyâset almak kânûn değildir.

Resm-i Fuçı

Ba'zı yerlerde kefere fuçuların açub hamr satılmak istediklerinde ol fuçuyı ölçeler mey²⁷ kaç karış çıkarsa *karış akçası* deyü ikişer akça alurlar imiş. Bu kaziyye defterde dahi sipâhîlere hâsıl yazılmışdır. (Ol) yerlerde evvelden 'âdet olmağın yazılmış ola alınur. Yazılmayan yerlerden alınmaz. Evvel 'âdet değil iken sonradan vilâyet muharirleri yazsalar makbûl değildir, 'amel olunmaz.

Resm-i Yaylak

Bir yaylak kadîm-i eyyâmdan beri tasarruf olunur dururken anın hudûd ve sınırunda olan yerlerine bir ad koyub *hâric ez defter* deyü müstakıll bir kimesne da'vâ edüb taleb eylese i'tibâr olunmaz. Ol yaylak kadîmü'l-eyyâmdan ne vechile tasarruf oluna gelmişse gerü ol vechile tasarruf olunmasına hük-m olunur. Ol taleb eden kimesne evvelden yayla(k) yüklemeyüb dahi mücerred ad koyub yazdırmağla dahl etmesi câ'iz değildir men' olunur. Defterde yazılan hâsıla noksan gelmemek için ol yaylakdan tezvîr ile üzerine ya(z)dırduğu için zecr alsa ol akça kendiden alınur.

²⁷ Metinde "men" şeklindedir.

Ra'yyet Oğulları

Ra'yyet oğulları olub evkâf-ı selâtın câbileri yâhud şeyhzâde 'amilleri kendü kendülerden defterlerine kayd ve rüsûmlarında nizâ' etse câ'iz değildir. Oğulları gerü ra'yyet sâhibinindir anlar tasarruf ederler. Meğer emr-i şerîf ile vilâyet muharrirleri çıkub defter-i cedîde kayd etmiş ola.

Mer'anın Zirâ'ati

Bir tâ'ife ya bir kimesne yerini ve mekânını koyub davarları ile gelüb bir örüye konub ba'zı örüye zirâ'at edüb suvadlarını tazîk etseler bu kazıyye yakın zamândan berü ise kaldırulub ve eğer çok zamân olduysa zararı def' etdürülüb kaldırılmaz mer'â mutlak zirâ'at olunmak câ'iz değildir.

Yağcıların Hukûku

Ba'zı şehirlerde yağcı olur ellerine nişân-ı hümâyûn verilse şöyle yazılır ki ba'de'l-yevm anda yağcın olub sabunc(u) ve mumc(u) tâ'ifesine mikdarlarınca hâsıl olan yağı vezn ve tevzî' edüb ve taksîm eyleyüb ba'zısının akçasın alub ziyâde vermeye bir vechile taksîm eyleye ki kimse müteşekkî ve mutazallım olmaya tamam 'adâlet üzere ola.

Hâlî Yerlerin Hâsılı

Bir timârda hâlî hâsıl olur yerler ki kesilüb, satulub ol yerde harc ola re'âyânın olmaz. Şöyle ki ol hâlî olan yerler ekilmeyüb dâ'im çalılansa re'âyâ dahl etdirmeyüb sâhib-i timâra hükm olunur.

Tapu Üzerine Tapu

Bir kimesne bir mikdâr yeri sipâhîden tapuya alub beynlerinde 'akd-ı sahîh olub bir mikdâr akçasın verüb bir mikdârın dahi getürmek için gitdikde sipâhî ol yeri bir kimseye dahi ta(p)uya verse tapu üzerine tapu olmaz ve sahîh değildir evvelki kimseye hükm olunur.

Resm-i Tapu

Bir kimseye bir vakf içinde bir mahlûl vâkı' olub câbî olan kimesneden kânûn üzere tapuya aldıktan sonra hâricden bir kimse mütevellîye varub "mahlûldur" deyü mütevellîden tapulayub nizâ' eylese vakf-ı mahlûlün zabtı câbîlere mufavvaz olduktan sonra tapusun dahi ana mufavvaz olub anun mahlûl yeri tapuya verdüğü sahîh olur. Ol kimesne mukaddem câbîden tapuladığı sâbit olduktan sonra hasm olanın varub mütevellîden tapuya alduğuna i'tibâr olunmayub tapu-yı evvel mu'teber olur. Fevt olan re'âyânın yerine oğulları mutasarrıf iken biri dahi fevt edüb sipâhî karındaşından

resm-i tapu almayub sonra gayri sipâhî geldikde “karındaşın hissesinden resm-i tapu ver” deyü cebr ede ol resm-i tapu zamânında düşmüş değıldir.

Celebkeşândan Otlak Resmî

Celeb-keşân aldıkları koyunu boz ve mu’attal yerlerde ve dağlarda fi’l-cümle sancak beyi ve gayrın hâssa tapularından ve üzerlerine sâhib yazılmış yerlerden hâric yerde birkaç gün yürütdüklerinden otlak resm(i) taleb eyleseler men’ olunur.

Resm-i Tapu

Bir kimesne fevt olub (ve) karındaşıyla tasarrufunda olan yerlerden hissesini karındaşıyla (sahh) kız karındaşı tapu ile alub kız karındaşı hissesin tasarruf (eden) zevci mübâşir iken fevt oldukda zevcin karındaşları bu yeri karındaşım tasarruf eder deyü zevce yerin tapularız dese men’ olunurlar.

Hâssa Değırmen

Bir timârda sipâhiye hâssa yazılan değırmen harâb olmağla sipâhî ta’mîr için bir kimesneye verüb ol dahi ta’mîr edüb âher sipâhî gelüb “hâssadır” deyü ol değırmeni taleb etse ehl-i hibre üzerine varub ta’mîr harcın tahmîn ve ol kimesneye aliverilüb değırmen sipâhiye hükm olunur.

Mâl-ı Gâ’ib, Mâl-ı Mefkûd v.s.

Bir sancağın mâl-ı gâ’ib ve mefkûd ve beytü’l-mâl ve yavasî defterde bir ze’âmete ya bir timâra hâsil kayd olunub ol vilâyetde fi’l-cümle serbest timâr tasarruf edenler dahl eyleseler yava serbestden değıldir. Kul, câriye müjdeleri serbestlikden olmağla anın olmaz. Serbest olan timârlarda ve subaşılık(da) kul ve câriye tutulsa müjdelerin ne ise ol kimesneden alınub kul ve câriyeyi ana teslim ederler. Sâhibleri zuhûruna dek anın hıfzında olmak gerek.

Resm-i Ağnâm

Bir timâra koyun resm(i) hâsil kayd olunsa vilâyet yazıldığı eyyâmda koyunu olan kimseler koyunlarını satub, giderüb timâra zarar etseler şöyle ki defter yazıldığı vakt koyunu olub resmi defterde hâsil yazılıb resmi alınurken ihtiyârıyla satılıb gayri kish eyleyüb timâra bi’l-fi’l zarar eyleseler anın gibilere kudretleri yetdükce yine koyun aldurub resmini verdirmek gerek. Eğer ihtiyârlarıyla satmayub âfât ile helâk olub yine koyuna kudretleri kalmasa “koyun al” deyü teklif vechi yokdur. Anın gibilerin üzerlerine koyun takdir edüb resmin almak câ’iz değıldir.

Bâc-ı Bazar

Bir sancakda beyine bâc ü bâzâr kayd olunub re'âyâ evlerinde satdıkları eşyâdan bâc talep etmek câ'iz değildir. Bâc, bâzâra gelüb satılan eşyâdan takdîr olunmuştur. Ammâ Silistire Sancağı'nda gemiciler gelüb re'âyâ evlerinde terekesinden satun alsalar hâsıl-ı hümayûn için gümrük vermek kânûn olmuştur.

Mumhâneler (Şem'hâneler)

Rumili'nde mumhâneler olan şehirlerde mum husûsunda kânünnâme bu vechiledir ki ne kadar helvâcılar ve balcılar ve gayri mum eder kimesnelerin mumu olub mumhâneye verüb yüz di(r)hemine iki akça verilüb dökülüb mum olduktan sonra yüz dirhemi dört akçaya satılmak ve mumhânedeki gayri yerde mum alınmak ve satılmak, şehirden yabâna mum getirmemek ve hâricden şehre mum gelüb mumhânedeki zarûret olıcak narh-ı mezbûr üzere alınmak ve şehrin mum işleyen ve mum alan kimesneler gayri yerden mum almamak ve hârice satılmamak için teftîş olunub vâkı' olursa tehdîd olunmak mukarrerdir, fe-emmâ halk kendü mengenelerinden sakladıklarında "getürün" deyü teklif olunmaya her kim ki bu kânûna muhâlif dahl ederse kuzât men' edeler.

Resm-i Bazar

Bir mahalde bir kimesne emr ile bâzâr ikâmet ederse ol bâzârın 'âdet ve kânûn üzere sergi yoluna bile mutasarrıf ola.

Narh Ta'yini

Bir mahalde narh ahvâli ihtilâlde olub hükm verilmelü olsa cemî' erbâb-ı hurfet²⁸ kethüdâlarıyla narh muhtell olsa vesâ'ir ehl-i vukûfdan haberi olan kimseleri cem' edüb şimdiye değin muhtesib dahl ede gelüb ve dahl eylemek ma'kul olan nesnelere cemî'sini görüb ve eski kânünnâmeye nazar edüb her birinin işinde ve san'atında zamânına göre sermâyesin ve harcını ve emeğini ma'lûm edinüb sermâyesin ayru i'tibâr ve hesâb edüb harcını ve emeğini için sâhibine 'adl üzere bir mikdâr şey koyub dahi her birine narh ta'yin edüb cemî' husûsiyyâtı cins cins, nev' nev', sıfat sıfat yazub defter edüb üzerine mühr urub dergâh-ı mu'allâyâ göndereler ki ba'de'l-'arz ve'l-kabûl kânünnâmeye yazılıb nişânlanub min-ba'd anınla 'amel oluna.

Eşkincilü Sipâhîler

Bir sancakda müşterek be-nevbet timâr eşen sipâhîleri olub vakt olur ki ikisi bile eşmek emr olunur. Anın müşterek be-nevbet timâr tasarruf edenlerin yalnız bedel eşecek kânünnâme mücebince cebe ve cebelü eşenden talep edüb şol vakt ki ikisi eşmek

²⁸ Metinde "harman" şeklinde yazılmışsa da "hurfet" olması gerekir.

emr oluna anların nevbetlüsü kankısı ise müretteb ve mükemmel cebe ve cebelüyü vesâ'ir esbâbı andan taleb edüb nevbet eşen çün mühim olub emriyle eşmişdir nevbeti değildir. Cebe ve cebelüler eşmeyeler.

Sipâhî Hizmetkârı

Bir sipâhînin hizmetkârı ki bi'l-fi'il anın hizmetinde olub ma'îşeti sipâhîden ola kimsenin yazılıb ra'iiyeti oğlu olmaya ve ra'iiyet yerini tutmaya ve 'avârızı mûcib meksi²⁹ olmaya 'avârizdan emîn olmak kânûndur.

Resm-i Asiyâb (Değirmen Vergisi)

Defter-i hâkânîd(e) hâsıl yazılan değirmen yeri beylikdir. Değirmen vakf olmağla yeri dahi vakf olmaz. Vakf olan binâsıdır. Şöyle (ki) binâ bi'l- külliye münhedim olsa ocak gerü beylik olur. Sâbikan bu vakf idi deyü taleb etmek câ'iz değildir. Meğer ki sâbıkda temlik olunub dîvân-ı 'âfiden mülknâme verilmiş ola.

Resm-i Ganem

Ba'zı yerlerde resm-i ganem hâsıl yazılmayub timârları serbest olanlar şirâ etseler resm-i ganem serbestiyyeden değildir. Mahsûlât-ı defteriyyedendir. Her kimin berâtında ve defterinde mukayyed ise ol alur.

Resm-i Tapu

Bir kimesne vefât edüb 'avreti hâmile olsa yerleri mevkûf olub bir kimesneye tapuya vermek câ'iz değildir. Sonradan oğlan vücûda gelüb mâdem ki zirâ'ate kâdir velisi oğlan için zirâ'ate tâlib ola sipâhî tapuya vermiş ise dahi alıvirülür. Sagîrün ol makûle velisi olmamağla sipâhî âhere tapuya verse câ'izdir, ammâ sagîr yetişüb zirâ'ata kâdir olsa atası yerlerine tâlib olur sagîre hükm olunur. Tasarruf eden " ben on yıldan ziyâdedir mutasarrıfım" deyü nizâ' etse 'amel olunmaz. Kez(â)lik ecnebî zuhûr edüb "ben yeri oğlan doğmazdan mukaddem tapulamış idim" deyüb temessük ibrâz eylese tapusuna ve nizâ'ına i'tibâr olunmaz.

Der-Beyân-ı Ahvâl-i Tapu

Ra'iiyetden erbâb-ı timâr ve gayriden yerler ve çayırlar tasarruf edenlerden biri fevt olub oğulları kalsa tasarrufunda olan yerleri ve çayırları tapuya müstahıkk olmaz, oğullarına intikâl eder. Oğulları kalmayub kızları kalursa bî-garaz kimesneler takdîr eyledikleri tapu ile kızlarına, kızlar kalmayub baba bir er karındaşı kalursa yine bî-garaz kimseler takdîr eyledikleri tapu ile karındaşına, ya baba bir karındaşı yoğ ise yurdu üzerinde sâkin olan hemşîresine, olmayub babası kalursa tapu ile babasına (babası)

²⁹ Meks: Öşür, bâc vergisi.

kalmayub vâlidesi kalursa tapu ile vâlidesine, vâlidesi dahi olmayub müştereklerine, müşterekleri yoğ ise ol yerler üzerinde eşcâr olub vereseye intikâl ederse ol eşcârda hâsıl olan meyveyi görüb gözetmeğe su'ûbet olmağın eşcâr intikâl eyleyen vârislerine eşcâr intikâl eden verese müşterekden takdîm olunmuşdur. Anlar dahi yoğ ise karye halkından yere ve çayıra zarûreti olub tapu ile tâlib olanlara verülür. Hârice verilmek hilâf-ı kânûndur. Karye halkından tâlib olub almazlarsa ol zamân sâhib-i arz muhtâr olub istediğüne tapu ile verür. Sâhib-i arz tapuya müstahıkk olan yerleri ve çayırlar(ı) kendü tasarruf etmek ve oğluna vermek kat'an câ'iz değildir. İmdi bu makûle müteveffânın yerleri tâlibe olan kızlarına bî- garaz müslümânlar takdîr eyledikleri tapu ile verilmesi dokuz yüz yetmiş beş Zi'l-ka'de'si guresinden (28 Nisan 1568) fermân olunmuş idi, lâkin babası vefâtından sonra ne mikdâr zamâna dek verilmek husûsu tasrîh olmamağın ol asl müteveffânın yerlerin re'âyâ tâ'ifesi sâhib-i arzdan tapu ile alub elden ele düşüb zamân geçmiş iken müteveffânın kızları gelüb tâlibe olub almağla yer ahvâlinde beyne'r-re'âyâ küllî ihtilâl olmağın ne mikdâr zamâna dek verilmek fermân olunur deyü pâye-i serîr-i a'lâya 'arz olundukda bin on dört Ramazân'ı guresinde (10 Ocak 1606) anın gibi oğlu kalmayan müteveffânın yerleri tâlibe olan kızlarına babaları vefâtından on yıl(a) dek verilüb on yıl mürûrundan sonra verilmeye deyü fermân olunmuşdur. Kızların sagîre gerek kebîre ve baba bir er karındaşı dahi gerek sagîr ve gerek kebîr bu minvâl üzere ahkâm yazılır. Evlâd ve baba bir er karındaşı kalmayan müteveffânın yerleri, yurdu üzerinde oturan kız karındaşına tapuya verilmek husûsu bin on Ramazân'ı guresinde (23 Şubat 1602) fermân olunmuşdur. Dört beş seneye varınca verülür. Zamân geçmiş olucak olmaz. Babaya oğlu mahlûlü bî-garaz kimesneler takdîr eyledikleri tapu ile verilmek bin on iki Şevvâl'inin on beşinci gününde (17 Mart 1604) fermân olunmuşdur. Bundan akdem müteveffa oğlu yeri babasına ve anasına verilmek ile oğlu fevt olanlar oğulları yerlerden ve çayırlarından mahrûm oldukları için çiftin bozulub harâb olduğu pâye-i serîr-i a'lâya 'arz olundukda anın gibi müteveffânın evlâdı ve baba bir er karındaşı kalmayub babası ve anası kalursa cümle yerleri ve çayırları bî-garaz kimseler takdîr eylediği resm-i tapu ile babasına, baba kalmayub anası kalursa anasına bin on yedi Zi'l-ka'de'sinin on beşinci gününde (20 Şubat 1609) verilmek fermân olunmuşdur(r).

Gâ'ibin Hukûku

İmdi mukaddemen memâlik-i mahrûsede yer zirâ'at edenlerden âher diyâra gidüb nâ-bedîd olub hayâtı memâtu nâ-ma'lûm olanların mādâme ki vefâtı haberi sâbit olmaya yâhud yerleri üç sene boz ve hâlî kalmaya sipâhî âhere tapuya veremezdi. Lâkin nâ-bedîd olan gitdüğü esnâda vefât etmiş olursa sipâhînin resm-i tapusuna küllî gadr olmak lâzım geldiği bin on üç senesi Cemâziye'l-âhiri'nin guresinde (25 Ekim 1604) pâye-i serîr-i a'lâya 'arz olundukda ol asl nâ-bedîd olub üç sene sahîhen haberi gelmeyen kimesnenin yerleri tapuya verilmek bâbında fermân-ı şerîf sâdir olmuşdur.

Üç Yıl Boz Kalan Yerlerin Tapuya Verilmesi

Üç sene 'ale't- tevâli boz ve hâli kalan yerler tapuya verilmek müstahıkk olmuşken fuzûli zabt olundukda imdi ol makûle hilâf-ı (kanun) resm-i tapusuz fuzûli tasarruf olunan yerlerden sâhib-i arz ya vekil 'öşr ve resm almağa resm-i tapu sâkit olub anların olucak havâss-ı hümayûn ve vüzerâ hâsslarına ve evkâf ve erbâb-ı timâra külli gadr olduđu bin on yedi Zi'l-ka'desinin on birinci gününde (16 Şubat 1609) pâye-i serîr-i a'lâya 'arz olundukda anın gibi yerlerin sâhib-i arz gerek aslın bilsün gerek bilmesün mücerred 'öşr ve resm almağla resm-i tapu sâkit olub ol yerler hilâf-ı kânûn resm-i tapusun fuzûli tasarruf eyleyenlerin olub erbâb-ı timâra gadr olduğuna rızâ-yı hümayûnum yokdur. Bu asıl yerlerde sâhib-i arz muhtâr olub kendü zamânında vâkı' olmuş ise diledüğüne göre resm-i tapu ile vermek fermân olmuşdur. İmdi sâhib-i arzın kânûn üzere resmini vermeden izni yoğiken hilâf-ı kânûn fuzûli alınub satılan yerlerden ve çayırlar sâhib-i arz ya vekil 'öşr ve resm almağla sâhib-i arzın resmi sâkit olub ol yerler resimsiz hilâf-ı kânûn fuzûli anların olucak havâss-ı hümayûna ve havâss-ı vüzerâ ve evkâf ve erbâb-ı timâra külli gadr olduđu bin on yedi Zi'l-ka'desinin on birinci gününde (16 Şubat 1609) pâye-i serîr a'lâya 'arz olundukda anın gibi yerlerin sâhib-i arz gerek aslın bilsün gerek bilmesün mücerred 'öşr ve resm almağla sâhib-i arzın resmi sâkit olub ol yerler hilâf-ı kânûn zabt edenlerin olub erbâb-ı timâra³⁰ gadr olduğuna rızâ-yı hümayûnum yokdur. Bu bâbda sâhib-i arz muhtâr olub dilerse kânûn üzere resm alub tasarruf edene verür. Dilemezse bey'lerini fesh edüb eski sâhiblerine tasarruf eder deyü fermân olunmuşdur. Ammâ satalı yedi sekiz on yıl mikdârı olsa ve bir sipâhî zamânı dahi geçse sonra gelen sipâhî "bu yeri sipâhî ma'rifeti olmadan satmışsın" deyü da'vâ edemez. Bu husûs sipâhînin kendü zamânındadır.

Kûhiden Açılan Yerler

Akçayı sâhib-i arzın ma'rifeti yoğiken hilâf-ı kânûn resm-i tapusuz fuzûli kûhiden açılan yerlerden sâhib-i arz ya vekili 'öşr ve resm almağla tapu sâkit olub ol yerler resm-i tapusuz fuzûli açanların olucak havâss-ı hümayûn ve havâss-ı vüzerâ ve evkâf ve erbâb-ı timâra külli gadr olduđu bin on yedi Zi'l-ka'desinin onyedinci gününde (22 Şubat 1609) pâye-i serîr-i a'lâya 'arz olundukda anın gibi yerleri sâhib-i arz aslın bilsün bilmesün mücerred 'öşr ve resm almağla resm-i tapu sâkit olub o yerler hilâf-ı kânûn fuzûli açanların olub erbâb-ı timâra gadr olduğuna rızâ-yı hümayûnum yokdur. Ol makûle yerler açanlara il verdüğü resm-i tapu ile verile. Almayub kûhiden açub zirâ'at edüb 'öşr ve resm verdim deyü resm-i tapu vermede ta'allül ve 'inâd ederse sâhib-i arza hükm olunub dilediğine tapuya vermek fermân olunmuşdur. Tahrîr-i vilâyetden sonra yeni açılan yerlerin ve çayırların ashâb-ı timârın mümtâz sınuru dâhilinde olub 'öşr ve resmlerin kânûn üzere hakları iken ümenâ ve 'ummâl ve mübâşirîn-i emvâl "tahrîrden sonra açılan yerler hâric ez defterdir" deyü mahsülü mîriye 'â'id olmak üzere mâliye

³⁰ Metinde "bâb" hecesi yazılmamıştır.

tarafından hükm ile müdâhale eyledükleri bin on sekiz Muharrem guresinde (6 Nisan 1609) pâye-i serîr-i a'lâya 'arz olundukda uğûr-ı hümâyûnda hizmet eden erbâb-ı timârın mümtâz sınırları dâhilinde açılan yerlerin 'öşr ve resm hakları olub kemâkân erbâb-ı timâra fermân olundu.

Anadolu'da Eşkiyâ İstilâsı ve Verilemeyen Vergiler

Öte yakaya eşkiyâ müstevli olmağla re'âyâ zarûrî firâr edüb hâlen herkes yerine varmak fermân olunmağın ol makûle perâkende olanların yerleri ve çayır(ı) üç yıldan ziyâde boz ve hâlî kalmağın değirmen ve bağ ve bağçelerinde takdîr olunan 'öşr ve resm verilmemekle sâhib-i arz olanlar ashâb-ı menâsıb kul tâ'ifesine ve gayre tapu ile verüb ve ba'zılar dahi fuzûlî tasarruf eyleyüb re'âyâ ve berâyâ bu bâbda zulm ü ta'addî olduğu pâye-i serîr-i a'lâya 'arz³¹ olundukda bin on sekiz muharremi'l- harâmı guresinde (6 Nisan 1609) üç yıl(a) dek yerlerine varan re'âyâ ve berâyânın yerleri ve çayır(ı) ve değirmen hisseleri vesâ'ir mülkleri kendülerine teslim olunub kemâkân mutasarrıf olub anın gibi tapuya alanlara akçaların sâhib-i arzdan almak fermân olundu.

Evvelden zirâ'at ü harâset olunub 'öşr ve resmi alma gelen tarlalar dinlendirmek için konmuş olmayub üç yıl ale't-tevâlî bilâ-mâni' boz ve hâlî konmuş ise ashâbı kadîmi yerlerimizdir deyü nizâ' ederlerse câ'iz değildir. Ol asl yerleri zi'l-yed oldukları hasebiyle il verdüğü resm-i tapu ile ashâbına teklîf edesiz. Olmayub gerü ol vechile ta'allül ederlerse sâhib-i arza hükm eylesin ki dilediğine tapu ile vere.

Başka Köyde Oturan Re'âyâ

Bir ra'iyet yerinden kalkub âher yerde on yıldan ziyâde sâkin olmuş bulunsa kaldırmak hilâf-ı kânûndur. Nihâyet vilâyet muharriri çıkub sâkin bulunduğu karyeye yeniden ra'iyet yazınca eski sipâhîsine ancak rûsûm-ı ra'iyeti verir ve bir ra'iyet kalkduğu karyede kalan yerlerin zirâ'at etmeyüb ta'til etdüğü ecilden sipâhîye zarar olmağın zecren ala çiftbozan resmi alınmak fermân olunmuşdur. Hâlî kalan yerlerin sâhib-i arz tapu ile âhere verüb hâsıl olan 'öşr ve resmi ol yeri tasarruf edenden aldıktan sonra veyâhud karyesinden gidüb âher karyede sâkin olan ra'iyet her yıl varub yerlerini zirâ'at edüb 'öşr ve resmini verdikten sonra mücerred âher yerde sâkinsin deyü çift bozan resmi talep olunmak câ'iz değildir. Tasarrufunda yer yoğ iken babanın ve senin üzerinde defterde çiftbozan resmi yazılmış dediklerind(e) ol vechile dahl eden sipâhînin toprağında yeri yoğise mücerred defterde yazılmışdır deyü dahl olunmak câ'iz değildir. Bu bâbda deftere i'tibâr yokdur. 'Amel olunan tasarrufdur yeri bi'l-fi'il hâlî dursa alınur.

³¹ Metinde "arz" kelimesi yazılmamıştır.

Sipâhî Tasarrufunda Olan Hisse

Sipâhî tasarrufunda olan hissesin ve bu husûsda tasarruf-ı sipâhî ne üslub üzere olduğun beyân eder. Sipâhî timârında mevkûf olan re'âyâ çift(t)likleri bütün çift ve nîm çift dahi ekall dâhil-i defter ve hâric-i defter her ne ise sipâhîye müte'allıktır.

Hâric Ez Defter Re'âyâ

Defterde hâric olanlara 'ummâl dahl ü ta'arruz eylemezler ve defterde adı olmayan ra'iyet oğullarına ve karındaşlarına sâhib-i timâr dahl eylemek kânûndur. Ra'iyet oğlu ve karındaşı *hâric ez defter* olmak zarar vermez. Hâ(r)icden kimesne dahl etmeye ve köhne defterde mastûr olub telbîs ile müjde veya gâ'ib deyü yeni defterde yazılmayan re'âyâdan zinde olanlara dahi sâhib-i timâr dahl eyleye. Belki bir timârın kadîmi ra'iyetlerinden bir niçesi fetret sebebiyle (veya) gayrı sebeble gayrı vilâyete gitmiş olsa defter yazıldıktan sonra yine ol timâra gelse sâhib-i timâr mutasarrıf ola ve ra'iyetin azâdlı kulu dahi sâhib-i timâr tasarrufunda olur hâricden kimse dahl etmeye. Tâ il kâti-bi varub tahrîr-i vilâyet edicek kime yazılırsa ol ala.

Ceviz ve Kestane Ağaçlarının Öşrü

Kadîmî koz ağaçları ki kimsenin olmaya nizâ' yok ki sâhib-i timârındır ve şol koz ağaçları ki kimsenin bağçesi içinde aşılması ya çiftliğinde aşılması ola ya atasının ve dedesinin aşılması ola andan sâhib-i timâr 'öşr alır ve şol kâfirî koz ağaçları ki ra'iyetin çiftliğinde yâhud hudûdunda ola ra'iyetin ekinine ziyânı ola ve ra'iyet anı zabt edüb hâsil eyleye sâhib-i timâr ile üleşeler. Tansîf olunduğu mahall-i âherde mastûrdur ve dağlarda olan kestânelikler(i) ra'iyetler ve hâricler devşirirler, ra'iyetler himâyetine göre ri'âyet oluna. Himâyetlerine göre nazar edüb emeklerine göre kimin timârı ise üleşeler. Hâricden olanlar destûrsuz tuşlu tuşuna³² dahl eylemeyeler ve dağlarda kendü kendinden hudâyî kestânelikler beylik olur. Kime timâr(r) ise anın hükmünde olur; ammâ ekser budur ki berâtıyla ve defterinde mukayyed değildir, zevâ'idler gibidir.

Ve bir süv(a)ri ra'iyetden kable'l-vakt rüsûm alsa koyun resm (taleb) eylese koyun resm(i) ve dönüm resmi gibi hulûlünde ol ma'zûl olub timâr gayriye verilse sonra varan süv(a)ri ol ma'zûl olandan ala. Ra'iyetden nesne taleb eylemeye, ammâ ra'iyet dahi evvelki süv(a)ri aldıysa isbât edüb kâdî hücceti alıvere ki taleb etdikde elinde temessük ola.

Beylerbeyiden Kadiya Usulsüz Mektub

Ve beylerbeyi ba'zı sipâhîlerin eline mektûb verüb kâdîlara gönderirler imiş ki bu kişiye ra'iyetden falan resm kable'l-vakt alıveresiz deyü. Gerekdir ki beylerbeyiler ol

³² Tuşlu tuşuna (düşlü düşüne): Rast gelen tarafa, beğendiği yöne Bkz.: *Tarama Sözlüğü*, II, Ankara 1965, s.1347.

asl mektûb vermeyeler ve eğer eslemeyüb verürlerse kânûna muhâlifdir. Kādîlar 'amel eylemeyeler ve 'amel etmedikleriyle mu'âteb olmayalar

Zarûretten Çift Bozmak

Ve eğer ra'iyet hastalıktan veyâ yohsullukdan veya pîrlikden gücü yet-medüğünden çiftin bozsa çif(t)lik bıraksa andan süv(a)ri bennâk resmi ala elinde yeri gayra bir çift yazulub dursun deyü çift resmin taleb etmeye ve bir ra'iyet ki bir köye ra'iyet kayd olmuş ola elinde olan çif(t)lik ba'zı gayrı köy sınırında vâkı' olmuş olsa çift resmin kayd olunduğu süv(a)ri ala âher süv(a)ri "ba'zı yerlerin sınırumdadır" deyü dönüm akçasını taleb etmeye. Hemân 'öşr ve salâriyye ala eğer çif(t)likden ziyâde yer tutarsa anun için dönüm akçasını vere. Ve bir ra'iyet fevt olsa çiftlik olup müte'addid oğulları olsa mezkûr çif(t)lik tasarruf ederler iken biri fevt olsa anın hissesi için sâ'ir karındaşlarından süv(a)ri tapu taleb edebilir.

Ev Yeri Tapusu

Kurâda ev yerleri tapusun a'lâsı elliden ziyâde alınmaya, evsatından kırk ya otuz, ednâsından yirmi ya on akça alına. Sipâhînin hâssa çif(t)liği yerin hükmü oldur ki tapulamağla kimseye mülk olmaz. Tapusu câ'iz değildir. Sâhib-i timâr olanlardan her kankısı ki akçaya tama' edüb tapuya verürse kendü zamânında tapuya alan kimesnenin tasarrufunda olur, kendü nizâ' edemez, ammâ kendüden sonra timâr kime müntakıl olursa ol bozar kendü dahi bozar ise olur.

Kılıç Yerinin Tapusu

"Kılıç yeri tapulanmaz" demekden murâd budur ki hilâfinca ra'iyetlik yerlerin 'örfen muvâfık tapulandukdan sonra tapulayan kimesnenin elinden alınmaz. "Tapu üzerine tapu olmaz". Nikâh üzerine olmadığı gibi. Şol ra'iyetin yerleri ki ıssı olup veya celâ-yı vatan edüb mahlûl kalur timârları kendüsü tasarruf eder. Hâssa yerlerin kendü çiftin sürer veya ortağa verür. Bunun gibi yerlerden el çeküb yine tapuya verse câ'izdir kendüden sipâhî tasarruf etmekle hâssa olmaz. Fî nefsi'l-emr ra'iyetlik yerlerdir. Hatta sipâhî 'avâriz vâkı' olsa çiftten çifte 'avâriz teklif olursa ol sipâhî tasarruf etdüğü yeri adına izâfet olunub "falan yeri ver" deyüb ra'iyetler arasında 'adl olursa sipâhî ol yer için 'avâriz belâsın yohsul ile ma'an çekmek gerekdir. Meğer ki tûl zamân ile müte'âkiben defterde sipâhî elinden kayd olunmuş ola ve ra'iyet yerleri cümlesinden çıkmış ola. Bu i'tibârla havâss cümlesinden olup hâssa hükmünde ola.

Vilâyet-i Anadolu'da 'avâriz kayd olunub şehirlerde hâssa yazılmış sonra dergâh-ı mu'allâdan resm-i çift ve bennâk ve cebe vesâ'ir 'avâriz eski sipâhîlerden ref olunub hemân 'öşr, salâriyye ve resm-i ağnâm vermek emr olunub ziyâde nesne taleb olunma-ya. Ve bir timârda koyun ve kovan ve bağ ve bağçe ve asiyâb olmayub sonradan ihdâs olsa a'şâr ve rüsûmu sâhib-i timâra müte'allıktır.

Avârızın Toplanması

Ve her gâh ki vilâyet-i mahrûsede 'avârız vâkı' olsa subaşılar ve timâr erleri re'âyâları kâdî huzûrunda ihzâr edüb kâdî yazub pâdişâhın emrini yerine koyalar. Temerrüd eden kimesneleri bile koşulan kul mutî' edivere ve timârda hâsıl kayd olunan değirmen harâb olsa sâhib-i timâr değirmen ıssına yapmak teklîf ede. Kudreti olmayub yapmaza üzerine olan rüsûm sipâhîye hükm edeler ve rüsûm vermeğe 'adem-i kudret gösterürse kâdî ma'rifetiyle âhere satduralar ki âher yurd deyüb resmin vere.

Resm-i Yava, Abd-ı Abık ve Kenîzek Müjdeleri

Ve serbest timârlarda müselleme ve yörügân-ı Hüdâvendigâr'dan gayri re'âyâ tutdukları yava ve 'abd-ı abık ve kenîzek müjdeleri sâhib-i timârındır. Müddet-i 'örfiyye dahi kulda ve câriyede yüz gündür, kez(â)lik yüz gündür (?) at ve katırda kırk gündür, sığırda yirmi beş gündür, keçide yirmi altı, koyunda on iki gündür ve re'âyâ tutmasında i'tibâr serbest timâradır. Serbest olmayan timârlarda kendü re'âyâsıyla gayrın re'âyâsı tutmada fark yokdur. Defterde bu husûs ta'yîn olunmaduğu takdirce mîrlivâya veyâhud subaşılara yâhud ola geldüğü üzere 'amel olunmak mer'îdir. Yava ve müselleme ve yörükler tutmaları dahi üslûb üzere ma'mûldür. Ammâ sancak beyine mûte'allık olan husûsda kendülerin sancak beyine mûte'allıktır.

Beytü'l-mâl ve mâl-ı gâ'ib ve mâl-ı mefkûdu mukâta'aya alan kimesnelere şöyle i'lâm eylemek gerekdir ki bir yerde beytü'l-mâl vâkı' olsa vâkı' olduğu gibi kâdî defterine yazılıb beytü'l-mâlciye teslim oluna. Eğer vâris ma'lûm olub ol dârının ve asl memleketle mekânı ma'lûm olursa dahi beytü'l-mâlciye verilmeye, belki dahi elinde altı ay mikdârı dura, eğer vâris gelmezse beytü'l-mâlciye teslim oluna. Sonra vâris gelürse beytü'l-mâlciye ala ve eğer vâris hâric memleketde olub mekânı ma'lûm olmazsa ol kimesneye mefkûd ve bir yıl mikdârı kâdî elinde dura sonra beytü'l-mâlciye teslim eyleye. Mâl-ı gâ'ib ve mâl-ı mefkûd, beytü'l-mâl ile mukâta'aya verilen tereke meyyit(e) (âid) olandır. Her evinden çıkub sefer eden kişinin değildir veyâhud mâlını emânet koyub giden kimesnenin değildir. Min (ba'd) kânûn ile 'amel olunub tecâvüz etmek isteyenlere kuzât men' edeler.

Resm-i Çift ve Bennâk ve Resm-i Ganem ve Asiyâb Beyânındadır.

Resm-i çift tamam çiftlik üzere kayd olunan kimseden otuz altı akçadır. Nîm çift(t)likden resm nisf-ı zâlik. Ammâ livâ-yı Hamîd'de resm-i çift tamam çiftlikden kırk iki akça nîm çiftten nisf-ı zâlik serbest olmayan sipâhînin timârında yirmi yedi akça sipâhînin, on beş akça sancak beyinindir. Ba'zı nevâhid(e) sipâhî yirmi yedi akça aldıktan sonra sancak beyi ancak altı akça alır ve ba'zı nev(â)hîde bütün çiftlerden yirmi yedi akça ve üç akça sancak beyi alır ve on iki akça subaşı alır. Nîm çiftten resm nisf-ı zâlikdir ve üslûb-ı mezkûr üzere Eğridere Hisârı erleri timârında resm-i çift elli

yedi, mîrlivâ yirmi yedi ve hisâra 'öşr getürmek için on beş ve hakk-ı sipâhî on beş akça. Antakiyye ve Karahisâr erleri otuz akça tamam çiftleridir. On yedi akça nîm çiftten aldıktan sonra 'öşrlerin hisâra getürmek için bütün çiftlerden altışar akça ve nîm çiftten nısf-ı zâlik alurlar imiş. Ve livâ-yı Menteşe'de resm-i çift otuz akça, nîm çiftten nısf-ı zâlik ve livâ-yı Hüdâvendigâr'a tamam çiftlûden otuz akça, nîm çiftten nısf-ı zâlik ve livâ-yı Bolu'da resm-i çift ba'zı nevâhîde kırk altı akçadır ammâ serbest olmayan timârlarda yirmi sekiz akçası hakk-ı sipâhî, o(n) sekiz akçası hakk-ı za'îm ve sancak beyidir. Ve Çağa ve Mengen nâhiyesinde dahi kez(â)lik ve Gerede tevâbi'inde resm-i çift otuz dört akçayadır, yirmi dördü hakk-ı sipâhîdir, onu mîrlivâ ve za'îmdir. Ve Divân-ı Hebar'da (?)³³ resm-i çift otuz altı akçadır. Hakk-ı sipâhî yirmi ve hakk-ı mîrlivâ ve za'îm on iki akça ve Divân-ı Karagöl'de serbestdir. Hakk-ı sipâhî yirmi akça ve Divân-ı Gerede'de resm-i çift elli akçadır. Hakk-ı sipâhî otuz akçadır ve hakk-ı livâ-i za'îm on sekiz akçadır. Ve Virânşehir'de ve Bolu'da resm-i çift kırk üç akçadır. Hakk-ı sipâhî otuz üç ve hakk-ı mîrlivâ ve za'îm on ve Nâhiye-i Ulus'da ve Mülk-i Feleke'd-dîn'de resm-i çift otuz akça, hakk-ı sipâhî yirmi dörd, hakk-ı mîrlivâ altı ve za'îm üç ve Oniki Divân'da resm-i çift otuz üç akçadır. Hakk-ı sipâhî yirmi iki akça ve hakk-ı mîrlivâ dokuz ve za'îm iki ve Nâhiye-i Yedi Divân'da resm-i çift misl-i zâlik ve Nâhiye-i Kıbrıs'da resm-i çift yirmi üç, hakk-ı sipâhî on yedi, hakk-ı livâ üç, hakk-ı za'îm dahi üç ve Hızır Beyili nâhiyesinde resm-i çift kırk iki akçadır. Hakk-ı sipâhî yirmi sekiz ve hakk-ı mîrlivâ sekiz ve hakk-ı za'îm altı ve Nâhiye-i Ergeleli'de (Ereğli) resm-i çift otuz dörd, hakk-ı sipâhî yirmi beş ve hakk-ı mîrlivâ dö(r)d ve za'îm beş ve Mudu(r)nu nâhiyesinde hakk-ı sipâhî on dokuz ve Divân-ı Mîr Yunus'da ve Savada'da ve İlyâs Bey'de resm-i çift on dörd akça vaz' olunmuşdur. Hakk-ı mîrlivâ üç ve hakk-ı za'îm on bir ve gayri divânlarda resm-i çift on dörd, hakk-ı mîrlivâ on bir, hakk-ı za'îm üç ve Konrapa (Konurapa) nâhiyesinde resm-i çift on sekiz akça, hakk-ı sipâhî on dörd, hakk-ı mîrlivâ iki, hakk-ı za'îm iki ve diğer divânlarda ve Nevâhî-yi Dodurga'da resm-i çift otuz üç akça, hakk-ı sipâhî yirmi dörd, hakk-ı mîrlivâ altı, hakk-ı za'îm üçdür ve resm-i bennâk iki akçadır.

Cabâ bennâkdan livâ-yı Hüdâvendigâr'dan dokuz, vilâyet-i Karaman altı akçadır. Ammâ bir kimesne defterde bennâk yazılmıyub elinde nîm çift vefâ eder yer bulunsa nîm çift resm alınur ve cabâ bennâk ekilür (yeri olsa) resmi on iki akçadır ol alınur. Ez'af re'âyâ ki ba'zı nevâhîde "kara"³⁴ tesmiye olunur resm altı akçadır ammâ himâyet olunmak emr-i müstahsendir ve nesl-i re'âyâdan, ehl-i kisb olmayan mücerredlerden nesne alınmaz. Defterlerde dahi üzerine nesne kayd olunmamışdır, ammâ ehl-i kisb olan mücerredlerden mikdârlı mikdârınca resm alınur ve defterde mücerred kayd olunan kimesne te'ehhül etse *bennâk resmini* verür. Ammâ re'âyâ kâfirler olsa müzevvec kâfir, süvârîsine yılda yirmi beş akça verür.

³³ Bolu'da böyle bir yer adı veya divan ismine rastlanılmamıştır.

³⁴ Metinde "karye" şeklindedir.

Resm-i Ganem, Kassâb ve Celebkeşler

Resm-i ganem iki koyuna bir akça alınur, ammâ Vidin sancağında üç koyuna bir akça alınmak mukarrer olmuşdu(r). Koyun tamam dölünü dökdükden sonra Mayıs içind(e) sayılır ve hem koyunla kuzu ma'an sayılmak emr olunmuşdur. Sâhib-i ra'iyete tâbî'dir. Koyun sayılmalu olcak vilâyet-i Karaman'da kâdîlar âdemisi bile defter eyleyüb koyun çobanı elinde bulunan koyunu her ne vechile beyân ederse elindeki koyun kimindir ve kaç koyun gayrındır, kâdî âdemîsi defter eder. 'Âmil dahi ana göre resm alır ve İstanbul ve Akçakoyunlu kassâbları ve celebkeşânlar vesâ'ir yerlü kassâblar ve celebkeşleri yılda bir kere Abril'de resmi bitdüğüne hüccetleri bulunursa 'ummâl bunlardan tekrâr koyun hakkı 'âdetin taleb etmeyeler ve eğer ellerinde vech-i mezkûr üzer(e) hüccetleri bulunmazsa satun aldıkları kimseleri buluvereler ki koyun 'âdetin anlardan alalar ve eğer satun aldıkları kimseyi bulmayub ve ellerinde dahi resm bitdüğüne hüccetleri olmaya resmleri kassâblar ve celebkeşlere tenbîh oluna ve hem kassâblara ve celebkeşlere tenbîh oluna ki Abril'den evvel koyun alsalar ol yıl içinde ol koyunun resmi bir def'a verilmiş ise hüccet alalar ve illâ '*âdet-i aġnâm* sonra bütün alurlar deyü bir mikdâr akça aşığa bâzâr ederler ve defter-i 'atükde şöyle meşrûhdur ki: Şol kimsenin resm-i ganemi otuz akçadan eksik ola anların hemân otuz üç şey (akça) alına ve şol kimesne ki koyun resmi otuz üçden ziyâde ola andan iki koyundan bir akça alına, ziyâde ve nâkis alınmaya ve şunların ki koyunları yokdur on ikişer akça alına. Fakîrler ise ancak altışar akça vereler ve dahi bir kimesne koyun resmi alınacak zamâna karîb koyun alsa, alandan alalar, alalı bir aydır dedüğüne i'tibâr olunmaya.

Öşr Mikdârları

Hubûbâtдан hinta ve şa'îr olsa 'öşr ve salâriyyelik alınur. Cümlesi sekiz mudd galleden bir mudd olur ve muddda iki buçuk kile olur. Bâkî hubûbâtдан ki nohud ve mercimek ve bakla ve penbe ve kettân anlardan hemân 'öşr alınur, salâriyyelik alınmaz. Rumili'nde re'âyâ keferede olduğu yerlerde tahıl 'öşrü eğer ki mudddan alınursa yüzde muddda on mudd, onda üç ve mudd salâriyyelik alınur ve eğer onda çaçdan alınursa yüz kileden on kile, onda iki buçuk salâriyyelik alınur ve penbeden yüz lidreden³⁵ on lidre alınur ve onda üç lidre salâriyyelik alınur ve kettândan yüz demedde on alınur. Kettândan salâriyyelik alınmaz, illâ kettânı yumaşdıvereler. Güğülden ve za'ferândan onda var, salâriyyelik yok ve kendirin on demede bir demed 'öşr alınur. Ve kuru üzümünden on ikiden bir 'öşr alınur ve bekmezde on beşde bir 'öşr alınur zîrâ ihr(â)cı vardır ve köfterde³⁶ kezâlik.

³⁵ Lidre veya ledre genellikle ipek için kullanılmakta olup 100 ve 120 dirhemlik olmak üzere ikiye ayrılırdı. Bkz. Ünal Taşkın, *Osmanlı Devletinde Kullanılan Ölçü ve Tartı Birimleri*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Elazığ 2005, s. 80.

³⁶ Köfter veya köftür, kövter, köyter, köfte, üzüm şırasıyla nişasta kaynatılarak yapılan ve dilim dilim kesilerek kurutulmuş bir çeşit tatlı, pestil. Bkz.: TDK, *Derleme Sözlüğü*, c.VIII, Ankara 1975, s. 2949.

Vilâyet-i Karaman'da Aksaray ve Ürgüb ve Niğde kazâlarında ve Anduğu³⁷ nâhiyesinde gallâtdan *mâlikâne* ve *divânî* deyü iki 'öşr alınur. Bir 'öşr verür karye vardır ve Ereğli kazâsında bir 'öşr vakfa ve nısf 'öşr divâniyye kayd olunmuşdur ve Konya kazâsında iki karyeden ve nefsi-i şehri sınırında ekilen gallâtdan "su basar" deyü iki 'öşr alınur. Gayri kurâsından 'öşr, salâriyyelik bir mudd galleden iki kile 'öşr alındıktan sonra buçuk kile dahi alınur. Bu mezkûrlardan gayri yemlik için nesne alınmaz ve vilâyet-i mezbûrda 'öşr-i kettân ve köhne defterde *'öşr-i salâriyyelik* kayd olunmuşdur yine öyle alına ammâ tohum ra'iiyyete verile. Mukâbelesinde ra'iiyyet dahi kettânı yumuşadalar ve vilâyet-i Rûm'd(a) arpadan ve buğdaydan ve darıdan her cinsi ayrı hesâb eyler imiş. Beş mudd olıcak yemlik bir buçuk kile alınur. Beş mudda, on mudda çıkıcak hemân bu üslûb üzere alurlar. On muddan ne mikdâr tecâvüz ederse üç kileden ziyâde alınmaz ve bir kişinin çaçı on muddan ziyâde olursa hemân üç kile alınur, beş muddan eksik olandan nesne alınmaz, ammâ livâ-yı Bolu'da Çağa'da ve Mengen'de ve On ve Oniki Divân'da ve Kıbrıs'da ve Ereğli'de mudda üç kile alınur. Harman hakkı ve salâriyye alınmaz. Viranşehir ve Borlu ve Ulus ve Mülk-i Feleke'd-dîn ve Yedi Divân'da ve Hızır Bey İli³⁸ nâhiyesinde mudda iki buçuk kile alınur. Resm-i harman salâriyyelik alınmaz.

Bağ dönümüne ba'zı vilâyetde on akça ve ba'zı vilâyetde beş akça alınub hadâyıktan ve her gemilerden? dahi 'öşrlerine göre resm alınur ammâ ba'zı yerlerde bağın dönümüne yedişer ve ba'zı yerlerde sekiz ve ba'zı yerde onar akça alınur. Bağdan bağçeden 'öşr hâsıl alınmak şer'a ve kânûna mutâbıktır. Ammâ re'âyâyâ tahlîs-i 'öşrde müzâyaka olub müzâyaka için 'öşr mikdârına bedel meblağ tahmîn olunub harâc i'tibâr olunmuşdur ve bağdan dönüm alınmayan yerlerden üzüm ve gayri fevâkih, bostân yetişecek, üzerine emîn kişiler varub kıymete tutub 'öşrün alalar. Dönüm³⁹ akçası alınan yerlerde üzüm kesildüğü vakt alına. Vilâyet-i Menteşe'de bağ dönümüyle dönüme a'lâsından sekiz ve ednâsından dörd akçadır. Ammâ vilâyet-i Karaman'da galleden 'öşr alınan yerlerde bağdan ve bağçeden bir buçuk 'öşr alınurmuş. Sonra dergâh-ı mu'allâyâ 'arz olunıcak bir 'öşr alınmak mukarrer olmuş. Timâr ve vakf ve mülk olan kurâda hâlen 'öşr alınur ammâ vakf olan karyelerde 'öşr tamam vakfa alına ve vakfdan gayriyle bir 'öşr alınub nısf mâlikâne ve nısf divâniyye ola, salâriyyelik nesne alınmaya ve kâfirün bağı olub şıra hâsıl olan yerlerde ekser şehirlerde ve eğer köylerde subaşı ve süv(a)rî iki (ay) menapolye tutub sücisini sata. Narhından ziyâde gücle kâfir üzerine bırakmayalar.

³⁷ Metinde Andıran şeklinde yazılmıştır. Bugünkü Ortaköy-Altınhisar ilçesidir. Bkz.: Tahir Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, Ankara 2006, s.28.

³⁸ Metinde "iki" şeklinde yazılmıştır.

³⁹ Dönüm kelimesinden sonra fazladan bir (akça) kelimesi yer almaktadır.

*Öşr Mikdârları**Resm-i Şıra, Resm-i Fuçu*

Subaşı veya süvari menapolye tutmak isteyicek kâfirin fuçlarını mühürlete. Bunların şırası satılmayınca hiç kimesne süci satmaya ve iki ay menapolye için yılın kankı ayın ihtiyâr ederse ol kâfirden alınan ondayı ol ilede satarlar. Eğer bu iki ayda süci satılmayub artarsa gücüyle kâfir üzerine dökmeyeler. Meğer kâfir ile narhına rızâsıyla ala ve kâfir şırasın kurbasına⁴⁰ (?) koyub sıkamak isteyicek ref'ü'r- rık'a (?) bırakmayub sıkmağa izn vere. İzn için nesne almayalar. Şırasını sika tâ ki zâyî olmaya ve kâfir cibresin⁴¹ sıkacak üzerine duran adam ol cibreyi araya, basılmadık kalsa basduralar. Cibrelerde üzüm kalmadıysa su koyub kabına anlarda salâriyye alınmaya ve şır(a)da yüz medreden on medre, onda üç medre salâriyye alur ammâ vilâyet-i Semendire'de bir ra'iyet yazıldığı yerde bağ dikse 'öşrün verdikden sonra otuz medrede bir medre salâriyye verir, 'öşr kimin ise salâriyye dahi anındır. Bir ra'iyet bir gayri sipâhî ra'iyetden bağ alsa yâhud âher sipâhî yedinde bağ dikse 'öşr-i salâriyyeyi sâhib-i zemîne verir ve kâfir fuçusun sücisi satdıktan Edirne medresiyle bir medre alına.

Öşr-i Çayır, Otlak ve Odun Hakkı

Ve şol çayırlar ki her yıl korunub çayır ola gelmiştir. Hergiz zirâ'at olunmaz anın gibilerden çok otlak hâsil olur. Yohsullar tasarrufunda olsa 'örf-i pâdişâhî üzere 'öşr vireler. Vilâyet-i mezbûrda her ra'iyet baştineden baştineye harman vaktinde bir 'araba otlak ve yüz yükden birer 'araba odun vere. Mevsimlerde odun ve otlak almasalar yedişer akça otlak için, üçer akça odun için alınur. Zikr olunan vilâyetde müslimân bağlarının her dönümünden dörder akça alınur.

Livâ-yı Vidin'de her müzevvec kâfirden defterde otlak resmi beşer akça ve bostân resmi ikişer akça yazılıub timâr erinin üzerine hâsil bağlanmışdır. Üslûb-ı defter tağyır olunmasun için yeni defterde müzevvec yazılıub hâne hesâb olunan bir müzevvec ra'iyet defteri mücebince hânedan hâneye otluğu olan bir 'araba, otlak olmayan otlak için beşer akça verirler ve ra'iyet oğullarından şol ki yeni defterde müzevvec yazılmayub defterden sonra tezevvüc⁴² edüb ve babasıyla olub intifâ'ı babası çif(t)liğinden olub ve babası baştinesinden ol il yazılıub defter olunca resm-i otlak ve resm-i bostân alınmaya, Mart ispençesi alına. Meğer şol kimesne ki defterden sonra tezevvüc edüb babasından sonra ayrılıub başka dirlik edüb ma'îşeti başka ola anın gibiden dahi otluğu olan yerden bir 'araba, otlak olmayandan beşer akça ve bostân resmi iki akça alına.

⁴⁰ Kırba: Sakaların su taşıdıkları köseleden kap. Bkz.: İsmail Parlatur, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Yargı Yayınevi, Ankara 2006, s. 897.

⁴¹ Cibre: Suyu alınan üzüm benzeri meyve posası. Bkz.: İ. Parlatur, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 253.

⁴² Metinde "müzevvec" şeklindedir.

Resm-i Bağ ve Bağçe

Ve arz-ı vakfdan, mîriyelerden bağ eylemek için sipâhî tapuya verse ve ol kimesne anı bağ eylese eğer ağaçları birbirine yakın olub arası zirâ'ate kâbil değil ise bağçe hükmünde olur. Eğer arasına çift girüb zirâ'ate kâbil ise meyvenin 'öşrün vereler ve bağçe hükmünde oldukda müddeti az eğer çok olsun sipâhî "ben bunu çiftliğe zamm ederim, ağaçlarımı kal' eyle" demek câ'iz değildir. Ya icâre vaz'etmek gerekdir. 'Öşr bedeli veyâhud meyve 'öşrün almak gerek vakfa nef' kankısı ise anın ile 'amel edeler. Ba'dehu üzerine zamân geçmekle ağaçları kalmasa sipâhî bozub yine çi(ft)liğe zamm edemez. Meğer ki sâhib icâresin vermeğe kâdir olmayub ferâgat ede, ol vakt sipâhî dilerse bağçe etmek için bir kimesneye verür ve dilerse zirâ'at etdirüb ekmeğe verür enfa' kankısı ise ider.

Öşr-i Kovan (Resm-i Küvvâre)

Kovan durduğu yere tâbî'dir. Kimin yerinde bal eylese 'öşr anundur. Şol yerde ki defterde akça yazılmışdır ol alına, yazılmamışdır yerde eyü veyâ dolu kovanda bir kovan 'öşr alına ammâ def'an bi't-tazyîk ba'zı mevâzi'de 'öşrden bedel akça ta'yîn olunmuşdur. Ammâ livâ-yı Hamid'de ve Hüdâvendigâr'da ve Ankara'da kovan 'öşrü sâhib-i ra'iyet üzerine kayd olunmuşdur. Ammâ 'öşrden bedel her kovandan bi-hasebi'l-hâsıl ba'zı vilâyetde bir kovandan iki akça ve ba'zı vilâyetde iki kovandan bir akça ve ba'zı yerde kovan başına bir akça alınur ve ba'zı vilâyetde bir ra'iyetin âher sipâhî yerinde kovani olsa sâhib-i arza iki ve üç kovana bir akça ve sâhib-i ra'iyete iki kovana bir akça verür.

Ve Bolu sancağında kovan hakkı o ilde yere tâbî' i'tibâr olunmuş. Hâliyen ra'iyete tâbî' i'tibâr olunub hükm-i hümâyûn erzâni kılınmışdır. Yer sâhibine yaylım ciheti deyü kovanlıktan hâline göre buyurulmuşdur. Koyun 'âdeti gibi ra'iyete tâbî' olunur. Kışladığı yere *kışla hakkı* verülür ammâ livâ-yı Hamid'de *otlak resmi* deyü sâhib-i arza ba'zı yerde dörd kovand(a) ba'zı yerde üç kovanda *resm-i otlak* deyü bir akça alınur ve vilâyet-i Karaman'da kovan kimin timârında bal ederse 'öşrün ol timâr sâhibine buyurulmuşdur. Her kovan başına iki akça resmdir ve şol kuru ki vakf ola, bir akçası vakfa bir akçası divâniyyedir. Ammâ alınan akça 'öşr mikdârı bal eden kovandan buyurulmuşdur. Hiç bal eylemeyen kovandan emre muhâlifdir, nesne taleb olunmaya ve yerlü kayalarda ve yerlü arularda her yıl bal alurlar imiş vâkı' olan yerlerde sipâhî üzerine hâsıl bağlayub defterde kayd olunmayan mevkûfularındır ve dağlarda balcılar olub ağaç kovuğunda buldukları veya henüz vâkı' olmuş kaya kovuğunda buldukları sayd kâbilindendir ve ba'zı mevâzi'de 'öşr-i kovan şöy(le) ki durduğu yer sancak beyine müte'allık olmuş ola, 'öşr-i kovanın sülüsânı sâhib-i ra'iyet ve sülüsün sancak beyi alır ve livâ-yı Aydın'da re'âyâ ekser kovani asl durduğu yerden kaldurub âher sipâhînin timârına iletüb kovan konan yerde bal ederse resm anda vermek i'tibârı üzere bal eyledüğü yerdir ve kovana bir akça vermek üzere âher timâra götürürler imiş. İmdi

kânûn-ı mukarrer oldur ki bir kovan iki akça, birin sâhib-i timâra ve birin bal eyledüğü timâr sipâhisine.

Öşr-i Mâhî

Vilâyet-i Karaman'da göller kenarında olan ba'zı kurâda köhne defterde bir mikdâr akça yazılmış, her yıl ol karyelerde balık olunsun ya olunmasun ber vech-i mak-tû' üzerlerine yazılan meblağı alurlar imiş. Hilâf-ı kânûn olduğı sebebden 'öşr-i mâhî kayd olundu ne mikdâr olursa 'öşrün alalar ziyâde tecâvüz etmeyeler.

Resm-i otlak

Kadimden korunub otlak resmi adına gelmiş yaylakların 'örf-i sultâniye muvâfık defterde yine resm-i otlak kayd olunduysa âhir alalar. Anların mâ'adası çayırardan ve gayırlardan ba'zı mevâzı'da haymâne tâ'ifesine yurd ve ba'zı şehirliye hâssa ve ba'zı âher sipâhîlere timâr kayd olunmuşdur.

Ve ba'zı hâli ve *hâric ez defter* ki anların gibi yerlerden 'ummâl ve sipâhîler otlak resmi alur imiş, Kânûn-ı 'Osmâniye muhâlifdir ve defter-i 'atükden hâric olduğı sebebden anlara *resm-i otlak* kayd olunmadı, almayalar. Koyun resmi alındıktan sonra nesne almayalar ve *resm-i otlak* kayd olunan yerlerden 'âdet-i kadîme üzere beher sürüden bir orta koyun alalar ve resm-i otlak evvelden otlak resmi kayd olunan yerlerden alınub kayd olunmayan yerlerden alınmaz ve hâricden sancağa gelen koyundan resm-i otlak a'lâ sürüden bir koyun bahâsı on beş akça ve ednâ sürüden bir koyun bahâsı on akça alırlar, yirmiden ziyâde alınmak şer'an ve 'örfen câ'iz değildir. Ve *resm-i otlak* dahi yürüdüğü yere göre olur. Sâhibi oturduğı yere göre değildir ve bir timârda sipâhî mütemekkin olub koyunu olsa veyâhud piyâde ve müselleme tâ'ifesinin ağnâm olsa, anların gibiden sâhib-i timâr resm-i otlak talep etmeye. Meğer ki üzerine hâsıl bağlanmış ola ve yörük tâ'ifesinden bir kimse bir timârda yer tutub zirâ'at edüb bağ ve bağçesi olsa sâhib-i timâra resm-i otlak vere. Ammâ kışlak resmini vermeye ve hâric re'âyâdan bir kimse bir timârda koyun ve yurd tutub veya ortağa koyun verse anların gibiden resm-i otlak talep olunmaz. Meğer ki girü hâsıl kayd olmuş ola. Bir timârda hâricden koyun gelüb kışlasa ağırca sürüden bir eyü şişek koyun adına ve alçak sürüden altı akça alınub ziyâde alınmaya. Bu resm-i kışlak koyun durduğı yere tâbî'dir. Yürüdüğü yere göre olmaz ve kışlakda kışlayan kimse sipâhîye 'öşr ve resm verirse resm-i kışlak alınmaz ve yörük tâ'ifesi dahi bu kabildendir 'öşr verdüğü yuvada resm-i kışlak vermeye ve illâ yörük her kankı timârda kışlarsa üç akça resm-i kışlak vermek 'âdetdir. Karaman defterinde gayrı yer bulunmadiysa anda dahi bu üslûb üzere yazılmış ki vilâyet-i Kayseriyye'de cârî olan kânûn üzere yılda yirmi beş akça kayd olundu.

Bâd-ı Hevâ

Bâd-ı hevâ deyü defterde kayd olunan resm-i 'arûs ve cürm (ü) cinâyet ve tapuyı çif(t)lik ve ev yeri tapusu ve hâricden gelüb kışlayanların tütün resmidir. Serbest olmayan timârların nisfi sâhib-i ra'iyetindir ve nisfi âheri hâricden sancak beylerindedir veyâhud hâricden dahl eden subaşılardır. İkisi bile dahl etdüğü yerde her birisi rub' tasarruf eder. Ammâ vilâyet-i Karaman'da nisf-ı âher şâhzâde hâsslarına ve resm-i ganem ve resm-i 'arûsiye kayd olunan yerlerde dahi bu tarîk üzere dahl ederler. Gerdek değeri ve yer tapusu Bolu sancağında başka timâr erinindir, sancak beyinindir. Sancak beyinin ve subaşımın anda medhali yokdur ve koyun hakkı ve cerâyim dahi sancak beyi ile subaşımındır. Sâhib-i timârın anda dahilî yokdur. Meğer ki timâr serbest ola ya hâss kayd olunmuş ola ve resm-i 'arûsâne cihâzlu kızıdan altmış akça ve 'avretten kırk akça, fakîrlerden nisf resm, ganiyye (ve) mu(ta)vassitü'l-hâlden beyne beyne, yerlü 'avretin nikâhında ve resm-i 'arûsânesinde topra(k) mu'teberdir. Kimin⁴³ timârında nikâh olursa resm anındır. *Gerdek resmî* bikr kızdan ra'iyet sâhibinindir. Babası sipâhîsi olur her ne makâmda çıkarsa çıksun ana göre hükm oluna ve eğer süv(â)rinin kızı çıksa gerdek değerin subaşısı ala. Subaşılık altında ise ve illâ sancak beyi alır. Yörük lâmekân olduğu sebebden atasına tâbî' olmağla bikr ve seyyibe birdir ve resm-i nikâhda a'lâsı bir dînârdır ve ednâsı on iki akçadır. Mütevassit nâkih-i menkûhaya göre alınur. Kendü mutallakasin nikâh edenden resm-i nikâh alınur ammâ resm-i gerdek alınmak hilâf-ı kânûndur. Eğer sancak beyinin kızı çıksa resm beyinindir. Beyler beyi kızı çıksa resm hazîne-i 'âmireye alınur. Ve piyâde ve müselleme tâ'ifesinin kızı da çiftliği üzerinde olsun re'âyâ yerinde olsun sancak beyi alır ve eğer şeyb⁴⁴ olursa re'âyâ kızı gibi toprağa tâbî'dir. Eğer kendi babalık çiftliği üzerinde değil ise sâhib-i arzındır. Ve Hüdâvendigâr eri olan yörüklerin resm-i 'arûsâneleri hazîne-i 'âmireye alınur. Bir kişinin ki yazlığı bir yerde kışlağı bir yerde ola, kız çıkdıkda gerdek değerin ra'iyet yazıldığı yerde vere. Ra'iyet yazılmış değil ise nisf resm birine ve nisf resm birine vere. Eğer arada yörük eve (sahib) olub kimseye ra'iyet yazılmış değil kızı nerede çıkarsa gerdek değerin ol yer sâhibine verir ve yörük tâ'ifesinin evvel ve ikinci nikâhının gerdek resmi atası sâhibine verilür. İkinciden sonra olan nikâhda resm-i gerdeği her kanda olursa ana vereler. Eğer bir kimse câriyesini 'abdına verse resm-i nikâh ve resm-i gerdek alınmaya. Eğer câriyesini azâd kimseye verse bikr ise nisf bikr-i hürre, seyyibe ise nisf-ı resm-i seyyibe-i hürre alına.

Resm-i Âsiyâb

Anadolu vilâyeti sancaklarında yıl yürüyen değirmende Bursa muddu ile buğday ve bir mudd arpa kayd olunmuşdur. Ammâ ba'zı sancaklarda mezkûr galle bahâsı yıl

⁴³ Metinde "k" harfi yerine "l" harfi yazılmıştır.

⁴⁴ Şeyb: Yaşlılık, ihtiyarlık.

yürüyen değirmene altmış akça vaz' olunmuştur. Galle bahâsı da vaz' olıcak müzâyaka vermemek için vilâyet-i Karaman'da dahi bu kânûn vaz' olunmuştur. Ve altı ay yürüyene nisf-ı zâlik ve vilâyet-i mezkûrda resm-i âsiyâb tamam divâniyye kayd olunub vakf olan kurâda vakf-ı hisse yazılmayub evkâf mutasarrıfları tamam resm-i icâre-i arz deyü vakfa taleb etmek âsitâne-i ma'delet-penâh(a) 'arz olunub icâre-i 'arz için vakfa ve mülke buyurulub nisf-ı âher divâniyye emr olundu. Bolu sancağında(a) hakkında fermân şöyle vâkı' old(u) ki kânûn-ı mukarrer üzere ki yıl yürüyenden Bursa muddu (ile) bir mudd buğday ve bir mudd arpa alına ve altı ay yürüyenden nisfı alınub ve seyl değirmenlerinden yürüdügüne göre ve mukâta'a i'tibârı ref oluna kayd olunmuştur. Bir kimesne değirmen satsa müşterî yedinde bir aydan ve iki aydan yıl tamamına dek resmini müşterîden ala, bâyi'den almayalar ve dahi bir değirmenin suyu münkati' olsa bi'l-küllîye battâl kalsa ve âher yerden su getürmek mümkün olmasa anın gibiden resm almak hayfdır. Eyleseler ra'iiyetliğe müte'allık olan husûsların beyân eder bir ra'iiyet fevt olsa sagîr oğlu ve çiftliği kalsa sagîr çiftliğin 'uhdesinden gelemeyecek "baban çiftliğidir" deyü sipâhî resm-i çift taleb etmeye. Sagîr yetişince âhere verüb zirâ'at etdürüb kulluğunu çekdüre. Hîn-i teftîşde sagîrin velileri "çiftlik hakkından gelür" deyü taleb ederlerse üzerlerine kayd oluna şebâb-efrûz?⁴⁵ deyü kabûl etmeyeler. Yazılmayub sagîr yetişince mültezim olanlara yazıla sagîr çifte yaradukda babası çiftliği kimin elinde bulunub tapuya almış ise hâsılını tasarruf kânûn-ı sultânî üzere çiftlik gerü sagîre hükm oluna ve ök(s)üzden tapu alınmak yokdur. Atasından kalmış yeridir. Mülk-i mevrûs gibi i'tibâr olunmuştur.

Resm-i Zemîn

Ve resm-i zemîn begâyet *penbe biter*, ya su basar yerden iki dönüme bir akça, evsat yerden üç dönüme bir akça, ednâ yerden beş dönüme bir akça, hâss yerden yetmiş, seksen dönüme, evsat yerden yüz dönüme bir akça, ednâ yerden yüz otuz, yüz elli dönüme bir çif(t)lik i'tibâr olunmuştur. Ve bir ra'iiyet zirâ'ata kâbil yerini üç yıl boz olmak sipâhiye zarardır. Ol zararı def' için üç sene boz kalan yeri sâhibinin elinden alub gayriye tapuya vermek 'örfen câ'izdir. Ammâ dağ ve kır yerler olub veya su basub her yıl zirâ'ate kâbil olmayub boz kalsa gayriye verilmek memnû'dur. Zirâ zürrâ' tarafında taktîrât⁴⁶-ı mütevâliye olmamıştır ve dahi ra'iiyet çift öküzü maslahatı için ve harman yeri için birkaç dönüm boz koyub mer'â eylemek memnû' değildir. Bu sebeble ne kadar boz kalsa tapuya verilmez. Kadîmü'z-zamândan şehirlünün ve ehl-i kurânın davarları örüsü için vaz' olunan yerlerinin ekilmesi ve korunması zarar-ı 'âmm olmağla men' olunmuştur. Ve 'avret yerini boz komayub 'öşr ve resmini edâ etse elinden alınmak hayfdır ve defterde mastûr olub hâsıl yazılan çiftliklerden mahlûl olub re'âyâ arasından nâ-bedîd olsa ihyâsına ve rüsûmuna mültezim olan ra'iiyet verilüb her kimin

⁴⁵ Metinde شبارافرز şeklinde dir.

⁴⁶ تطيرات

elinde o çift(t)likden yer bulunursa hâkimü'l-vakt olan hükm edüb aliverüb ol çiftliki ihyâ etdüre. Eđer “tapuya aldık” dahi derlerse da'vâları⁴⁷ mesmû'a olmaya ve ra'iiyetden tekrâr 'öşr şol kimseden alınur ki kendü sipâhîsinin timârındaki çiftliği terk edüb gayri yerden zirâ'at ede. Ammâ sipâhî yerinde zirâ'ate kâbil yeri olmaduğu takdîrce gayri yerde zirâ'at eden kimesneden tekrâr 'öşr almak hayfdır, nâ-ma'rûfdur. Kâfirden dahi bu kânûn cârîdir. 'Öşr sâhib-i arzındır ammâ vilâyet-i Semendire'de bir ra'iiyet yazıldığı yerinde zirâ'at etmeyüb gayri sipâhî yerinde zirâ'at etse nisf-ı âheri bedel-i salâriyye ile kendü sipâhîsine verür ve çift kayd olunmayanlar çifte mâlik olsalar resm-i çift alınur. Bu bâbda i'tibâr çiftlik mikdârına dâ'ir çiftlik mikdârından ziyâde tasarruf eden kimse ziyâdeye nisbet hâric ra'iiyet gibi resm verür. Pîr olub yâhud fakr (ü) fakâ 'arız olub çift ve çift(t)liği elinden giden kimseden resm-i çift alınmak hayf-ı sarîhdir.

Resm-i Çift ve Resm-i Dönüm

Husûsen ki elinden kendüye ma'mûl olub rüsûm-ı mukayyedeğe noksan gelmemiş ola ve sipâhîden çiftlik tutan re'âyâdan tamam çiftlerden tamam çift resmi, nîm çiftler nisf çift resmi, nisfdan ekall olandan eđer arâzî-i sakıyye olub veyâhud eyü hâss yer olsa ki her yıl zirâ'at olunub hâsil verse iki dönüme bir akça resm alınur ve eđer mütevassitü'l-hâl ise üç dönüme bir akça alınur ve eđer ednâ ise dörd ve beş dönüme bir akça alınmak kânûndur ve resme muvâfıkdır. Hâssdan yetmiş, seksen dönüm yer, mutavassit olan yerden yüz dönüm, ednâ yerden yüz otuz, yüz elli dönüm bir yer çiftlik i'tibâr olunur. Dönüm dahi hatavât-ı mutavassita ile tülen ve 'arzen kırk hatve yerdir. Resm-i çift ve bennâk levâhıkı ile evâilde harman vaktinde alunurmuş. Şimdiki hâlde Mart ayında alınmak kânûn-ı mukarrerdır. Şehirlerde karye (ve) şehir sınırında iken ekseler bu husûsda emr-i 'âlî şöyle sâdir olmuş ki: Vakf ve mülk olan yerden gayri timâr olan yerde ekseler bütün çiftten, nîm çiftten ne mikdâr tutarsa mikdârınca çift resm(i) talep olunmaya ol sebebden şehürlüğe çift resmi yazılmamışdır. Vilâyet-i Karaman'da şehirlerde hâss kayd olunan gallelerden ortakçı olanlara beylikden tohm verilüb andan hâsılı⁴⁸ münâsafe edeler. Međer ki kendi tohmu ile ekmeğe talep eyleye ihtiyârlarıyla talep etmeyince cebr olunmaya ve ortakçılar nisf hâsılı beyliğe verdikler(i) cihetden memleket-i 'Osmâniyyede mutlak 'avâriz-ı divâniyyeden mu'âflardır. Beylerbeyiler ve kâdîlar eslemeyüb anları 'avâriza bile katar imiş. Anlardan 'avâriz merfû'dur, katmayalar ve şehirlerde olan kile resmi resm-i timâr kayd olunmayub elçiler için ve kapudan gelen kullar için ta'yîn olundu. Ellerinde olan hükümleri mücebince ol akçadan kâdî ma'rifetiyle harc edeler ve bâkî ne kalursa sâhib-i timâr mu-tasarrıf ola ve elçiden her kankısının elinde hükm-i hümâyûn olub yemekden ve yiyecekden ve ulâkdan ve yemden ve kulaguzdan ve gayriden her ne kayd olunmuş ise

⁴⁷ Metinde “dal” harfi unutulmuştur.

⁴⁸ Metinde “hâlini” şeklindedir.

anı vereler, ziyâde vermeyeler ve eğer nesne emr olmadıysa hemân oda vereler her ne sâhib olu(r)sa kendü yanlarından satun alalar, kimseye zahmet vermeyeler, ederse dergâh-ı mu'allâma 'arz edeler ve ra'iyet ki kendi gitse damı ve çulu sipâhînidir. Sürü kosa damı ve çulu ra'iyetin olur.

Ve bir ra'iyet fevt olub oğlu ve kızı kalsa cemî' çiftlik oğlu elinde ola, kızına hisse yokdur. "Eytâm yeridir" deyü hisse talep etmeye ve ra'iyet sipâhînin 'öşrünü anbâra iletüb ve hisâr erlerinin hisâra iletmek re'âyâ üzerine bid'at-ı ma'rûfedir. Ammâ mesâfe bir günlükden ziyâde olursa def'an li'l-harc teklif olunmaya deyü emr olunmuşdur. Ve o(r)takçılara hâsıl getürtmek teklif olunmaya hemân köylerinde olan anbâra iletürler. Ve kânûnnâmelerde ra'iyet süv(a)riye ev yapmak mezkûrdan hemân hâsıl olan 'öşrlerin koyacak anbâr tecvîz olunmuşdur, ziyâde değil ve bir ra'iyetin elinde çiftliği olsa Bursa muddu ile dörd mudd tohm ekmek her yıl borcudur. Hiç ekmedüğü yılda elli akça ekmedüğü için alınur. Bursa mudd(u) ile iki mudd ekse yirmi beş akça alına ve 'alâ hazâ ammâ dörd mudd ekdikden sonra gayri sa'nat işlerse ta'arruz olunmaya ve timâr erleri ve 'ummâl harman ölçmekden nesne almak için te'hîr ederlermiş ol bâbda bir hafta tevakkuf edeler. Eğer gelüb ölçmezse köyün imâmı ve kethüdâsı veya er ademleri ma'rifetiyle harman ölçdürüb anbârına koya. Timâ(r) eri ve 'âmil "benim ma'rifetimsiz ölçdün" deyü o el kimesneye rencide etmeye. İncidürse kâdî men' ede ve sancak beyleri ve ümenâ ve 'ummâl ve zu'amâ ve erbâb-ı timâr 'aynî ile 'öşrlerin almayub re'âyâ fukarâsı üzerlerine birağub ve ziyâde bahâ ile tahmîl ederler imiş. Bu bid'at ve zulmdür ve emr-i hümayûnuma muhâlifdir, hükkâm men' edeler. Ve ba'zı re'âyâ çif(t)likleri defterde yazıldığından tefâvüt-i ziyâde ve fâhiş ile ziyâde olsa, şöyle ki bir çiftlik yazılanın yeri bir buçuk olsa nîm çiftlik yazılanın bir çift olsa ziyâde resmine iltizâm gösterüb hakkından gelürse dahl olunmaya, ibkâ oluna; resmine mültezim olmazsa ziyâdesi kâdî ma'rifetiyle çiftliği olmaya(na) verile ve ba'zı yerlerde çiftlik kalil olub yukarıda zikr olunan çiftlik mikdârından eksik vâkı' olub ammâ olanca yeri hâsıllu olduğu ecilden yerine defter mücebince bütün çift ve nîm çift olmuşdur. Ve çiftlik kim eksikdir deyü nizâ' ederse mesmû' olmaya. Defter mücebince 'amel oluna.

İmamların Vergisi

Ve mescid vakfı tasarruf eden e'immeden resp-i çift ref' olunub defterde hâsıl yazılmamışdır. 'Avârız hod mutlak e'immeden merfû'dur. İmam oldukları zamânda teklif-i 'avârız olunmaya ve vakf yerlerden olan ra'iyet ki üzerlerine divânî dahi vaz' olunmuşdur. Câbî-i vakf olanlar harmanlarını ölçüb 'öşrlerini ihrâc eylemeyince ra'iyet hâsılını harman yerine getürmeyeler. Eğer getürürlerse tehdîd ve yasak oluna tâ ki vakfin hâsılı zâyi' olmaya.

Emr, pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerine 'arz olunub şöyle buyurulmuş ki: hâricden kimse kim olursa olsun eğer ekdükleri yerlerin sâhib-i timârlarına tamâm re'âyâ gibi rüsûm-ı 'örfiyye vereler ve çaçları olmayub mudda iki buçuk kile alınan

yerlerde bunlar dahi iki buçuk kile vereler ve üç kile alınan yerlerden bunlar dahi üç kile vereler. Fi'l-cümle mukâta'a i'tibârı yokdur. Bi'l-küllîye mürtefi' olub avâriz olsa dahi eğer sipâhî ise dahi yerine göre bilâ-nizâ' avâriz belâsın çekerler.

Re'âyâdan imtiyâzları gerdek değeri sûretinde ve ahz ü terk ihtiyârlarında olmak emrinde zâhir ola. Her hâric ki bu vechile elindeki yerin belâsın çeke, sâhib-i timâr olanlar anın yerini hâricsin⁴⁹ deyü nizâ' edüb elinden almaya, meğer ki ra'iyetin yere zarûret ola, iş bu ma'nâyâ ki adına yer yazılmışdır. Ammâ elinde hergiz yeri olmaya hatta tekmil nâkis-ı hâciyyâta ta'arruz etmek sebep almaz ve ra'iyet adına ki yer yazılmışdır, az eğer çok yazılan yazuya göre çekmek gerek. Bu noksan tekmil için hâric elinden alub ana vermek olmaz. Ammâ mahlûlâtından ve kıyidan ve bucakdan ve dağdan ve taşdan ve yozdan tekmil olur. Zirâ ekser budur ki anın gibi elinde yeri az olan ednâ yer yazılıb ihtiyârıyla almaz. Bir mikdâr yerdür deyü yazmışdı(r) sonra gavga edüb yazılan mikdâr yer tutmak için ol sebebden gavga der sene (?) i'tibâr olunmaya ammâ şol hâricler ki ra'iyetlik olagelen mezâri'i zurrâ'larından zarûret vaktinde satun alub veya sipâhîden tapulayub veya defter vaktinde ednâ münâsebet ile adına yazdurub mer'â ya kuru edinmiş ola ve sâhib-i timâr olan o ilde olagelen menfa'at yetişmez ola ve nüküddan ve galleden mübtediyye nesne vâsıl olmaz ola, anın gibilerden ta'arruz olunub elinden alınub ra'iyete verilse olur ve timârlardan müteferrik olan re'âyâyı cem' etmek kânûndur. Ammâ on yıldan ziyâde mütemekkin olanı kaldırmak ref olunmuşdur. Rüsûm-ı ra'iyet ne ise sipâhîye aliverile ve şehirde yirmi (yıl) mütemekkin olanı oturduğu yerde şehre yazmak buyurulmuşdur. Ve İstanbul'da bir kişi mütemekkin olsa göçürmek memnû'dur.

Sürgün Kişinin Hukûku

Sürgün kızını sürgüne nikâh edeler. Âhere nikâh etmeyeler. Sürgün tâ'ifesi hârice varub beylikden ve gayriden iş tutmuş ve 'amel almak olmaya. İsterler(se) kabul vermeye ve sürgün için ahkâm-ı şerîfe yazılmalı olsa kâğıdın pâdişâh hazretlerine 'arz edeler. Ve ra'iyet neslinden bir kimse şehirde on yıl tavattun etse ammâ bu hususda re'âyâ defterine kayd olunmasa anın (gibi) kimesne ra'iyet defterine kayd olunmayub şehir üzerine yazılmak kânûn-ı cedîd olmuşdur.

Perâkende Re'âyâ

Semendire vilâyetinde yerlerinden kalkub perâkende olan re'âyâdan sipâhî muhayyerdir derlerse mahalline göre tamam 'öşr veya nısf 'öşr alır. Ya çift bozân resm yetmiş beş akça alır. Ve derbend bekleyüb âher köyde oturan derbend kâfirleri dahi sâ'ir re'âyâ gibidir. Sipâhîlere hâssa kayd olunan çayırın, ra'iyetleri biçüb yerinde

⁴⁹ Metinde "r" harfi unutulmuştur.

yıġarlar evlerine getürmezler ve üç hizmet etmek dahi borcları deġildir. Sipâhiler cebr etmek istediklerinde hâkimü'l-vakt olanları men' ederler.

Ve bir ra'iyetin hınzırları gayri sipâhî köyünden yürürse resminin nısfı kendi sipâhisi ve nısf-ı âherini sâhib-i zemîn alır ve boġazladuġu vakt hınzır başına timâr erine bir akça verürler. Sipâhiler eflâklardan ve voynuklardan mezra'aları için yazılan akça harman vaktinde alınur.

Ve her sancakda, doğan, vaşak ve kaplan derileri sancak beyine müte'allıktır. Bey ve yaya ve müsellemler tutmuş ola anların tuttukları kendi sancağı beyinindir.

Hudâyî Nâbit Ağaçlar

Ve daġlarda ve ormanlarda bitmiş hüdâyî ağaçlar sâhib-i timâra sâhib-i mülk sınıruyla bir nesne teşrik edüb aşılalar ol aşılamanın mülkü olur. Yıldan yıla devşire 'öşrün vere. Gayriler ana⁵⁰ izinsiz dahl eylemeye ve daġlarda ve ovada ve ormanlarda bitmiş odunlar ve otlar ve Hüdâyî bitmiş yemişler ki aşılanmamışdır, mübâhü'l-asldır. Kim devşürürse anındır. Meġer ki korunub biçilmeġe hâsıl olmuş ola 'örfle kimin tasarrufunda ise ol devşüre, gayriler ana dahl etmeye.

Ahvâl-i Kefere

Re'âyâ süvari üzerine hâss yazılmış her kanda beylik baġ var ise ra'iyetleri yılda üç gün işleye, beylik baġ olmayan yerde işlemeye ve kâfirden defter-i hâkânî mücebince haklarını aldıktan sonra atların ve katırların gücüyle ulâk tutmaya ve kendilere gücüyle iş işletmeyeler. Ve timârda ra'iyet olmayub hâ(r)icden zirâ'at eden kefere 'öşrün sâhib-i timârın köyde olan anbârına ileteler.

Kâfirin Terikesi

Dârü'l-harbden gelen kefereden bir kimesne memâlik-i mahrûsemden bir yerde vefât edüb ba'de edâ-yı deyn terikesi kalsa ol terike kâdî ma'rifetiyle yazılıb defter olub zabt oluna. Eġer meyyit-i merkûm için da'vâ-yı verâset veya da'vâ-yı vesâyet olub Müslümân şâhîde zarûret olsa ve kâfir şâhid olub vasiyyet veya verâset-i şehâdet ederlerse şer'an câ'iz olduġu sebebdan kabûl olunub ne vechile şehâdet olmuş ise mukarrer tutula, nizâ' olunmaya ve eġer da'vâ-yı verâset ve vasiyyet olmazsa ol tereke ne kadar var ise kâdîlar ma'rifetiyle zabt olunub emîn masûn bir yerde durub beytü'l-mâlin ve gayrın ana dahlı olmayub sonra vefât edenin vilâyetinden ol terekenin talebi için adam gelicek, gelen mektûb ve adam kâdîlar yazduġu terekenin defteri ile dergâh-ı mu'allâma 'arz olunub kapûdan emr edüb tefîş olunub gelen adama ol vefât eden kimesnenin vilâyetden ve kâġıd dahi anların beyleri kâġıdı olub ol maslahat için geldüġü zâhir olıcak hükm-i şerîf verilüb ol terekeye gelen adama teslim olunub

⁵⁰ Metinde "ânım" şeklindedir.

gönderile ve hem kefere-i mezbûra mutasarrıf olduğu da kuzât kısmet edüb mirâslarına karışub harbî kâfir terekelerinden kısmet resmi isterlermiş almayalar.

Der Beyan-ı Töhmetsi⁵¹

Bir kimesneye töhmed isnâd olunsa oğluna ve karındaşlarına ve akrabâsına ve musâhiblerine ve küfelâsına veya ehl-i karyesine ve mahallesi cemâ'atine veya evinde sâkin olduğu kimesneye teklif edüb bulduralar ve dahi bir yerde derbend sâhibleri olub hıfzında kusûr ve tekâsül etseler ebnâ-yı sebîlin ol yerlerde ve yollarda zâyî olan rızıkların alanı bulmazlarsa anlara tazmîn etdireler. Zirâ derbendi hıfz üzerlerine lâzımdır. Kazâ ve tadrîs ve tevliyet, meşîhat ve imâmet ve hitâbet bunun emsâli menâsib ve cihât sâhiblerine ta'zîr lâzım gelse etmeyeler hemân *bir dahi böyle etmeye* deyü kâdî 'unfla söylemek ol makûlelere ta'zîrdir ve habs edecek yerlerde etmeyeler. Dergâh-ı mu'allâya 'arz edeler. Meğer ki şefâ'at-i 'uzmâ eyleyüb kefil bulmayub firâr ihtimâli ola ol vakt habs ede ve dahi bir kimse için hırsız veya kahbedir deyü mahallesi cemâ'ati şikâyet ve redd ü tarh murâd etseler fi'l-vâkı' ol kimesnenin beyne'n-nâs töhmet-i ma'rûf olsa mahallesinden veya karyesinden redd edüb süreler ve eğer varduğu yerde kabûl etmezlerse şehirden süreler ammâ birkaç gün tevakkuf edüb eğleneler belk(i) ol kimesne tevbe ve istiğfâr ve ıslâh-ı nefis ede, etmezse süreler.

Kız ve Oğlan Çekenler, Uğruluk Edenler

Kız veya oğlan çeken kimesnenin ve hıyânet üzere ecnebî kîrinin ve 'avret ve kız çekmeğe bile varan kimesnenin ta'zîrleri hükm-i ta'zîr-i şedîd olunub etmeği kesile. Gücüyle kız ve 'avret çeküb nikâh edene yine cebr ile boşadub sakalını kesüb muhkem te'dîb edeler. Ve esîr uğurlayan ve esîr ayardan ve dükkân açan ve birkaç kere dînsüzlüğü zuhûr eden kimseleri siyâseten salb edeler ve püzevenklik edenin alında dağ edeler ve bir bölük halk içinde adam hırsız olsa anlara bulduralar bulmazlarsa ol halk habs edeler ve dergâh-ı mu'allâya 'arz edeler her ne ferman olunursa 'amel oluna. Bir köy içinde ya mahallede adam ölse ya kârbân basulub hasâret vâkı' olsa ya bir köy içinde uğruluk ve harâmilik olsa hırsuzu bulduralar. Eğer bir kimse elinde ya elinde uğruluk bulunub satun aldım dese satanı bulduralar, bulmayub müttehem makûlesinden ise işkence edeler. Meğer ki bulub götürüb kâdîya teslim edeler veyâhud yabânda bulduğu isbât ede ammâ işkencede ihtiyât edeler ki kable's-sübût telef-i nefis olmaya ve eğer işkencede ölürse da'vâsı sorulmaya ve kârbân-serâyıcılar emîn, mu'temed kimse olub her sabâh kârbân-serây halkına icâzet vermeden müsâfirine istifsâr edüb kimesnenin rızkı ve esvâbı nehb ü sirka olmadığı ma'lûm ve mütehakkık etdükden sonra destûr vermiş olub sonra kârbân-serây halkından ba'zı şeyim sirka olundu deyü nizâ'

⁵¹ Bu konu benzer ifâdelerle III. Murad Kânünnâmesi'nde bu başlık altında ele alındığından aynı bu şekilde adlandırılması uygun bulundu. Bkz.: Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tahlilleri*, III. Murad ve III. Mehmed Devri Kanunları, c. 8, İstanbul 1994, s.110.

ederse sirka olmaz ve eğer kârbân-serâyıcı bu ma'nâyı vermeden, etmeden hakla⁵² destûr vermiş ise ol geceki kârbân-serâyı halkından birinin bir nesneyi sirka olduğu mütehakkık ola kusûr etdiği için kârbân-serâyıcıya zecr ile tazmîn etdürüle ve eğer kârbân-serâyıdan bir nesne uğurlatmak kârbân-serâyı taşradan delinüb alınmağla olsa taşradan müttehem ve mazanne olanlar tutulub hırsuzu buldurub sirka olunan şey şer' ile tahsîl etdürüle ve eğer içeriden olanın ba'zısının taşrada olan hırsuzuyla ittifâk ve ittihâdı zan olunursa ol dahi şer'i ve 'örf ile teftîş olunub hırsuz bulunub ve eğer bulunmazsa kârbân-serâyı mahalle içinde ise ehl-i mahalleden teftîş olunub hırsuz buldurula. Yan kesmek 'âdet ise elin keseler, değil ise siyâseten kollarına nacak saplayub gezdüreler. Şehirlerde ve köylerde od kuralar, şer'ile sâbit olursa kasd ile etmiş olursa salb edeler ve hırsuz sipâhî tâ'ifesinden olub siyâsete müstahıkk olursa habs edüb dergâh-ı mu'allâ(ma) 'arz edeler ve hırsuz tâ'ifesi işkenceden ıkrâr etse ıkrârından gayri 'âlâ'im dahi delâlet ederse ol mu'teber ola. Hırsuzluğu zâhir olan kimse âher kimse için şerikimdir dese eğer ol kimse müttehem ve levend ise işkence edeler, müttehem değil ise mücerred hırsuz kavliyle işkence etmeyeler. Kādî bir mücrim için ehl-i 'örfe hüccet vere.

Ehl-i Örf, Kadı ve Kısâs

Ehl-i 'örf ol kimse asılmağla müstahıkk ise asa, kat'-ı 'uzva müstahıkk ise ede. Kādî bu bâbda mâni' olub siyâseti te'hîr etdirmeyüb ve günah olan yerde⁵³ etdüre. Uğrunun ve harâmînin ve kanlının bi-hasebi'l-merâtib siyâseti sancak beyinindir. Ve 'afv olan yerde bedel-i siyâset akça almak kânûna muhâlifdir ve siyâset olunan kimnesinden cerîme almak yokdur. Ammâ 'afv olıcak cerîme sâhib-i timârındır. Yaya ve müsellemler ve yörük ve doğancı ve vakf ve mülk hırsuz kaçub içlerine girse buldurula, bulmazlarsa garâmetini⁵⁴ çekeler ve hırsuz bunların birinden olursa siyâseti sâ'ir gibi edeler.

Istulâhlarında Mahlûl ve Mufassal ile Hâric Ez Defter Etdikleri Timârların Aksâm-ı Tasarrufâtı Beyânındadır

Pes imdi şöyle ma'lûm ola ki: mahlûl ve mufassal iki kısım üzeredir. Bir kısım şol kurâ ve mezra'adır, defter-i mufassalda mukayyed ola, icmâlde olmaya bu makûlelere mahlûl-ı mufassal derler. Her kim alub berât ederse timârı olur. Min-ba'd men' yokdur ve bir kısmı dahi oldur ki meselâ bir karyeyi vilâyet kâtibi hîn-i tahrîrde tevzî'de beş bin akçalık üzere tevcîh ve kayd-ı icmâl ile ba'dehu defter-i mufassalda ol karyeyi icmâlde yazılardan beş yüz veyâhud bin akçaya dahi ziyâde yer kayd etse bu makûle ziyâdeler dahi mahlûl-i mufassal olur ve lâkin bu kısmın cevâzında ihtilâf etmişlerdir. Ya'ni ekser mütেকaddimîn 'adem-i cevâzına zâhib olub ma'mûlün bih olan icmâl defteridir,

⁵² Metinde "hakla" mana bakımından " halka" olması daha doğrudur.

⁵³ Suçu işlediği yerde cezasının verilmesi istenilmektedir.

⁵⁴ Garâmet: Borç, diyet gibi şeyleri ödeme; vergi, resim. Bkz: İ.Parlatır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s. 489.

mufassalda ziyâde yazıldığına i'tibâr yokdur demişler. Zîrâ muharririn tezkiresi hemân defter-i icmâlin sûretidir. Bir sipâhîye muharrirden aldığı tezkiresi mücebince berât-ı 'âlîşân sadaka olduğdan sonra mukarrerdir ki makbûl-i sultân-ı zamân olmuş olur. Pes ne icâb eder ki bir karye defter-i icmâlde yazılan mufassaldan ziyâdeye kayd oluna. Mücerred muharrirlerin hıyânet ve 'adem-i diyânetleridir ki bir timârın defter-i icmâlde 'adedin ta'yîn edüb verdikleri tezkireleri mücebince berât olmuşken defter-i mufassalda ziyâde edüb bi-gayr-ı hakkın bir müşterek dahi zam edeler hatta mahlûl-i mufassal aslâ câ'iz değildir deyü hükm etmişlerdir ve hâlâ hademe-i kânûn olan küttâb-ı zevî'l-ihitiyâcın dahi ekserî bu mesleğe sâlik olmuşlardır. Fî'l-hakîka muharrirler bu ma'nâyı kasd ederlerse hilâf-ı kânûn olduğundan mâ'adâ 'azîm vebâle girüb bir müstakill timârı bu vechile ihtilâle verirler, öyle olsa vech-i meşrûh üzere zuhûr eden ziyâdeler mahlûl-i mufassaldır deyü tâlib olanlara verilmemek ve berât olmamak gerektir. Kadîmden memnû'dur ve lâkin memnû'iyeti mutlak değildir. Zîrâ ba'zı 'avârız hasebiyle bir iki nev'i var ki mufassal mahlûlül itlâk olunmak sahîh olur. Pes imdi bir nev'i budur ki kâtibü'l- vilâyet mâ-sabakda zikr olunduğu üzere bir karyeyi beş bin akçalık üzere tevcih ve kayd-ı icmâl eylese ve lâkin müsevvedât-ı defter-i mufassalda karyenin mahsûlü müfredâtı icmâlde yazılana ziyâde gelse muharrire lâzım belki vâcibdir ki mufassal defterinin tashîh ve beyânında 'alâ kadri'l-imbân ol karyenin mahsûlât ve mersûmâtını tahkîk edib erkâmını defter-i icmâle tatbîk edüb tevfiik-i defter-i icmâl ve mufassal kânûn-ı mukarrerdir. Meğer ziyâdesi haysiyyet ile ola ki tahkîkden sonra dahi küllî icmâlde mutâbakat mümkün olmaya, ol zamânda bi-hasebi'l-müfredât ol karyenin hâsıl-ı mufassal defterine bi'z-zarûre 'alâ vechi'l-icâb icmâlde yazılan ziyâde yazılmak lâzım gelür.

Zîrâ ba'zı mahsûlât ve mersûmât vardır ki kâbil-i tahkîk değildir. Ol cümleden biri rüsûm-ı ra'iyet ve zemîndir. Resm-i çiftlik ve baştine ve bennâk ve mücerred ve ispençe gibi ki vilâyet-i Anadolu'da bunlara *caba* ve *kara* ve *ekinlü* derler. Min ba'd mufassal beyânında bunların tahfîfi câ'iz değildir. Şu ecilden ki birkaç çiftlik ya birkaç baştine tevfiik-i erkâm-ı defter-i icmâl için tahfif olunub defter-i mufassal-ı cedîde noksân üzere yazılırsa ol çiftliklerin ve baştinelerin, tarla ve çayırklar defterde hâric kalub mevkûf olmak lâzım geldikde gayri defter-i 'atıkde kadîmden mastûr olan ba'zı çiftlik ve baştineler 'amden defter-i cedîde yazılmayub tarh olunmak kânûna ziyâde muhâlifdir veyâhud *bennâk* ve *ekinlü* ve *ispençe* aşğa verilüb birkaç nâkis yazılırsa ol yazılmayan re'âyâ defterinden hâric kalmak lâzım gelür. Bir karyenin ba'zı re'âyâsı dâhil-i defter ve ba'zı hâric kalmak hod kânûnda yokdur. Zîrâ tahrîr-i vilâyetden murâd *hâric ez defter* olanlar dâhil olmaktadır. Ne an ki dâhil hâric olsa ma'a-hâzâ rüsûm-ı re'âyâ ve arâzînin da'vâ ü nizâ'da defter-i mufassal kat' eder. Min ba'd defter-i icmâlde mürâca'at olunmaz. Öyle olsa bu makûle zarûret ve mahzûrât hasebiyle karyenin hâsılı kâbil-i tahfif ola ma'naları i'tibârdan sonra icmâliyle yazılardan mufassalda ziyâde yazılma ol ziyâde ne mikdâr olu(r)sa mufassal-ı mahlûl olur. Nihâyet kânûn-ı kadîm budur ki, vilâyet muharriri bu makûle ızırârı mufassal ziyâdelerin hâricden kimseler

alub ihtilâle bâ'is olmamak için yine karye sâhiblerine *mahlûl-i mufassal* deyü tevcih edüb başka tezkîre vire ki mücebince emr-i 'âlîşân sadaka olundukdan sonra berât-ı hümayûn verilüb timârlarına ilhâk oluna. Ammâ bu makûle mufassal ziyâdeleri defter-i mufassaldır. Devlet muhassıla teslim olmadıkça kimesneye verilüb berât olması hilâf-ı kânûndur min ba'd câ'iz değildir. Ve bir nev' budur ki kâtib-i vilâyet hîn-i tevzî'de bir karye eski fi yazusundan fûrû-nihâde edüb meselâ üç bin, iki bin akçasın ketm edüb iki bin akçalık üzere tevcih ve kayd-ı icmâl eylese ba'dehu defter-i mufassalda bilâ-zarûret yine eski yazusuna bağlarsa zâhirdir ki sûret-i mezkûr gibi icmâlde eksik, mufassalda artık olmuş olur ve lâkin kelâm şundadır ki ol fûrû-nihâde olan bin akça ki vardır, sahîh mahlûl-i mufassal olur mu, yohsa medhûl-ı selef olan zevâ'idden mi olur? İmdi vilâyet muharrirleri hîn-i tahrîr ve tevzî'de ahvâl-i re'âyâyı (ve) berâyâyı dikkat ve ihtimâm ile tefâtîş ve tefahhus ve envâ' teccüsden sonra bir karyenin erkâmını muktezîyât-ı mahsûlâtına göre ihrâc ü ifrâz için irtifâ'ına me'mûr oldukları gibi inhitâtına dahi me'mûrlar ise i'tibâr defter-i icmâledir. Ol makûle mufassalda ziyâde yazıldığı mu'teber değildir ve illâ me'mûr değil ise ol bin akçalık hisse mahlûl-ı mufassal olmasında nizâ' kalmaz. Zirâ bir karyenin erkâm-ı asliyyesinde fûrû-nihâde olmak noksânını mücib bir şey gerekdir ki hatta bu makûle mektûbât defter-i mufassaldan dahi tarh olunub icmâlde muvâfik yazılsa yine mahlûl olur. Zirâ bir karyenin bilâ-emr yazusundan aşâğa verilmiş ise hilâf-ı kânûn olduğundan gayri beytü'l-mâle 'azîm hıyânetdir. Husûsân kim *kavânîn olana mütakaddimîn* demişlerdir ki muharrirler teksîr-i beytü'l-mâl ve tevkîr-i cünd-i şâh-ı Skender-misâl⁵⁵ için bir kılıç timâr ziyâde olsun deyü bir karyeyi mahsûlüne gör(e) eski yazusundan ziyâde tevcihine me'mûrlardır, ammâ tahfifine değildir. Meğer bî-hâsıl olmağla hakk(ın)da emr-i şerîf vârid ola ve illâ vilâyet kâtibi bir karyeyi eski yazusundan fûrû-nihâde eylemesi hilâf-ı kânûndur. Eyle olsa bu takdîr üzerine bu nev' dahi sahîh mahlûl-ı mufassal olmak lâzım gelür. İmdi mufassal mahlûlünün câ'iz olanları bu üç nev'dir, mâ'adâsı memnû' ve merfû'dur. Mîr-mîrân ve cânib-i divân-ı 'âlîşândan kimse alub berât etmek hilâf-ı kânûndur min ba'd câ'iz değildir. Ez defter dahi iki kısımdır. Bir kısmı şol kurâ ve mezâri'dir ki defâtir-i 'atıkada mastûr ve mukayyed iken hîn-i tahrîrde kimseye verilmemekle defter-i icmâl ve mufassaldan hâric kalmış ola ol makûlelere *hâric ez defter* derler. Bir sipâhî bu tarik ile alub berât eylese timârı olur. Min ba'd men' yokdur ve bir kısmı dahi budur ki tahrîrden sonra ba'zı kurâ ve mezâ(r)i'in hudûdlarından hâric kimesnenin 'alâka ve nizâ'ı olmayan ba'zı mevâzi'-i müstakille ve beyâbân ve orman ve kûhistândan etrâf-ı cevânibinde veyâhud haymenegândan ba'zı re'âyâ gelüb bir mahalle zirâ'atgâh edinüb orman ve eşcârını kirub ihyâ edüb müstakill mez(r)a'a eyleseler veyâhud temekkün edüb başka karye olsalar bu makûle kurâ ve mezâri' dahi hâric ez defterdirler. Erbâb-ı istihkâkdan tâlib ve râgîb olanlara ber vech-i timâr tevcih olunub berât eyleseler câ'izdir ve lâkin ekser mütakaddimîn bu kısmın 'adem-i cevâzına sâlik olmuşlardır.

⁵⁵ "Misâl" kelimesi iki defa yazılmıştır.

Zîrâ memâlik-i mahrûsede 'umûmen vâkı' olan bilâd (ü) kılâ' ve kurâ ü mezâri'in ahâlisi arâzisi kerrât ü merrât ile tahrîr olunub hudûd ve tevâbi' ü levâhık ve cibâl ü tilâl⁵⁶ belki deryâ-yı sefine ve sipâhînin dahi 'arz ü tülû ve cezâ'ir ve menâzil ve mesâkin ve sefâ'ini kudret ve devlet-i sultâniyye ile bi'l-küllîye dâhil-i defter olmuştur. Öyle olsa zirâ'-ı vâhid mikdârı defâtirden hâric arz-ı hâliye kalmış iken iki karye beynlerinde bilânizâf zirâ'at ü harâsete sâlih ne makûle mevzi' olmak gerekdir ki *hâric ez defter* itlâkâtı sahîh ola. Pes imdi bu takdîr üzere min ba'd *hâric ez defter câ'iz* olmamak lâzım gelür. Zîrâ her karye ve mezra'anın cihet-i hudûdları ikiden hâli değildir. Ya mümtâz-ı mu'ayyen veyâhud müşâ'-ı gayri mu'ayyendir. 'Alâ kile't-takdîreyn⁵⁷ mukadderdir ki memâlik-i mahrûsede vâkı' olan bilâd ve kurâ ve kılâ' ve mezâri' birbirine muttasıldır. Husûsan müşâ' ve müşterekü'l-hudûd olan karyelerin müşâ'iyet üzere olmaları arza müzâyakaları olup kemâl-i ittisâl andandır. *Hâric ez defter* olmağla hod iki karye mâbeyninde mevâzi'-i ecnebiyyenin tavassutundan lâbüddür. Öyle olsa 'inde'l-ahâlî ma'lûm ve muttasilatü'l-hudûd olan karyetân beyninde mevâzi'-i ecnebiyyenin vukû' ve tavassutu mümkün değil iken müşâ' ve müşterekü'l-hudûd olan karyeteynin hod beynlerinde bi-tariki'l-fasl bir müstakill mevzi' bulunub *hâric ez defter* itlâk olunması nice mümkündür. Fi'l-hakîka mezheb-i selef üzere lâyük olan budur ki, *hâric ez defter* bir vechile câ'iz olmaya ve lâkin bunun 'adem-i cevâz mutlak değildir. Şol ecilden ki ba'zı vech-i mukteziyyesi vardır ki *hâric ez defter* itlâk olunması sahîh olur. Pes imd(i) vechi budur ki iki karye beyninde ba'zı beyâbân ve orman ve kûhistân vâkı' olmuştur ki ol karyeler birbirinden ba'îd olmağla mezra'a ve mer'âları ve zikr olunan orman ve dağları kadr-i hâcetlerinden ziyâde olmağla ol beyâbân ve orman ve kûhistân vâsıtasıyla beynleri fasl olup haysümâ dîhkân ve haşşâş ve hattâb ve râ'ilerinin birbirine ittisâli ve ittihâdı münkatî' olmuştur. Zîrâ bu makûle mevâzi'-i hâ'il bunların ittisâl ve ittihâdleri mâni' ü dâfi'dir. Husûsan ki bu dahi öyle olsa beynlerinde mazbût hudûda hâcet kalmaz. Şol ecilden ki lüzûm ve hudûd iki karyenin halkı beynlerinde mezra'a ve mer'âların bilüb birbirine tecâvüz etmemekdir. Tecâvüz etse ittisâl ve ittihâda menûtdur. Bu makûle orman ve dağistân ve beyâbân bî-pâyândır. Hod tavâ'if-i mezbûrenin 'adem-ı ittisâlleri mukarrerdir. Meğer ki vilâyet muharrirleri defter-i mufassal-ı hâkânîde ol karyelerin ittisâl ve ittihâdlarına müş'ir bir kayd ve işâret etmiş ola ve illâ bu takdîr üzere hudûdları nice ma'lûm olsun farazâ kend(i) zu'mlarınca ol vâdiyye-i sa'biyye-i bi-'alâmet edüb mâbeynlerinde hudûd ta'yîn etseler kadr-i hâcetlerinden ziyâde oluncak i'tibâr olunmaz. Zîrâ bu makûle beyâbân ve orman ve dağistân mübâhâtdandır(?). Hemân iki karyeye mahsûs değildir. Belki etrâf ü cevânibde vâkı' olan ahâlî-i kurâ ve nice erbâb-ı hâcât dahi intifâ' husûsunda hisse-i şâyi'aları vardır. İmdi bu makûle iki karye beynlerinde ki birbirinden ba'îd olup kadr-i hâcetlerinden ziyâde olan beyâbân ve orman ve dağistânın zirâ'at ü harâsete sâlih bir

⁵⁶ Metinde "melâl" şeklindedir.

⁵⁷ Alâ kile't-takdîreyn: her iki takdirde.

mevzi'de ba'zı haymâne re'âyâ varub sagr-abâd? ve kat'-ı eşcâr-ı orman ü kühistân edüb baltaları ile açdıkları yerleri ihyâ ve mezra'a eyleseler ol makûle kurâ ve mezâri'a *hâric ez defter* itlâkı sahîh olur. Hatta vilâyet kâtibi böyleleri *hâric ez defter* deyü erbâb-ı istihkâka tevcih ve tevzi' eyleye câ'izdir. Kable't-tahrîr ba'zı erbâb-ı timâr dahi bu tarîk ile berât eylese sahîh olur, men' yokdur ve bir vechi dahi budur ki: Deryâlar ve ba'zı göller içinde kenâra karîb zirâ'at ü harâsete sâlih cez(â)'ir vardır ki bu ecilden vâkı' ba'zı kurâ ahâlisi ol cezâ'irde bağ ve bağçe gars edüb ve ba'zısı sefine eylese geçüb zirâ'at ü harâset edeler ol makûle husûsunda i'tibâr böyledir ki ol cezâ'irden birisi kemâl-i ihtisâsı ile ancak yer halkına mahsûs olub veyâhud hîn-i tahrîrde hâsılı ol karye mahsûlü ile mahsûb olmuş ise zâhirdir ki ihtisâs-ı tâmmı cihetiyle ol cezîre ol karyenin hudûd(u) hükmünde olub ekinliğe ve bağ ve bağçeliği olmuş olur. Farazâ *hâric ez defter* deyü ol cezîreyi bir sipâhî alub⁵⁸ berât eylese câ'iz değildir. Zîrâ vilâyet tahrîrinde zikr olunan cezîrenin mahsûlü karye-i mezbûreye mahsûs ve mahsûb olması hükm-i vâhid menzilesindedir. Ammâ şöyle ki bu makûle cezâ'irden birisi karye-i dâhiliye mahsûs veya hâsılları birbiriyle mahsûb olmaya veyâhud bir iki karye halkı ol cezîreyi zirâ'atgâh edinüb ber vech-i iştirâk mutasarrıf olsalar mukarrerdir ki cezîre-i mezbûre ol karyelerden münferid olub müstakill bir mevzi' olmuş olur. Zîrâ iştirâk mâni'-i ihtisâsıdır. Husûsan ki mâbeynlerin deryâda fasl etmiş ola. Öyle olsa bu makûle münfasıl ve münferid olan cezâ'irden birisi bir kaç karyenin hudûdlarından 'add olunmak mümteni'dir. Mâdem ki hîn-i tahrîrde cezîre-i mezbûre karye-i vâhidiyye ya müte'addideye ihtisâs-ı tâm ile mahsûs veyâhud hâsılları birbiriyle mahsûb olduğu defter-i mufassal-ı hâkânîde mukayyed olmaya. Lâbüd ol cezîre müstakill ve münferid hakkında *hâric ez defter* itlâkı vârid olur. Bu ecilden istiklâl ve iştirâk üzere zirâ'at eden kurâ ahâlisi ol cezîre için ekinliğimizdir ve bize mahsûsdur dimeğe kâdir değildir. Zîrâ mücerred ihtisâsımızla hükm olmağla kâfi ve ol cezîrenin istiklâlin münâfi değildir. Belki kemâl-i ihtisâsdan ve defter-i hâkânîde yer kayd ve işâretten lâbüddür. Pes imdi vech-i meşrûh üzere isti'mâl olunan cezîreler *hâric ez defter* olmasında kelâm ber vech-i timâr erbâb-ı istihkâka tevzi' ve tevcih olunsa câ'izdir. Hatta 'ubûru mümkün olmayub muhtâc-ı sefâ'in olan enhâr-ı 'azîmenin dahi ahvâl-i cezâ'iri böyledir.

Ve lâkin temme fi'l-yevmi'r-râbi' min şehri cemâziye'l-âhir li-sene 'aşere ve mi'e ba'de'l-elf (4 Cemâziye'l-âhir 1110 / 8 Aralık 1698)'an yedi 'abdi'z-za'if Mustafa bin Mahmud 'ufiye anhu ve li-ebeveyhi ve'l-cemî'i'l-müslimîn ve'l-müslimât⁵⁹.

⁵⁸ Metinde "b" harfi yerine "t" harfi yazılmıştır.

⁵⁹ Kitabın sonuna aşağıdaki fetva sureti eklenmiştir. Konuyla ilgili görüldüğünden dipnotta verilmesi uygun bulunmuştur.

Zeyd-i müteveffânın sagır oğlu 'Amr'ın vasîsi, bikrin beş altı seneden berü terike-i Zeyd'den olmak üzere yedinde olan bir mülk değirmen bikr-i sagır için birkaç sene icâr edüb vesâyet-i ecr-i misl alub sagır mesârifine sarf eyledikten sonr(a) Hind "ol değirmen şu cihetden benim mülkumdür" deyü müstahakk çıkub müdde'âsına ikâmet-i beyyine edüb ba'de'l-half'l-mu'teber hükm-i hâkim ile ol değirmeni zabt eyledikde bikrin vech-i meşrûh üzere icâr edüb aldığı ücreti sagırın mâlhından almağa kâdir olur (mu)?

El-cevâb: Olmaz. Ketebehu el-fakîr Yahya Minkârîzâde.

قانون نامه

بر بریده قیان حاصل یا زله موز و ناندن سول نسنه لکه قدیمه وزن
 اولنه کفن اوله اضر بره وزن اولنه قدیمه افع اولنو رملکه اول بر لره شنگله
 اولنوب بر قیان وفا اتمیوب اضر بره امره یون ایلده غیر قیان وضع
 اولنه اولوقت دخی قدیم قی نه ضرر کله و ک بر لره بعضی بر لره قدیمه
 یاغ انوبه چون نیا اولنور یاغ بازار بر کسنه بر حاصله یا لسه بازاره
 صا تکی ایچونه کمن نسنه لکه موز و ناندن اولسه قیان کلوب وزن اولنوب
 مقداری معلوم اولدق نسنه یاغ انسا اولدیج قی حجب یا جلد قی حجب
 یا جده دخل بو قدر هما قیانه کلوب وز اولدغی چونه بر مقدار اجره مثل
 قیان ایچونه انور بر ولایت محبده اکثر بر اولدقده بر الکنده
 بعضی اشخاص بولنه تجاره متعلق اولانه قی بر لره و مستقی یا کسوسا تم
 تحویل بر لره ایچینه توکلن ایله لر وطن ایده ل او بکسنه زمانه اولسه
 دفتر قدیم ایلده بعضی ساحله و بعضی خواص صا بون قید اولنن اولسه
 و بعضی دخی خراج از دفتر اولوب لکن خواص اینسلیری خاص قید
 ایله لر بو وجهله جواب ور لکه که رعایا دهن سونلره که یول وزنده
 مخوف بر لره دوزنده کومر عا یکسی اندی اکه بر تونه کیوک خانده لری
 و یا خود بعضی بولجینه و اولاقندن و یا خود بر لرنده قانقوب غیری
 بره کفن اوله لر انکه اوله اروب او تور د قلم بر لره یا میوب
 مقدار زمانه اولور کس اولسون بو صورتده جوق او تور و قیله سنه

۱۱
 ۲
 اعتبار یوقدر که اصل بر سرینه یازوب اسکانه تمک کمر کدر اقا بر حلیله
 دریند اها لیس کل لریستونلمه که بر سرندن قن قوب کفره بر سرینه کوجوب
 مکن ایدنه له او نه یلده ناقص اوله ویا اول یازلدغنی برک جوارنده
 و نواجسته مکن امش اوله لمرانیک کبیلدی دض اصل بر سرینه
 یازمق قانونه در اقا او نه یلده زیاده ایسه او تور دقلری بیله
 یازمق قانوندرا قاسول رعیت که بی غیر مملکت کلوب بر سرینه
 مکن امش اوله انیک کبیلدی همانه بولون دقلری بیله یازوب
 خاص ایلمیله کن کند قوللرینه اعتبار یوقدر
 طوبی مثل ایله سپاهی مواضع ایدوب زیاده رسم طوبی طلب
 ایدیکده غایت اعلا بر کمر زیاده حاصل ایدیه نهایت او جوازاقه
 او کلبه بیخ ایکیوزاقی ادرنه بر جویوزاقی رسم طوبی انق امیر
 اولوب بوندن زیاده انق ممنوعدر
 همانک محروسه هم واقع اولانه قرا و مناربع ایکنده خلد کدر
 یا سرست ریاد کدر سرست اولانه بونلدر در خواص ها بونه اوقاف
 سلاطین و سلطاننک بشم ققلری ووزرانیک اوقاف
 و اسلا کلری ووزرا خالصه و میر میرانه وایالت و سخاق کلری
 و نیش بکن و دفتر دار کتخلری و تیمار دفتر دار خالصی و
 مطلق اریه امینی و نیش کتاب بو ذکر اولانلرک جمله کی
 سرست و بورک و مسلم کلری و چکانه بکی و وینوق
 بکی بونلرک زعامت سرست اولوق قانونه مقدر در رسوم
 مشتمله بری کند یلره دفترده مستقل خاص بارلق شرطدر

و با جمله اجمالی زعامت سرستدر بکلیه بن و جا و شلم بن و میر علمین
 و چیری بکلمه ی تیمار لرنیک رسوم سرستینه سی اضره یازمش
 اوله مستقل دفترم کند و لره حاصل یازله سرستینه کل و ریلوب
 رسوم سرستینه سی دفترم وقفه حاصل یازین دض اوقاف دض
 سرستدر مطلق دزدار تیمار لری سرستدر سیاهی تیماری سرست
 اولمکن محروم و بلایت رسوم سرستینه سی جمله حاصل بغلیوب تیمار
 ادینه و ییر سیاهی قلمی دخل ابدیه منر اضره رعیته نه او نه
 بلدن زیاره وقف طبر اغنده سکن اولمعله و وقفه رعیت اولمکن
 ولایت کاتبی رعیت قیدانش اوله معتبر دکلد کذا لک
 و قفیک رعیتی دض او نه بلدن زیاره سیاهی طبر اغنده سکن بو لغله
 ولایت کاتبی سیاهی رعیت یازمش اوله معتبر دکلد و قفیک
 و رعیتی حین کتیر برچ با خود وقف اولدیغی اثنا ده اولمته ده
 موجود اولان رعایا در اول رعایانک اولادی نسل اولمکن
 رعایا در قضات و مدد سنجک تصرف اولان نسل لاری
 رعایا اندن الشمس بیلر دکلمه حاصل اولان نسل لری عسکر
 اول کوبیده اولان انباره ایلمن کلندن صکره اقرب بازاره تکلیف
 اولمقی جائیز دکلدر یاغ مومی شهر لرنیک و قصبه لرنیک لغله
 زخایرنده دنو یاغ مومی دو کلن شمع خانه دن دفترم یار یلدو کن
 تقدیرجه بیلر رسم النماز ولایت کاتبی خلافت قانونه یازمقی اولور
 کوره کز یاغ مومی دو کلن یوب بال مومی دو کلورس دفترم صوبه
 رسمن الیوسنر رسم اغل دفترم یازمقی لازم دکلدر

۱۱۲
 او چو ز قیون بکسوری عدا یوب هر سور بدین نیش اقیغیل حق
 انور کتاندن سالار تیه انور و روز لالیه عشر لرینی
 یوموشا دلبر بر قرتی بلبله غنچه تحریز نکلده و کمرانم با کج
 یا بیسته صاحب ارسلن تیماره بکنند و لر ز سمن موقوفه انور تحریز کین
 بر قرتی نیک سنوری داخله اولوب کوهیدن اجلا
 بیلرک عشر و سمن موقوفی انور رسم دو نم ای سیدر علیا
 قالدیق ایگون وقفه و خواص مهابون زبان اولما ز بریدر تکره
 ایریشوب کالین بولوب چکلک قابلیتی اولان زمانه چکلک
 و ضمن اولوق لازم کلدن چکلک ایریشوب کالینی بولوب
 چکلک جائیز اولان زمانه معتبر در طار و چودار و علف
 ایریشوب کالین بولوب چکلک جائیز اولان زمانه معتبر در
 پنبه نیک قوزاغی کو کندن حیقوق صراروب دهن
 کالین بولوب اچیلوب پنبه اشکاره اولدوغینه اعتبار
 اولنور خود و بقله و مرکب و سوسام و بوکر طبع ایریشوب
 بولمغه قابلیت کلدکی زمانه معتبر در زیتون کالین بولوب
 سلکله مستحق اولدینی زمانه معتبر در باغ که رسم یا دلش
 اوله اوزوم ایریشوب کالین بولوب تکنینه کیروب صقلده
 زمانه معتبر در بوستان و فواکه مختلفه ایریشوب اغا چنغا
 کالینی بولوب دو شیدرک جائیز اولان زمانه زمانه معتبر
 در کوکل کالین بولوب قاینق جائیز اولان زمانه
 قاینق و بهرینه صالح لازم کلدن کتاندن و کندر ایریشوب

7 112

کمان بولوب یولوق جایزه اولان زماندر قابوغنی سو بولسون
 سو بولسون نهان اولوجده کفایت ایدر خشنی اش جور بولوب
 اقیون دو کورلک جایزه اولان زماندر قوانه ملاقه بولوب
 کمان بولوب ساغلیق جایزه اولون وقت در صاعلیق و صاعلماق
 اعتبار اولماز اسپا و رسم بدعت جمع خرمن کو نورلانی زمانه
 معجزه در اسپه و رسم بتاک و رسم عفت عارت نه کونده اولور
 اول کونه معجزه ضهاد و ضاه قیش ایخنده انور خانه جز انماز
 عشر و رسم کبی کسه و زمینی خارج رعایا جز انور عادت انعام
 ضهاد بر جالیس ایمنده صاید و من ایام معجزه در تحویل حصا
 ق و طائفه موز دکلا خطابت امامت جیایت تولیت مشیخ مدرسه
 دزدار مستحفظ حربا قاره فروضتی منیع اولن نه انشایله در باره
 قورسون پنجه دشته اینجه کونه محبتا ترکه نخاس کرباس کفینه
 بیانی براق ات بال مووی زینت دو غنی به کو کورود استنبول
 متعلق شا کولات طوک یاغنی مشیخ قیون درسی رضت و بیلین
 بونلر در حرید بیاعنی استفدی به رفوک اما اعالیمی ولایت مستوف
 الدقلر ندره صکره خدی نابت اولان جوز انما جلد کسینه نیک
 و انکلسی و ترکای ایخنده دکلا سه انیک کبی جوز انما جنیک جلمسی
 محصولاتن صاحب ارض انور اما خدی نانب اولور که مزعمه کی
 و ترکای ایخنده اوله نصف محصول جناب ارضک و نصف محصول
 ترلاها جنکدر و اگر کسینه نیک حدودی داخنده دکله سی و انکلسی و تر
 نسون بولسون اوله انیک لره در صاحب ارض انجو عشر انور

سیله

قانون

۱۱۲
۳۷

باینکه طام طیوس زعامت طبراننده یکیدن دوزم بغلیوب
 طام بنا ایدنردن طام طیوس طلب ایوب و رنده نقل ایدیکلری
 واقع ایسه اول بر لرا و طام آگیری بر دکال ایسه اول مقوله یکیدن
 دوزم بغلیوب طام بنا ایدنردن طام طیوسکی التوق قانوخ دراعلا سنندن
 التی اقبه او سنندن او تورا قبه اده سنندن اون اقبه و یکیری اقبه
 طام طیوسکی حکم ایوب الیوره کین مدرسه محصول نام مدرسه کلویا
 قضا شده نام مدرسه ایسه ایبری مدرسه اولوب مدرسه مزبوره محصول
 سنوی الوب وقت حصاده اوج ای قلوب مدرسه مزبوره توجیب
 اولوب جملم محصول نیم تحویلده دو کس در دیو بکا عاید اولان حقیقی
 نقل ایوب امر شریف طلب ایملکی امدی بویا بده تحویل هماد ایشیا
 اولماز شهر ایا تقسیم اولنور حق اوزنه کوره سن القاد نبرین
 وقت هماده دک تقد زمان دور ایوب ادا خدمت ایشین ایسه
 مشهور آینه قیاس حسابجه تقسیم ایوب جملم محصولدر مستحق اولدغی
 صفتی الیوره سن مجرد زاعت الیدیکمی ترلا سنندم عشر جوبات
 ورمکلا اولتر لاده حاصل اولن ایشیا نیک میوه لر نیک عشرین قنط
 اولماز انیک کیندرن عشر عد میوه عشرین حکم ایوب الیورین
 کچیرنر همکله باغ و باغچه غرس ایوب ایشیدوروب اوزوم و میوه
 حاصل اولوب عشر طلب لوند قدده رسم وریکوزنهم نزاع ایدر لر
 جائیزه کلدر انیک کیمی کچیرنر همکله غرس اولن باغ و باغچه اولایت
 کچیرنر اولن عشر الدوسن قدیم مرعی و زراعت اولنق جائیزه کلدر
 جبرلم دهن زراعت اولونسه مرعی مقدم در نیه مرعایک حکم اولنور

باغ او کجه نیک اید تری ایشون ایلد ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون
ایشون ایلد قرق بستر افواج اولور متوقانک بلیو سیختی بربری ایکنده
وارش انغال ایشون سیوه اغا بلمری اولوب کوروب کوزد مکه صعوبت
اولغین اضره ور مکنه وارث ور مکن اول در ایلد وردو کی کرم ایلد
اول بربری اجاب ارض وارثه وروب اجنبیه ور مکن قانونه در
مطلق جهان کوروب زرعان اولن بر لر مکن اولماز ایشون
صوبه غرق اولوب اوچ قورد اسیاج و جننا ور پارلیج و مکن مکن
وطا و نخ و کبر بیز و طریقه ایشون و اوزر نیه عام و دیوار ایقلا نیه و فیجا
و غطا قتل و معلاک اولاندیک قان دکلوی مشوعدر بوشقوله ایکی جاننه
برعیت خصومنده اعتبار قدیمه در قدیم ایلد عمل اولنه بر خفیک ایشون
زرعت اولنور حاصل و بر اعلایه بر نفیسه کس دوکم اوشله بیر یوز دوکم
دغه بیر یوز ایشون دوکم بر خفیک اعتبار اولنور دوکم دخی عطلوات
مشوعده ایلد قرق خطوه بر در جفا حق برچ ایشون نور ولاتیده کرم خفیک
قبر بقه معین اولمش کس بتون جفتی اولنلر کرم خفیک کرم خفیک
اولنلر کرم خفیک کرم اقل سه بغا قه نبیه اکلوب و یا خوسو بکاس
ایکی دننه بر ایلد اوشله بر ایشون دو دننه بر ایشون ایشون دو دننه بر ایشون
النور ایشون اول ایلد بون ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون
ایل ایلد بونلر ایشون ایشون اولنلر ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون
عشر ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون
بو کرم و ساترونیک ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون
اولنلر ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون ایشون

ایکون در

۱۱۶

ایچونوزالمرح رعیت یاز لانه رعیت کسمن و در حاتم نوارض و در هر جمله
 رعایایه قانون اوزره موقه اولان خصوص المودن اجه اولونور رعیت
 طائفه سی طوغا بنی اولغده رعیتلر جعماز و رسم رعیت رسم کوا اولان
 رعیت یاز لاندن کوم رعیت نور کذلک کسما من دخی اولسه تدمکه
 یاز لاله رعیت کوم نور کلمه که تباره حصه قنیه یا کسما رعیتلر من
 اولونوب یولدا اسلمنی مقابله کنده تباره امر اولونش برایتیم یا بلش
 اولوقت رعیتلرکی مرفوع اولونش اولور رسم رعیت نماز انا رعیت
 بری دورس اوقت دخی رسم انور هلان دکلد بر تبارک باره رعیتلری
 صکره جز امر الیه و یونوق یارسه الملرک او غلور لری و قنیه اسلمری که
 و نینقله و غیره یا بلش اولیه کوم و حاج رعیتلرک در عادت اوزره
 کوم رعیت سپاه حکم اولور دفتر جز یاز لاسون یا زما سون و یونوق
 او غلور و قنیه اسلمری بدریک فایده و میز شول بر لکه ما تقدیر
 قرونه کلک قرو لوق اوزره تصرف اولنه کلک اوله صکره سولوش
 واکل اوله جائید کلد رمنع اولونوب قرو لوق اوزره حکم اولونور کول
 مشهور اولانه محصولاته یغیری متلا قنیه طاسی کبی و دیگر من طاسی
 کبی کد کلری بدل کبی دخی بو نیک امتالی نسنه که سبامعی نیک
 طبر اغنده اولانک کبی لره دفتر کور لر عینی ایله نسنه قنیه اولون
 ایه موجب ننه واکر قنیه اولان کسم ما تقدیر ننه وجهله اوله کلش
 ایا کورالنه کلش سیه اوله بابه عادت قانون اوزره عمل اولنه
 کسینه یا کسما عالم سناه طر قنیه حدود صنور ایله بر
 بر نیک اولنه اول حدود داخلندن دیگر من طاسی کبی و غیر

۱۱۷
 ۱۱
 نسته لر کسه اولمش دخی شرعاً اولمشه نیک ملک اولمش اولور اولدیز
 کملدن کسه لر صاحب ملک هم قبله اولدیز کندی قولایندیز کسه اولدیز کسه
 کلک ادبیکلر نه اعتبار بوقدر ملک اولمشه جا جدم اولدیز کسه نصر قلمی
 منقطع اولور بربا بهینک بلر اغنده بر عورتک باغلی اولور بربا بهینک اولدیز
 زویم وقف اتمشه دیونیز اچ ایلمه شرب ارضه راجعه وقف اتدیز
 تقدیرجه حاصل وقف اتمشه شرب عیله شرب حکم اولور بربا بهینک زراعت ایله
 عشرین وروب کسه ربه لک طلبه لندقده وریمک ایچیم قول اولمشه مسکله
 قول لرنه خلاف ایدوب سلا ربه لک طلب ایله لرنه تقش اولدیز عشر ایله سلا ربه
 مثلاً زمانه عشر ورین بربا بهینک لوق وریمک لازمه اکر تیماری
 قول وار کسه بعد الظاهر قول لرنه عمل اولدیز اولدیز کسه قول ایله دیکلری صاحب
 تیمار تبدیل اولور اخر تیمار بربا بهینک اولمشه تیمار ایله اولمشه قول منیم اولمشه
 مسکله کلن صاحب تیمار سلا ربه لک طلب ایچیک الور بعض عیله کلن لرنه جفتک
 اولوب جفتدیز کلیمو اخر کسه لره اجرت و بربا بهینک تیمار لر موقوفی اولدیز
 عیله بربا بهینک اخره وریمک کند و فراغت اتمک جا شده کلدر بربا بهینک اولمشه
 ایلمک کلن اولمشه کلیمو بربا بهینک کلیمو بربا بهینک کلیمو بربا بهینک کلیمو بربا بهینک کلیمو
 تبلم ایله بعض کسه لر زراعت اولمشه قابل بربا بهینک کلیمو بربا بهینک کلیمو بربا بهینک کلیمو
 و معطل ایلمه قول بربا بهینک کلیمو بربا بهینک کلیمو بربا بهینک کلیمو بربا بهینک کلیمو
 زراعت قابل اولدیز کلیمو بربا بهینک کلیمو بربا بهینک کلیمو بربا بهینک کلیمو بربا بهینک کلیمو
 تعطیل ایروب اکر کلیمو بربا بهینک کلیمو بربا بهینک کلیمو بربا بهینک کلیمو بربا بهینک کلیمو
 جفتک و کسه ده بیع و شرا و عه و ارضه و کسه بربا بهینک کلیمو بربا بهینک کلیمو بربا بهینک کلیمو
 و عزا محنومدر رعایانک دینی ایچیم جفتک و کسه کلیمو بربا بهینک کلیمو بربا بهینک کلیمو

6111

دورت و بر سر و با خود ما تلخا بیز دکلا درقا نونخ اوزره دعوا ایدر که کله بخت
 پرو باشنده اگا حکم اولنور صنوبر الیم دیکم تبر دکلا در ایکی قرته
 اراکنده حتما صنوبر یونجه و کمد بیدک صنوبر قیوج اولمسن نیر اعدده
 خالی اولمسن حکم هما یونجه ورنه لاولسه بو و جریله یاز بلم که اکر تر اضی
 طرفیج ایلم ایکی کویک اراکنده حق اوزره اصلاحا باین منظره اولمق
 اوزره بر صنوبر چقا رفته بحال و احتمال اولور که اول ایکی کوی اراکنده
 تر اضی طرفیج ایلم بر صنوبر چقا ریلوب قیوج ایدوب و جنت و رنبر
 اول ایکی کوی خلق اول صنوبر نجا و زابلیم لیرا اکر بو منوان اوزره صنوبر
 جنتی منظره لرح حکم اولننه اول ایکی کویک سب ایلر ندره شهر ندره کندی کند
 رعیت قنقی بره دکنه ایدک کس ایتک عشرین الی لیر طرف اضریک
 اکر وکنده دخل اتمه بیلر یز ایلجه صنوبر حتما اولمین بیدر قانور بیلر
 رعیتی اولچک اما ولایت یازلد قدر بر نیک رعیتی ائده بولن ترلا
 و یا خود باغ هر و رتیا ایله اهر سب ایتک اینه دو سینه ایتک کوی لری حساب
 رعیت اول تصرف ایدر چا بیدر چا سیرا رضی کبیر متوقانیک اوغلی و کله
 طلبکین اولغنه انتقال ایدر اوغلا اولمیب قنزی اولوب طایب و کله
 مسلمان لر تقدیر ایدک لری طایب اولمه لور اکر قنزی اولمیب بابا بر اقرن
 اولوب طایب اولسه بغرض مسلمان لر تقدیر ایلد و کله طایب اولمه و بیلر
 بالغ اولوب خرجه کله اولان اوغلا ایتک سنجیه مستحق اولور
 یازلدوغنی تیمار ایدر طایب ایلر ایلور رعیت اوغلا سنجیه مستحق اولموقده
 اعتبار بلوغه در بالغ اولمیب بلندنه بو قدر بر رعیت قوب اولوب متعدد
 اوغلا نیک بعضی حقیقت و بعضی تباک قیدا اولمسن اوله تباک بابا سنجیه

ولسروک

حصه طلب بلد وک تقدیرجه وریلوب اما رسم جفت و رسم خاک حمله
 اراننده اشتراک ایله ادا اولونور اوتلاق و قشلا و یا بالاق
 قنده رعایا نیک مدخل لری بو قدر اوتلاق و یا بالاق قشلا و قشلا
 حکم صحت بکندر بیورد ملک حکم شریعه زیور وار قدر دفتر طلب
 ایدوب کوره سی قریه زیور وار واقع قشلاق حاصل یاز لری زمانده
 قیوه کتوروب اوتوندن و صونیدر انتفاع ایدن ملک حکم لری کتوروب
 رعایا کی و خارج رعایا و کرک ملک لری طائفه سی قشلا کوره قشلاق
 حقلین ایوروب قریه اعالینه و خارجده کلوب کتوروب کتورولنده
 قشلاق حقلی نزلوب دفتر موجبه رسم و روز دیول عقل ایدر حقیق
 یورک اسکتی لری تیار ادنیک اراننده ایدر کتوروب رسم
 و سلاویه و رولور و کلر نیشور کتورولری کویده اولانجا
 ایتورولر غیر بیره التملیه اوتلاق نونجه ملک صکه اقر بازاره
 التملیه یوقه مان اولمشکدر یورک طائفه سنک قیوه رسمندن
 هر بل موجود اولانده انوب کتوروب کتورولنده بومق ارایدی
 دیوان کتوروب رسم و دیوان کتورولنده اولخاز بر یورک کتورولنده
 تیار ایکنده اوروب زراعت ایدر کتورولنده صکه اول قریه سنون
 دوی یور و کتورولنده اوتلاق رسم طلب ایدر رسم جا شرد کلر و رولور
 دفتر ایله اول بیره اوتلاق رسم حاصل یاز لری اول اولوقت
 انور یورک طائفه سی یا بالاق قشلا کتورولنده کل کتورولنده و اوتور
 لازم اولان بیره اوج کونندن زیار اوتورولنده اوتور دقلیه
 دخی کتورولنده اتملیه ثابت اولور کتورولنده ایدر رولور

یورکلن

۱۰

یورک بربره افامیغ اولیوب دایم حرکت اوزره اولمغین یورک
 رسم نه صاحب طبراق طرفندن دخل اولغوز یورک طاقنه
 سیک عورتیچونه صوباسی لر و سیهیلر نذاع اینه لر چونکه
 بو بکون قونر لوجهر طاقنه در بر قرتیم اقامتله یوقدر که طبراقه تکیف
 اوله اول طبراقه نسب عورتک کردک رسم طبراق صاحب الوع مقیم
 و مملکت رعایا عورتینه مخصوص در یورک عورتیک کردک رسمه
 طبراق مذهب دخل ایدمز یورک طاقنه سیک مصلک سیهیلر
 صوباسی لر کیدر سنجاق بکله طرفندن دخل اولغوز و یونوق اولر
 سیهیلر رعیت یازلسیهیلر یکم لر سیهیلر اقمه اسجه لر و ادهو ای
 کده یازلدیر ایسه رسم جه جنایت ویرولر بکر سیک تیمارندن برطوق
 لر عشر و بیمن ور لر تیون اوله رسم غنم که حاصل یازلدیسه کاورولر
 د کیمتله ری اوله رسم لرح ور لر و با بکله سیهیلر رسوم عاتیه
 فی قانوق اوزره ور لر و یونوق اوزرنیه یازلان و یونوق ییر لخر
 کمنیه ورمک جائز دکلا کیر بر طریق ایله نیش اوله و یونوقه الیو بلور
 بو قدر زمانه نیم نصر قمره در دیود عو ایلمک جائز دکلدر و یونوق غنیک
 کند ی اوزرنیه یازیلان و یونوق بیر ندم عشر نماز اقا خاجدن بر لر یوب
 نصر ایله لکک بلراغ ای عشرین الور و رسم الن کلن ایسم الور لر
 باغ و بیجه که و یونوق اوزرنیه یازیلوب باشینیه اول میوه براته کمن
 و بیو کشر اولغی ز صکره یازیلان تسلیج اول نور اصطبل امره یه خدمت
 ایتم ایدمز و یونوقه ری امره یا بیانه او غلتر بر و قدر داشلری و ابر
 اولوب فلج اسجه قبل اولوب ضح یازیلان حق سیهیلر طرفندن دخل

اولسه مادکه سپاهي بي رعيت يازلمش اولميه سپاهي رعيت
ايده منرائيك كيمي كك اسبجه سي ويونق سنجاقى بلكيدر
ويونق زواندي كه خواجه ياز يلاهنستقل رعيت نيشته
دويميه ورعيت باشته سن زراعت اتميه اسبجه طلب اته لرو رعيت
خدمت تكليف ايله لر جايزه دكلدر ويونق نو بدى خواجه
وضع اولمغله رعيت اولماز ويونوغه نقصان كله چكن اتمامى
ايكله اولور ويونوغك اولادندخ اولسون اقمه باسندن
اولسون انيك كسيدر زما مادكه رعيت يازلميه اسبجه طلب اتمه رعيت
تكليف اتمه اولماز شول كسندن كه رعيت دفتر ننده ويونق يازلمش
اولسه ويونق لغى مقرر در ويونوغه حكم اولور اكر ويونق
ايچون باشقه بيري اولوب صاحب تياره دني يردونه صاحب تيار
دنه دو نغى بيزن عشرين و سالا ريسين صاحب تياره ورور ويونق
يازيلان بيزن عشرين اتمه خدامت ايدر بيز ويونوغك ويونق
ليق يير لرايد رعيت اولان قيرن اتمه بيزن عشرين اتمه كرك اولوب
ميتير صلور بيز بوغنه اولولايته جارا اولان قانونم اوزره اولمغله
ويونق لوق مقدار باشته جقا وروب اندخ رسوم حقوقى الورلر باقى
قيرن اتمه ك دني ييرلر نيمتير و يقين ايدوب عسكرو اسبجه و سالا رته
وساير رسوم رعيت نذ ايه صاحب تياره الور بيز ويونوغك دفتر ننده
اوزرنده يازلان ويونق لوق باشته كسنگ كسنگور ايچنده مسلمانده
وكا فرددن ييرلر زراعت ايدوب عسكرو ميسور نيزاع اته لرو ويونق
ليق يير دن اولد يقي ثابت اولد قيرن صكده زراعت ايدلردن

قانونه اوزره و یونوغه حکم اولنور نزار ایدوب ورمک استلم
 و یویق اولدنی جهتمدن زراعت منع اولنوب زراعت ایتدوب
 و یونوغه حکم اولنور کجه دیکلمه تصرف ایدر بر سنجاغه چلتک
 حاصل یازیلوب صائلیق ایچونم التی ایی بازار طوق قانونه
 در اولک سنجاق بکنیکدر کویله دکوب هنوز صائلیوب در انبار
 ایکی سنجاق غیر یوریلر قانونه اوزره معزول سنجاق بکنیک
 طرفدن بازار طوقلوب حاصل قید اولنم چلتک صا دیلوب
 کس طایع اولنر بر سنجاغه و با خود بر سنجاه چلتک حاصل یازیلوب
 قدیمه چلتک اکلکدن یوریلری یو کجه لبق ایله لبر جائیزه کلد یو کجه لبق
 کیده ریلوب نه چلتک حکم اولنور بر سنجاغه حاصل قید اولنم چلتک
 پرچن صائلیقده توقف اولسه التی ایی بازار طوقلوب سنجاق بر خنده
 غیر سنجاق اول برچ فروخت اولنوب صائلیق اسنه سله کویف اولنفاق
 قانونه مقرر در بر کسنه چلتکی جرابکن دفتر حاقانید یورک اشکن
 سنه یاق یازیلوب ایکی برچ خدمت تکلیف اولولسه اگر خدمتی
 مانعه الی ایله یورک باغن اولوب اشکن خدمت عسکریه اسامه
 معاوند چلتک جدید اولنقدم درانی تقدیم اکت کورکدر
 بر طایفه چلتکی بر اولوب کلکه اور طاق اولوب شصو ک
 نصیب بونلرک نصف افر بر بکلک اولنم قدیمه بکلک طرفدن
 و بر یازیلوب عسکره کئی انده تکلیف ایله لبر جائیزه کلد بر کس بر ایسه
 بکلک طرفدن ایو بر یازیلوب چلتک حاصل یازیلوب بر لور چلتک
 نهر لبر قرض اب اولسه چلتک اکه کلسنم ایسه بر جمع ایدوب البته

۱۷۱۲۲

اول در سری تعبیر و اعیای ایدوب زراعت ایندله چه ایلدیکلیف
 و تخمیل ایدوب اوله کلن اوزره زراعت ایدوریلور که مقرر
 اولام بتیاره نقصان کلمه اولیه بر زراعت و یا خود بتیاری
 جنک حاصل یازیلدیم قریه جنک اکلن بیره بعضی کسه سرباغ و
 باغچه دیکولوب جنک فر اولور ایش شویله که جنک بیره بیره فر و
 اولوب قریه اکلن بیره صکره دیز باغ و باغچه استلج چاینه
 دکلد بوزیلوب اکلن اوزره که جنک زراعت ایند بیلور بیره
 سپاسیک اوزرینه دفتر جنک حاصل یازیلوب تخم مادیسه
 تغییر اولنوب دفتر مقید اولام زیاج اکرور و جنک چیلد
 مضایقه و ریک قانونه محال فرموش اولنور همایه دفتر مقید اولن
 زراعت ایند بیلور بر زراعت جنک یازیلوب اولن رعایت بر
 صوبه تغییر اولنمازه مقدم سپاسیدنه و غیره بیره بعضی کسه لیر
 انده کنده رایلر بیه غصبا جنک اوب بالفعل جنک اوله
 غصبا ایلدیکلر بیه اولد قدم صکره چونکه اول صوبه بشی بیه حاصل
 قید اولنشد رانلاره تخم و امکسین و روب دخی انده اکلن
 جنک کلیتاً صوبه بشی بیه حکم اولنور قدیم الایامده جنک زراعت
 اولنوکلیه بیره دیز چیلد جنک اکلن و دفتر مسطور اولانمده نیام
 تخم زراعت ایلک جائه دکلد بیره صوبه بشی بیه جنک حاصل قید اولن
 چیتوکی تخم صوبه بشی بیه انلله کند و یا نالار ندخ و روب زراعت
 ایندک عادت اول تغییر کسه صوبه بشی بیه جنک زراعت ایند
 صکره اول رعایت اخره توجیه اولنشم عیب ایلد تخم و یا خود

۱۲۶

اول وقت اولان بکیم الور برکنه نیک طوطه کلدوک بیره اولدی
 محله چتک دوکوب چتک صاحب اول کنه بکنه بیره امله
 قومو خا جده کوج ایله اول کنه کلدوک بیره فایده بوئند
 برابر ایکن چونکه برانیکدر بیاندن اضر کسینه الکنه بیره
 استکدر صکره بیره چتک اکر دوکوب اضر کسینه بوک بیره اکر
 چتک دکلر و برتیاره مثلا اولدن اوج بیده چتک دکلر
 صکره بیره بکره بیده بر دوکوب اول بیره تیز تیز چتک
 امله ایلد نر مرتب اولور اولمنج اولنوب اولدن قچ بیده
 بر دوکوب کلک قانوبه بیره اول معتبر دراکا کوره حکم اولور
 بعضی دفاتر اولان اضر اولنوب ثانی صاحب ارض عسرن اولدن
 صکره لطف بیره و لطف اضر چتک کو بکینه جوش و برتیار
 چتک رالش اولدن قون حقدن معاف اولماز اکلیه جرم علیا
 تار کسین دکندر مک ایکن قیوب زراعت ایتد مدوکه آتده او
 حاصل اولوب بک عشر النقی قانوبه دکلر فکر که صراحت دفتره یا بک
 حاصل قید اولمش اولم اجم دفتره رض یا بیلدش قدیم کج اسک دفتره
 اولوب ولایت کاتبس کندر کندون دفتره جدیده قید ایلمس صحیح
 دکلر اکا حکم اولماز اکلیه جرم زبانه که زراعت صالح اولور
 سور لیبوب اونه قور جابره اولمش اولوب صفت ارض اولیدر فی
 جابره ارض بزم اولور یا لشم دکلر لشم شرح اولور اوج
 بیلدن اصالت ایله جابره کندره اولور برتیاره اوزا قید اولور
 حاصل کنور نیک تکلیف اولماز همان کو بیلدور اولان انباره اولور

بر ولائیک با ندرت عشر و اسیر و اسیر بود فرمود افروز او کما قدره عمل و نور
 بر سره السیاحیه متعلق حاصه جایز اوله عایا آنیک سنو بن بوز
 سو روب واکس و بستانه ایدوب تقریف ایتمش له لبر او جابرک قدیمی
 ممتاز و متعین سنوری نه برن در و نه محله در و نه سیره شتهی اولور
 تقبش اولوب ظاهر اولدوقده انوب جابریق اوزره حکم اولوب
 رعایا ندرت منع اولور لبر بکنه جذام اوله تصرفنده اولان بیرین
 اوغیر و اسیر اوغیر تقریف ایدریوق لبر جلوبو بیستی اولور اولرض
 حکم مؤنذر رعیت سیاهی بچون و با خود او با بق ممنوعه در اما کند
 قیده لرنده عشر لرنه کفایت مقدار اینبار با بق قانوندر کسینه
 بی طولت عشرین ورد کند لرنه طوطو عن بیرون مقدار نه کوه
 رسم الناق قانوندر بعضی پاسلر که دفتر رعیت با زیلوب
 اهل کسینه لوب طوطو قلم سیر لرنیک روسیه و خراجی و غیر لرن
 اهل کسینه لرنه رسوم و خراج النور اما راهب که دیره ملازمیت
 ایدوب تصدق ناس ابله معیشت ایده خراج النماز بعضی کسینه لرن
 کوبده قیون طوطو اوره دوب قیون زیبا ایدوب ایدوب
 یور بدوب اور نیک اکثر یا او توخ و صوبون بدور و ب ایچور
 کوی خلقیک طوار لرنه مضایقه و ضرورت اولوب دعوی ابله
 قدیمدن زیبا کس منع اولور بزدول عورت انده خراج و بیلور
 باشنه اوله سینه و رک منازعه اینه شولم که ابل یا زیلوب دفتر
 اولدوقده اول بره کسینه سینه محسوب اولمش اوله و بیک
 کس ک حکم اولور رعایا و قاضی و عدلس اولمقله کس قضا و

۱۲۶
۱۵

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين
والصلاة والسلام على سيدنا محمد وآله الطيبين الطاهرين

اولو رسول چنگا نه سبغاش بکینک اکا دخل اولمجه بوقدر اما شول
چنگا نه که بومعنا ایگونم الله مهر لوصحیح صورت دفتر اولمجه
اسنیجی وکنه ایدنک قانونه اوزره رسم جرم و جنایتی سنجاق
بکینکدر دفتره وقفه و ملکه و حصاده دمورجس با زیادنه چنگا نه
لرغیر چنگا نه که رسمی دن دار حاصل با زایش اولمجه سنجاق
بکی کافر ایگوریش اچه مسلمانندن یکسر ایگور اچه الور جماعتندن
ایریالنه چنگا نه بطور توب جماعتنه قانوق قانونه درو مسلم
اولان چنگا نه که کافر چنگا نه لرندن اولیوب لکن کافر ایله
مصاحبت و اخلاط ایله کافر چنگا نه رسم التوجت بوزانه زان
رسم مقدمایتمشیش اچه النور دیر لکن رعایانک اکثرش
جفت و چوبو غیر طاغد و جبکی برنده اضر صفت مشغول اولمجه
وکی دخی خارج بر لره کیدوب تجارسته و غیر مسلکس لک
اولمغیلد اوقاف و اماله که حصومما رعامت و بنهاره کلی نقض
مترتب اولمغین بوقول لرجه ازجر اللهم ستون جفت اولنلدر
اوج بوز اچه نیم جفت اولنلدر بوز التي اچه نیم جفتند اقل اولنلدر
قانونه قدیم اوزره یتیمشیش اچه جفت بوزانه رسم التوجت فرمان
اولمغندر صحیح التمسک ااتندن رسم تباک التماز باقده
قیوم لرندن دخی سعادت انعام التماز دی کند معیشتلر ایگور
ایگور اولان بوز التي ریش قیوم لرندن التمسک بوزانه سنجاق
اللد دیو فرمان اولمغندر رعیت اوغلو اولیوب الممن جد
مشاعش و طومناجی ناماد مکر هر رسمه هر بکسین چاق قرض

به و طوئقی به ادا ایدیه لر سوم رعیت النماز بالفعل امام و خطیب
 اولاندیم سوم رعیت و عواض دیوانیه و تکالیف هر فیه النماز
 مقصدی ناس اولدقلدی ایچونہ بالفعل برائیلہ قاضی و مدرس
 اولندیم سوم رعیت النماز اولدیم ملک قیونہ لر ندر عادت
 اغنام النمازی کندی بیشتند ایچونہ اولان یوزالتی قیوندر
 انما یوب زبانه کندی النقی فرماخ اولمقدرد دفتر جدیدجا قانده
 مقید رعیت اوغلو رعیت اولیب ابا عنجد سباهی زاده لرسم
 رعیت النماز خطیب امام و کلیه سب عادت اغنامدر خلاص اولمقدرد
 شیخ زاده لرسم رعیت النماز قاضیک باباسی اوغلو و قنبدان
 دفتر مقید عا لرسم رعیتدر خلاص اولمقدرد تحصیل علم
 ایلرسم طایفه کندی النقی مناسب کدر عبد معنی مولانا لرسم
 مولای کیمک رعیتی ایلرسم رعیتی اول اولما خارج از دفتر سن دیو دخل
 ایتمک جائز کدر رعیت اوغلو دفتر بازلق لازم کدر مادامک جدید کیم
 رعیت بازمیه بابانه تا بعد باباسی کیمک رعیتی ایلرسم ولایت مجدد الحیر الیچنه
 وک رسم رعیتی کاورر اراضی شریه کدر دفتر ملک قیدانقش اولمید و
 شتر و حصن و غیره فایمنوعه علی الخصوص که خاصه قیدانقش اولم
 الا بود کاورر که همباررض و قیدانقش قرار و یوب انبیا شتر در مطبق صاحب
 معرفتی اولدین بر النقی جائز کدر القرض کرفرض اولنوب هیشک الله
 فالور بر لرسم معرفتم سوز و بر کس از لدرندن یوب اخره ویره بر
 کس بر زعه ایچونہ و بابا ایچونہ و قفیت دعوائی ایلر الله و قفیه احکام
 و تکلیفات دیوانیه اولمیب و دفاتیرم همنوز وقف بازمیب

۱۲۸

۴۸

کند و قولاً نیند و وقف بود عوی ایبره قهر فیک بدرسه و دفتره مقرر و وقف از نش
 اولیجک انک عشر بر سیدیک تجاره انک کلس ایس و بنما یک حدوده و در اول
 اولش ایس اول بر لیک عشر صائب بنما ایس و بر سوسی محصولانده معتبر
 حین قبضه بر بنما یک محصوله ایس و بخرن اولوب دو کولوب
 قبض ایجک تاریخ ایجک تحویلده دو شمس ایس اول لور باقی محصول
 قبض شوون و آنه سوخته هانه قبض انک جائیز اولان زمانه ایجک ایس قیسی
 دخی انکدر خارجه قانونه بلین سنجاق بکتری و قاضیلری صاحبنه
 حکم ایس بو عملکده اوله کلن عدالت اوزره در یونتر اولونجه جانشردنکدر
 عینه علیه اسور لوکلن قانونه مرعی در معیرج اولان قانونه مخالف
 خارجه ایس اولان قضایک مناسک جبر و ظلم اولانما زویم بو قضیه ایس
 مرعی بر علی دخی وقت حصا دیک تحویلده دو شمس جبره محصول اول لور
 وانکدر اصل دخی بود که تیمارک انک محصولانده بر نویدر بر سب ایس غره
 سفر لوب اول سنه نیک محصولانده مستحق اولمش اولور مانع اولوب محصول
 قبض ایس در انبارا بنمیدین تیمارلندنه کندسکن بونه قبض ایس و یکدی
 عذر اولوب محصول غره حکم اولنق مرع نظرلر اما شولیکه و جبر و
 اوزره کمر نیک محصولانده ایجک تحویلده دو شمس صکره دخی منصوب
 و بر لوب اول منصوبک دخی سنوی محصولانده بوقینه اوزره انک
 تحویلده دو شمس ایجی محصول ضابط ایجک قانونه دکلر بر سب حکم اولون
 شولکفره که غیر ایس لور منکون اولوب خراجلرینی بکلکه کوندو
 اما ایسجه لور سب هیه واصل اولسیرنده اناسی و یا خود قرضدشی اولوب
 بر لور انکله تصرف ایس ایسجه اکثر بر ایس محسوب اولمش ایسجه

بری طو تاندن دله لکرا کرا بجه نقره زو عتد نر پارلس سعت مهر قد ن
 ايسه بجه فی اندن الور لار برنجی قدا بزرعامتد مغانه حاصل یازلوب
 باد هوا بریدیه ایکی اوج سیده قیاس ایله عامل مغانه خصوصتد اشهر
 حاصل مادی دیون نزع ایدوب قسطی اشغه تکلیفیل نرا ایله قانو
 بودر که بر عامله برکس صایتیلور اشهر هر م سستی اولما نر عیادتد
 عرفیاتد نر صایتیلوجو انده صایتیلان صایتیلور صایتیلان صایتیلان
 ابتدا مانتد وقده سیده قول اولوب سقو سه حمله قید اولن قول اولما بکن
 او کورسه حاصل نزع ایله کج جانه دکل ریل نام اولی حمله قیوع حکم اولونو
 کج اول تمام اولما نر باد هوا ارقط ایوم ایسور کبسا بهی تیارنده حاجد نر کج
 کلوجو فستی اولما دین تیارنده متعل بریم جلتک و نیک یا پوب اول ایچین
 سپاهر طلبو طلب ایله عادت قانو نر اوزره اول بریک طلبون الور اما
 اول بریک حق قراری نه ایه و لی غرض کمنه نر مقدار طلبو کج نر ایدر
 ممال اول مقدار طلبو حکم اولونور یا ای انما زجر می مفسد کمنه ایش
 طوت و ایش ایچید قرین جفرسه یا اوغلن اولندرسه بوی اوله
 اوغلن اوردوب قرین چقار دوغنی اچیه اولونمال اول اوله
 تقییس اولنن ذکروندن احوالیش ایچیده بککک اچیه نر انوب
 اوغلنن وقته نر ضح ایدویک ظاهر اولیجی اولورسه بر تیاریم
 یاز عامتد خارجد نر بعض حیمانه کافر لکلوب نکلن ایدوب خله
 اول تیار صاحب عیسی ایله ادا ایدرسه لکرا سنجی لریج دخی اول تیار
 صاحبی الور مادامکه اضر کمنه نیک یاز لور عیسی و عیسی اوغلو
 و کسه نیک دقتر نر ایله نر ایشولی کافر که حرا هی النور

اسبجہ کسی دهن النبق لازم ولا بد چونکہ صراحی رعیت بلکہ مخلوط
 و بیروز لرھمانہ اندر دهن رعیت سنگندہ منسک اولس اولور
 اما خراج جلدی کو بیوضرا جلد بلکہ النما بوب مستقل بود خراج جلدی
 ایکلش اولس بجه لرین دهن یوضرا جلدی اولور بر رعیت
 اوزرینہ ولایت یاز لدفہ غفقت بلکہ مثلاً نیم جفت بر یاز بوب
 قید اولس انا اسلندہ پیری و بوردا اولس سپاسی دفتر مقدس اسبجہ
 نیم جفت کسمنی اولور اولس لندہ پیر اولد و غندہ مضطرب
 اولوب کیر اول تیمار بر بوز پیری سپاسی معرفت اولوب زراعت
 و حراشت اول اول بوز و معطل پیری اولدہ رعیتک پیری اولوب
 سپاسی لندہ رسم قید دهن اولس اولس مقدار یاز بر کجی جفتک
 متمثل اول اول رعیتک مکره ۱۲ اجد و غنی پیر اوزرہ بوجہ یاز بلانہ
 بوجی جفتک یر طو تیلوب سپاسی اول بر ایچونہ مستقل رسم طلب بلکہ منر
 زبیر اول بر ایچونہ دفتر مستقل سنہ حاصل قید اولس کلدر تیمار
 محسوب دکلر بو طرف دهن رعیتہ عدالت اولور بر بہرک انجلیبلہ
 دکاه عالیہ کلوب اشلد و کمر اوندہ و قیدہ جاشنی طو تیلوب
 و جاشنی یہ کورہ نرخ و بلد کے سیدنے انجلیبلہ ضر اولور
 دیو عرض ایتہ لر جاشنی طو مقده قانونہ بودر کہ قاضی
 و محتسب طرف دهن انجلیبلہ سیک کنڈی اعنما داندہ و کلری معتمد
 لر دندہ و شہر خلق دهن بن عرض و معتمد کسر جمع اولوب اون
 قاننہ واروب اول یا مدہ صانلانہ اولس لر یک اعلا سندہ او
 اذنا سندہ نظر بر دندنہ علی السوتوبہ بر مقدار بلکہ طار توب
 منظور

صا تو نه الوب ذکر اولان کله سه جمله حاضر سرائیکم معتمد علیه که لره
 یونوغو صوب و نترخ ایدوب اوزره انک بيشوب و جمیع خبری
 واجرت علی حساب ایدوب نفع خبر نیی قله هر اولورسه فاضی سلیمان
 و محاسب دفتر نیی باروب ماد مکله او نه اوله بیا به صا تله
 اولو جمله عمل اولونه بهار دقیق ترقی و تدا ایدوب جاشنی به
 احتیاج اولدق اولوب مذکور اوزره عمل اولنه ناک هیچ بری
 اولیایه و یا نیم جفته اقل بری اولان اولیه دیر لره که نجر در عاقل
 و یا نغ کسه به دیر لره با بسی بانده کسب کاره قادر اوله دفتر
 ناک با زیلوب صکره هر بر رعیت برین طلبو لوب الا نه کسه هم مو صبه
 ناک برمن و هم الدغی برک برمنی و رور نجر دیا زیلان دغی متا اولوب
 کار کسب ایدوب رسم ناک و بر بر بر کولیک یا بر پله نیک بر اتدنه
 بر نادیه ناک عادت اغنام حاصل قدا اولوب بعض کسه لره دوزاق با طوغاخ
 با چنک انشی یوز صبو قیوه رسمه نزع ابد لره شول طوغاخ نیکه با
 طوز قی اولد قلری تقد رجه قدیمه رعیت او غلوا اولوب صکره دغی طوغاخ
 طوز اقب اولور اوله لره لره ک کبیر لیک قیون لری رسمی النور اگر چنک
 اقب ایدوب بر طریق ابد طوغاخ و طوز قی یوز دیو دعوا ایدرس
 قطع استماع اولما چنک رسم اولان لر دغی قیوه حقد نه معفو اولور
 و بر ملک ایچون حکم بری وارسم دغی عرض اولوب اول حکم قانونه اوزر
 میرد بوانه معامونه دغی و بر لره دگر بیله بر کسه نفر فنده اولان
 به برنی امانت و رسم اولور کسه سبده ایکن امانت قودوغی
 کبیر ایچون فراغت ابتدای دیو کسه صی الوب طغوبه و رسمک جائیز

دکلدر بر منجه حکم اولنور کسپا عیبه دفتریم بوز بیلر بازلر رعایا بیزیم
 ارامیزیم اول اصل بیروق حیو کند و بیلر سر اراسته اخفا ایله لر هر
 رعیتک تصرفده اولان بیلر تفتیش اولنوب کور بیلر عیبه لایق
 نقد زماندن بر و منفرد وقت حصام اولنا جی کسپا عیبه بیلر معلوم
 اولوب کسپا عیبه حکم اولنور کسپا عیبه اول بوز بیلر بر طوبیه و رش
 ابر الالاریک اندن الغار عشر و کسپی ورور لر مکدر خاصه بایزش
 بیا اوله هر کسپا عیبه زمانشی ورور بر سو کسپا عیبه انده او دونلق
 اولوب بعض کس لرا اول و دونلق صوب کسپی دن طوبی ایله لایق بوجو
 نزاع ایله لرا او دونلق کسپا عیبه طوبی ایله لایق اولما ز شولیکه اول
 او دونلق ملاصق قدیم او دونلق کسپا عیبه لرا طوبی ایله انده دن کسپی
 الینور عیبه کسپا عیبه حکم اولنور کسپا عیبه اول بازلو وقت اولما امله
 قضا بلیق ایله قسیم و بازم تکلیف اولنوب قیوم بولدق قانون
 البته بولدور ب شمه ضرور بکلدر اولنور اما استنبولین و ادر
 و بورسه غیر شمه لری قضا بلیقده اختیار لر بله فراغت ایدر کس
 جبر اولماز اوج شمه غیر بله قضا بلیق ایچون حکم و رشک جائز
 دکلدر بر صوب کسپا عیبه دفتریم خاصه بازلان بیلر کند بیلر
 یا ادملر کسپا عیبه زراعت ایله لر کسپا عیبه و کسپا عیبه لری
 اول کسپا عیبه زراعت ایدنره الیور بلوب صکره جی محصوله
 ایسه کسپا عیبه حکم اولنور کسپا عیبه عیبه فوت اولان عیبه قالمه بیلر
 مسلم طوبیه و بیلر قرض کسپا عیبه قالمه عیبه اولیه قرض کسپا عیبه
 المز و مسلم اول و فات ایدن رعیتک بیلر خارج کسپا عیبه

و در ماه مذکور مسکنت فخری علی طالب اوله خارجه و ملک جانزد کلدی رسم عیفته
 البوره سین دیو حکم شریف و بولور مرغایه اهلای قریبه اتفا قلمرو و رضایلیله
 طوبیه و بیلوب زراعت ایدورس دخی مکر کلنگه کبر و دعوا استلیم علی کله
 حکم اولنور بوقدر زماندر زراعت اولنور دیو کلیم استلیم اولنور قریبه به عیسه
 لازمدر بر سبب هتک تیمارنده حجت رسم اضربه بایز بیلوب غلگه انک طبر اغنده
 حاصل اولوب غلگه عاید اولان حاصل اولوب کسپا علی لوب انوک کجی اول بر لیم
 طوبیه و بیلوب اولوب حجت رسم بایزله سبب ای بن اوردیم دیو نزاع اوله
 واقعی طوبیه رسم عرفیه دخی در اول یک رسم کی که اول دفن عرفیه دخی چونکه
 اول کسپا سیه بایزله راول الورا اما سو کیه اول قریبه نک با با جینه نک مستقل
 باد عواسی کیرنه دخی حاصل بایزش اوله بیلوب دهوا استمند اول لور
 بو تخذر حجت رسم بایزله خنده انماز طوغا بنی طبر اغنده یوه طولی طوغا بنی
 تیمارنده جرم جنایت واقع اولوب کسپا قی که طبر اغنده دخله نزاع واقع اولوب
 شو بله که طوغا بنی با کینه در اندر یک تیمار لر سینه تیمار لر نیک رسم کسپا
 سنی طوغا بنی باشی لر طرف ایدر لر اما شونلکه که طوغا بنی کله در تیمار
 لر نیک رسم کسپا ایغالر نیه راجعه طوغا بنی تیمارنده دوشن یوه سیه
 و جرم جنایت سنجاق یکی طرف اغنده دخله کلدی مکر مکر مراجه دفریم
 یوه سی و قاجقونه حاصل قید اولمش اوله اولوقت دفریم جبر در مو صبحه
 علما اولنور و طوغا بنی تیمارنده صلب سکت لازم کله سنجاق یکی نک در
 حکم قاضی لاحق اولدن مکر جرم اولدوغی بریم کسپا قی اوست سکت
 ایدر خارجه الوب کتک و کوسکت الموق قانوند کلدی بعض بر لیم
 کفره قوجیلیر چوب حفره صانمق استکلر نده اولن فوجیه اولیمه

۱۴۲

من خواجه قاضی حقا که فاضل فقهی سیویا که تفرقه لور را پیش بوقیبه دفتر
 دخی که حاصل بازنس در بر لور اولاد عادت اولغین بایش اوله
 انور با زلیان بر لور انور اولاد و کل این صکره خیر ولایت
 محتر لری با سلسله قبول دکلر عل اولماز بر سیلاق قدیم آآمدن بری
 تفرقه اولنور دورکن انیک جود و نورنده اولان بر لرنه براد
 قیوب خواجه اذ دفتر دیوسفل برکنه دعوی ایدوب طلب ایعت را اولماز
 اول ایلاق قدیم آیا حدیسه نه وجهه تفرقه اولد کلر نس کسرو اول
 وجهه تفرقه اولماکن حکم اولنور اول طلب ایعت نه اولدنه بابا بو کلر قیوب
 دخی محتر آذ قیوب یازر مغله دخل بتمه سی جائز دکلر منع اولنور
 دفتر خواجه زلیان حاصله نقصان کلمه ملک یچونه اول سیلاق قدیم ترویه
 اوزرنه یازر دعوی یچونه زهراله اول قجه کندین انور رعیت
 او غلله بر اولوب اوقاف سلاطین جائیدی یا خود شیخ زامه غلله
 کند و کند و لردن دفتر لرنه قید و سوم لرنه نزاع آنسه جائز دکلر
 او غلله کیر رعیت صاحبک در انمه تفرقه ایدر لکر مکر امشر رف
 ایله ولایت محتر لری جوقیوب دفتر جدیده قید ایتمش اوله بر لره
 یا کیرنه برینشی و مکانشی قیوب دور لری ایله کلوب بر اورده قوتو
 بعض اوردیوز رعیت ایدوب مسوادلرینشی تصبیق آنسه لبر و قیسته
 یقین زماندن بر و ایسه قالدو یلوب و اکبر حوق زمانه اولد لری
 دفع اتیدو یلوب قلد لیز مرغی مطلق زراعت اولماق جائز دکلر
 بعض سر لره باغچی اولورالرنه نشانه مالون و لر سه کولیه یاز لور
 بعد ایوم انده باغچیلر اولوب صابون و موی طایفه سنه مقدار لر

حاصل اولان باغی وزنه و توزیع ایروب و تقسیم ایلیوب بعضی سئک الحیه
 ایوب زیاده ورمیه بر وجهه تقسیم ایله کیمه مشکلی و منظم اولمیه تمام عدالت
 اوزره اوله بر تیاره حاله حاصل اولور بیلر کیمه کوب صا تیلوب اول
 بره اخرج اوله رعایا نیک اولور سولیه که اول حال اولان بیلر ایلیوب
 دایم چالین کیم رعایا افضل ایدر ایوب صاب تیاره حکم اولور بیلر کیمه
 بر مقدار بیری کیمه صابیه طوبه بر ایوب بیلر نده عقده صاب اولوب بر مقدار
 انجمن وروب بر مقدارین دنی کتور ملک ایچون کند که سپاهی اولیری
 کیمه دنی طوبه وره طوبه اوزرینه طوبه اولور و صبح دکله راولک کیمه حکم اولور
 بیکیمه بر وقف ایکنده بر محلول واقع اولوب جایی اولان کیمه قانون اوزره
 طوبه ایله دقدن سکره خارجدن بیکیمه متولیه واروب محلول در دیو متولیه
 طوبه ایوب نیراع ایله وقف محلول نیک نه بطرح جاییه مفوض اولدقن سکره
 طوبه ایوب دنی ایگانه مفوض اولوب انوک محلول بیری طوبه و بر دوک صحیح
 اولور اول کیمه مقدم جاییه طوبه اولور و غایت اولدقده سکره قنم اولان
 واروب متولیه طوبه ایله دونه اعتبار اولور ایلیوب طوبه اول معبر اولور
 فوت اولان رعایا نیک بیلرینه اولتیرن مقرر ایکن بیری دنی فوب ایوب
 سپاهی قنرند کیمه برسم طوبه ایلیوب سکره غیر سپاه کلدکه قنرند کیمه
 برسم طوبه و بر دیو جرایه اول کیمه طوبه ماننده دو شمس دکله جلب کیمه
 انقلیری قون بوز و محفل بیلر و داغلمه ننی ایچکجه سنجاقی و غیرک
 خاقده طوبه بیلرند و اوزر لر نیه صعب یا لرش بیلر دنی خارج بیلر کیمه
 کون بورد دکله نندن اولاق برسم طلب ایلیوب منوع اولور بیکیمه
 فوت اولوب قنرند کیمه و قنرند کیمه طوبه ایله ایوب قنرند کیمه
 قنرند کیمه اولان بیلر کیمه
 قنرند کیمه

۱۲۶

۱۵

تصرف زوجهی دیگر بکنم بکنم فوت اولاد که زوجه که قدرناشلی بو بیری قدرناشلی
تصرف ایدر دیو زوجه بیری بولار زوجه لر منع اولور لر بترتیب
سیاهی خاقیه یازیلان و کترین خراب اولمخه سیاهی تعمیر بچونه بکنسه بکنسه
اولدین تعمیر دیوب اضرب سیاهی کلوب خاقیه در دیو اولد کترین طلب استعمل
حیثه اوزرینه واروب تعمیر خیر جین تخمین و اول کسینه سیویر یلوب کترین
سیاهی بیه حکم اولور بیه سنج غلک مال غنای و مفقود و بیت المال دیوبه
دفتره بیه عامته یا تیماره حاصل قید اولوب اول ولایت لایحه لایحه
تیماره تصرف بیه ندر دخل ایله سر بیه سر بستند و کلدر قول جاریه متره متره
سر بستند اول اولمخه لایحه اولمتر سر بست اولان تیماره و صوبه کیشلیق
قول و جاریه طوتمه متره متره لرین نه ایسه اول کسینه دین النوب قول و جاریه
امکالم ایدر لر صاحبی ظهورینه دک انک تحفظنه اولمق کمرک
بیتیماره قیومنه رسم حاصل قید اولنه ولایت بازلدوغنی آتامده قیومنه
اولان کسیر قیومنه لایحه صا توب کیده روب تیماره قدر رایتیه لر شویله
دفتره بازلدوغنی وقت قیومنه اولوب رسمی دفتره حاصل یازیلوب
رسمی انور کن اختیار یله صا تیلوب غیر کسب ایلیوب تیماره بالفعل
ضرر ایله لر انک کسیده قدر تیلیر تیلدیجه بیه قیومنه الدوروب رسمی
وردرمک کمرک اگر اختیار لر یله صا تیلوب افات ایله هلاک
اولوب بیه قیومنه قدر تیلیر قالم قیومنه الدیو تکلیف وجهه بو قدر
انک کسیدر کوز لر بیه قیومنه تقدیر ایوب رسمه ایله جاریه کلدر
بسیخا قده بکینه باج و بازار قید اولنوب علایا اولمتره صا قدر قلم
استیلام باج طلب تیمک جاریه کلدر باج بازاره کلوب صا تیلان

لر

که

۱۵

استیلا و تقدیر اولی و ثانی اما سلسله و سبب غنچه کیسیده کلوب رعایا
 اولیده ترکه سندن مسانوزنه الیه حاصل هابونه ایچونه کمرک و رملک
 قانوزنه اولشدر روم ایلنده موم خانه لیر اولن شهر لیر موم خورنده
 قانوزنه نامده بو وجهله درکه نقد حلو اچیلده و بالچیلده و غیره موم ایدر کسند
 لریک موم اولوب موم خانه بیه و روب یوزدهمه ایکی اقمه و یزوب
 دو کلوب موم اولدقدن صکره یوزدهم دورت اقمه به ساتلیق و
 موم خانه ای غیره موم الفوق و ساتلیق شهره زیبانه موم کتدمک
 و خارجده شهره موم کلوب موم خانه موم دورت اولیچن نریخ
 منزبور او زره انماق و شهریک موم ایشلیج و موم اولان کسند لیر غیره
 بیه موم اولیق و خارجده ساتلیق ایچونه نقیش اولنوب واقع اولور
 تمهید اولنق مقرر در قانوا خلق کند و منگنه لیر ندره صاقلد قلنده کتورک
 دیو کلینف و لغیمه هر مکده بو قانوزنه خیلف دخل ایدر قضاة صنع ایدر
 بر محکمه بکسند امر لیر یازار اقامت ایدر اولیا زارک عادت و قانوزنه
 او زره سرکی یولنده بیله منصرف اولر بر محکمه نریخ احوال اختلالده اولوب
 حکم و بلبلو اولو جمیع ارباب فرمن کتجه لیر لیر نریخ مختل اولر و سایر
 اهل و قوفد نریخبری اولان کس لیر جمیع ایدر بکسند و کس محاسب
 دخل ایدر کلوب و دخل لیرک معقول اولان کس لیر لیرک جمیع کلوب
 و اکی قانوزنه نامیه نظر ایدر هر بربنک ایشنده و سنه ندره زمانه
 کوره کرمایسن و فرجه و املکنغ معلوم ایدر نوب کرمایسن ایدر
 اعتبار حسب ایدر فرجه و املکنغ ایچونه جهنمه عدل او زره
 بر مقدار کس قیوب دهن هر بربن نریخ تقیید ایدر جمیع خصوصتانه

جنس نوبت با زوب دفتر ایدوب اور زینه مهر اور ب
 درگاه معالیه کونده لسه که بعد العرض القبول قانونه نایه لوب
 نش نلا نوب من بعد انکله عمل اولنه بر سنی ق م مشترک
 بنوبت تیمار اش سیاهیلری اولوب وقت اولور که ایکه بیله
 اشتمک امر و لنور انیک مشترک بنوبت تیمار تصرف ایدلرک
 یا لکن بدل اشچیک قانونه نامه موجبه وجهه لوی استند طلبیه
 شول وقت که ایکه اشتمک امر اولنه اندرک نوبت لوی قنغی سی
 ایه مرتب و مکمل وجهه لوی و سیدر اسبابه اندر طلب ایدوب نوبت
 اش چون مهتم اولوب مرله اشتر نوبتی دکلد وجهه وجهه لولر اش
 بر سیه اشتمک خدمتکارین که بالفعل انک خدمتنده اولوب معیشتی
 سپاهیدنه اولور که نیک باریلوب عیشتی اوغلو اولمایه و رعیت برینی
 طوتمینه و عوارض موجب مکمل و لمیه عوارضنده امین اولق قانونه دفتر
 حاقانیه حاصل با زیلان دکلمن بری بکلده دکلمن وقف اولغله
 بری دخی وقف اولماز وقف اولان بنیکدر نوبتیه با لکلیه مندریم
 اولسه او جاق کیو بکلک اولوسا بقا بو وقف ایدی دیو طلب انیک
 جائیز دکلد رملکه کس بقده تملیک اولنوب دیوانه عالیده ملک
 نامه و لرش اوله بعض بر لری اشتمک حاصل بالمیوب تیمار لری کسب اولغله
 منزه اشتمک اشتمک نسبتیه از دکلد محصولات دفتریه از ده لیک
 براننده و دفترنده مقید لسه اول لور بر کسبه وفات ایدوب عورت
 حامله اولسه بر لری موقوف اولوب بکرنده طلبیه و بر کسب جائیز دکلد
 سکله از اوغلا نه و جوق کلوب ماد مکه زراعتیه قدر لیس اولغلا نه

۲۹ ۳۳

چگونه زراعت طالع له سیاهی بلویه و مریضی است در ابو بلویه
 صغیر ک اول قوله و لیسى الما ما عیند سیاهی آخه طویه و سیخ جاز
 در اما صغیر ثوب زراعت قاد اوله تاسی بیلرینه طالع اولور صغیره
 حکم اول نور تصرف ایدیه نیک او نه بدینه زباج در تصرف دیونرا عینه عمل
 اول نفر کذک جینه ظهور ایدوب بن بیری او غلانه دو نماز هم مقدم
 طویلومش ایدیم دیوب تمسک ابراز ایل طپوسنه و نرا عینه اعتبار
 اول نماز در بیانه احوال طپو عیندن ارباب تیمار و غیر بدینه
 بیلر و جایلر تصرف ایدنلر بی فوٹ اولوب اولغله قاله قنده
 اولان بیلر و جایلر بیلر طپو بیستی اولمز اولغله بینه انتقال ایدر اولغله
 قالما یوب قنلر قلو رس بعرض کنسه بیلر تقدیر ایلد کلر طپو ایلد
 قنلر بینه قنلر قالیبوب بابا بیلر قنلر ایشی قلو رس بینه بعرض کنسه
 تقدیر ایلد دکلر طپو ایلد قنلر ایشیه بابا بیلر قنلر ایشی بیلر یوردی
 اوزرنده ساکن اولان همیشه سینه اولیبوب بابا بیلر قنلر طپو ایلد
 بابا بیلر قلیوب والد کی قلو رس طپو ایلد والد کی و والد کی ذوق طپو
 مشترک بینه مشترک کلر بیلر اول بیلر اوزرنده ایشی اولوب
 ورشیه انتقال بیلر اول ایشی در حاصل اولان میوه لک کورس
 کوزنکه صورت اولغین ایشی انتقال بیلر و ایشی بینه ایشی انتقال
 ایدن و شمشیرک هم تقدیم اولمش در اندرین بیلر قنلر خلقند بیلر
 و جایلر ضرورت اولوب طپو ایلد لندره و بیلر و رضایه و بیلر
 خلاف قانونه در قنلر خلقنده طالع لوب الما لکرس اول زمانه
 صاحب ارض نماز اولوب اشد و کله طپو ایلد و بیلر و رضایه ایشی

۱۲۰

اولاد بیلیری و چای بیلر کند و تفرق اینک و اوغلتی و بیلمک قطعاً
 جانشین کلدرا میزدی بو مقوله متوفای نک بیلیری طالبه اولان
 قتلرینه بے عرض سلمانله تقدیر ایلمد کلمری طیبو ایله و رکلمی طغوز
 یوزنیمش سبب زنی القعه کی غزه سنده فرمانه اولمیش ایدی لکن
 باباسی و فاتنه صکره نه مقدار زمانه دک و بیلمک خصوصی نصیح
 اولمغین اول اصل متوفای نک بیلرین رعایا طائفه سی حبل رضیه
 طیبو ایله لوب الدنم ۱۱۷۱ له دوغوب زمانه کلمه اکین متوفای نک قتلر
 کلوب طالیله لوب المغلیه بره اولنده بین اترعا یا کلی اختلاف لغین
 نه مقدار زمانه دک و بیلمک فرمانه اولنور کیم یایه سر بره علیه
 عرض اولنقدقه بیگ اوندرت رمضان غره سنده آنک کبی اوغلو
 قالمیانه متوفای نک بیلیری طالبه اولان قتلرینه بابا بیلیری و فاتنه
 اولاد دک و بیلمک اون بیلمر و رندنه صکره و بیلمیه بو فرمانه اولنمیش
 قتلرک صغیره کمرک کبیره و بابا بره قتلریندنشی دش کمرک صغیره کمرک
 کبیره بو منوال وزره احکام یازیلور اولاد و بابا بره قتلریندنشی
 قالمیانه متوفای نک بیلیری یوردی اوزرینده اوتورانم قتلرینه
 طیبو نه و بیلمک خصوصی بیگ اوندر رمضان غره سنده فرمانه
 اولنمیش دردت بئش سنه به و ارنجه و بیلمور زمانه کجته اولنجق اولماز
 بابا به اوغلی محلو نه بے عرض کسنه تقدیر ایلمد کلمری طیبو ایله و بیلمک
 بیگ اوندر کبی شو اینک اونر بئشنج کوننده فرمانه اولنمیش بوندر
 اقدم متوفای اوغلی بیلی با بکسنه و اناسنه و بیلمک ایله اوغلی فوت
 اولنمیش و غلتیری بیلمور و چای بیلرینده مخروم اولد کلمر کونر جنسیک

۱۶۱ ۳۵

حفتك بوزيلو بقراب اولدوش بايه سربز اعلايه عرض اولندقدده
 انك كيسي متوفانك اولادى و بايا بزرگتريناشى قالميو ب
 با باسى واناسى قلوبه جمله بيليرى و حاج بيليرى بخرمن كلسه تقدير
 ايلدوكه رسم طوبو ايله با باسنه با با قلميو با باسى قلوبه با باسنه بيك
 اون بدي ذى القعدة سنك اون بيش كو ننده و بيلك فرمان
 اولغش ايمدى مقدما مالك محروسه اير زراعت ايدنلر دن
 اخذ ياره كيدوب نابديد اولوب حيا تهمان نامعلوم اولندك
 مادملكه وفات خبرى ثابت اولميه با خود بيليرى اوج سنه بوزوخالي
 قالميه ساھل اخضر طوبويه و بيره مزدي لكن نابديد اولان كندوكه ايشا
 وفات ايشا اوج كوسه ساھنك رسم طوبوسنه كلى عذر اولوق لازم
 كلدوكي بيك اون اوج سنه سى جاذى الاضربك غره سنده بايه سير
 اعلايه عرض اولندقدده اول اصل نابديد اولوب اوج سنه صحيح خبرى
 كلين كسنك بيليرى طوبويه و بيلك با بنده فرمانه سرفي صادر
 اولشدر اوج سنه على التوال بوزوخالي قللان بيليرى طوبويه و بيلك
 مستحق اولشيكسن فضولى ضبط اولندقدده ايمدى اول مقول خلاف
 رسم طوبوسر فضولى تصرف اولنان بيليرى از صحت ارض يا وكيل
 عشر و رسم المفخر رسم طوبوسا قوط اولوب انلكه اول و حقي خواص
 همايون و وزير اخلاصه بنه و اوقاف و ارباب تيماره كلى عذر اولوشى
 بيك اون بدي ذى القعدة سنك اون بيش كو ننده بايه سربز اعلايه
 عرض اولندقدده انك كيسي بيليرى ك مباح ارض كرك اصليين بيليرى
 كرك بلسه بيشه عشر و رسم المفخر رسم طوبوسا قوط اولوب اول

بيلير

۱۲۷
۲۸

خلافت قانونه رسم طپوسن فصوله تصرف المیلیریک اولوب ارباب تیار
 عذر اولدوغنده رشایها یونکم بو قدر بو اصل بیلیریم صاحب ارض
 مختار اولوب کندوزماننده واقع ایشا ایه دیدر وکنه کوره رسم
 طپو ایلد ویرمک فرمان اولدر ایدر صاحب ارضک قانونه اوز
 رسمنی ویرمک اذنه یو عینک خلاف قانونه فصوله انوب صابانه
 بیلردن وچایر لر صاحب ارض یا وکیل عشر و رسم المغله صاحب ارضک
 رسمی قضا اولوب اول بیلر رسم حلالی قانونه فصوله انلاریک
 او بقی خواص بها یونده و خواص وزیر او واقف ارباب تیاره
 کاتی عذر اولد یغنی بیک او نه بدی ذی القدر کسک او نه برین
 کوننده یا پیش بر اعلایه عرض اولوند قدده انک کبی بیلرک صاحب
 ارض کسک اسلین بیلون کسک بیلون مجر عشر و رسم المغله
 صاحب ارضک رسمی قضا اولوب اول بیلر خلاف قانونه ضبط
 ایدلرک اولوب ارباب عذر اولدوغنده رشایها یونکم بو قدر
 بو بابد صاحب ارض مختار اولوب دیگر قانونه اوز ره رسم البو
 تصرف ایدنه ورور دیگر رسم بیع لر سن فتح ایدوب اسکی صاحب لر نه
 تصرف ایدر دیو فرمان اولومت راقا قتاله بدیر کسک او نه بیل قدری
 اوسه و بر ساه زمانه دنی بکسره کان سباهی بویری سباهی معرفتی
 اولادین نسا تمش سین دیو دعوی اید منه بو خصوص سباهی ک
 کندوزمانده در اقی می صاحب ارضک معرفتی یو عینک خلافت قانونه
 رسم طپوسن فصوله کوهیدنه اجلان بیلریم صاحب ارض یا وکیل عشر و رسم
 المغله رسمی قضا اولوب اول بیلر رسم طپوسن فصوله اجلان بیک

اولیجی خواص صوہا بونہ و خواص وزرا و اوقاف و ارباب
 تیمارہ کانی غدر اولدوغنی بیگ و سندی ذمی القدر کتک اوینہ
 بدیجی کونندہ پایہ سریر علایہ عرض اولندقدہ انک کبی بر لری صبا
 ارض اسدن بیسون بیسون مجرہ عشر و رسم المغلہ رسم ملیوس قتل
 اولوب او بر لری فلانہ قانونہ فضولہ اجندک اولوب ارباب تیمارہ
 غدر اولدوغنیہ رشایہا بونم یوقدر اولمقوله بر لری اجندہ ایلوب
 و بر د ک رسم ملیوس ایلمہ و بر لری ملیوس کو بعدنہ اجوب زراعت ایدہ
 عشر و رسم وردیم بیوس کم طلبو و بر مدہ تعلل و عناد ایدیم صاحب ارضہ
 حکم اولوب دبدیکینہ طلبو یہ و رتک فرمانہ اولمغدر کتک بر ولا تیدنہ
 مسکری بکی اجیلانہ بر لری کتک و جابر لری کتک اصحاب تیمارک ممتاز سنور
 داغندہ اولوب عشر و رسم لری قانونہ اوزرہ حقلہ لری بکین امانہ
 و مال و ممالکین اموال کتک بر لری کتک اجیلانہ بر لری خارج ازد قتر
 در بو محضول میر بر عاید اولمق اوزرہ مالیه طرفدن حکم ایلمہ مداخلہ
 ایلد و کلری بیگ اوینہ سکنہ محرم غزہ کتکدہ پایہ کتک بر علایہ عرض
 اولندقدہ او غورہا بونندہ خدمت ایدنہ ارباب تیمارک ممتاز
 سنور لری داغندہ اجیلانہ بر لری کتک عشر و رسم حقلہ لری اولوب کما
 کمانہ ارباب تیمارہ فرمانہ اولندی اوتہ یقایہ اشقیہ مستول اولمغله
 رعایا ضروری فرار ایدوب حالہ کس برینہ و اریق فرمانہ اولمغین
 اولمقوله پراکنده اولندک بر لری و جابر لری اوج بیلدنہ زیاجر بوز
 و خالی قلمقین دکر من و باغ و باغچه لرندہ نقدیر اولننہ عشر و رسم
 و کتکک صاحب ارض اولندک صیبا صاحب قول طلاق سنہ و عشرہ

۱۴۴

۱۹

طپو ایلده و سروب و بعضی قسملر قسولای قسولای ایتمیوب رعایا و سرت
 بو با بد ظلم و تقدیر اولدی یا بی سیر بر اعلا یه اولدوقده بیکت اوسه
 سکنه محرم ان محرمی غننه سکنده اوج ییلدک بیر لرینیه و رانه رعایا و
 بر لری و چا بر لری و دکر من حقه لری و سائر ملک لری کند و لرینیه بیلم
 اولنوب کما کانه متفق اولوب بیکت کی طپو یالنده اقمه لرین چمن
 ارشدنه المنق فرمانه اولندی اولدنه زغات و حرارت اولنوب
 عشر و رس المله کلن بار لار دکلند رملک ایچونه قونمش اولیوب اوج
 ییل علی التوالی بلا ملنه بوز و خالی قونمش ایسه اصحابه قدیمی بر لرین
 در یونیز ایدر لیم جانر دکدر اول اصل بر لری ذی الید اولدوقده
 حسبیله بل و بر دکن کم طپو ایلده اصحابه تکلیف ایدر سزا اولما یوب
 کیر و اولو جهله تعلق ایدر لیم صاحب ارشد حکم ایکنله دلد و کسه
 طپو ایلده ویره بر رعیت یزندنه قالقوب اضربیر اوسه ییلدنه
 زیاه اسکن اولمش بولنله لدمق خلاف قانوند نه بایت ولایت
 محترمه چوقوب کن بولند و عنی قریه یه بکیده رعیت یا زکجه اسکی
 سها صحنه ایچق رسوم رعیتی ویرر و بر رعیت قالقد و عنی قریه قلا
 بر لرین زراعت ایتمیوب تقطیل ایدر و کما اجله کسبای معنی یه ضرر
 اولمغین اجماله حقت بوزانه رسم المنق فرمانه اولنمش در خالی قلا
 بر لرین صاحب ارشد طپو ایلده اضربه ویرر و حاصل اولدیم عشر و رسم
 اولیری تقرف ایدر دهم الدقنه سکره و یا خود قریه ییلدنه کیدوب
 اضربه رعیت اسکن اولان رعیت معبر ییل و اروب بر لرین زراعت ایدر
 عشر و کمنی ویرر دکن سکره محترمه اضربه اسکن کسین دیو حقیقت

باینت

بوزان رسم طلبه و لائق جانزد کله در تصرفنده بیریو غنیمت با با نیک و نیک
 اوزرنده دفتر جفت بوزان رسم یا زلس دید کله نذا اول وجهه
 دخل ایدر سیه نیک بلر اغنده بیری بونجه مجرد دفتر بوزان کله در صوب
 دخل و لائق جانزد کله بوبابده دفتره اعتباریو قدر عمل اولان
 تصرف بیری بالفعل خاله دوسه اینور سیاه تصرفنده اولان
 حقه نیک و بوضوح صدق تصرف سیاه نه اولوب اوزره اولدی
 بیانه ایدر سیاه بیمارنده موقوف اولان رعایا جفت کله بونجه جفت
 ونیم جفت دنی اقل داخل دفتره خارج دفتره نه ایسه سیاه بی
 متعلقه دفتره خارج اولنده عمال دخل و تصرف ایدر منزله و دفتره
 ادی اولیانه رعیت او غلله نه و قدر نداشتله نه صاحب بیمار دخل ایدر
 قانوندر رعیت او غلله و قدر نداشتی خارج از دفتره اولوق مندر و بیرون
 خاجه نیکه دخل ایتیمه و کمه نه دفتره مسطور اولوب تلبیس ایدر
 و یا غایب بویکی دفتره یا زلیما نه رعایا هم ازنده اولنده در صاحب
 بیمار دخل ایتیمه بلکه بر بیمارک قدیم رعیتله ندر بر بونجه سی فترت سبیله
 غیر سبیله غیر و لایحه کتمش اوله دفتره یا زلد قدره مکره نه اول
 شماره کله صاحب بیمار تصرف اوله رعیتک از ادله قول دنی
 صاحب بیمار تصرفنده اولور خارج نیکه دخل ایتیمه تا ایل کاتبی و ادب
 تحریر ولایت ایدیک کمه یا زیلوسه اول لاقید کوز ایدر که کمه نیک
 اولیه ندر بونجه صاحب بیمار کدر و قول قوز ایدر که کمه نیک بونجه
 ایچنده ایدر سیاه جفت نیکه نده ایدر سیاه اوله یا اینه سنک و دده
 ایدر سیاه اوله ندر صاحب بیمار ایدر و قول کافر قوزا غایب کله

۱۲۶

۲۵

کلمه

رعیت چفتکننده با خود حد و دنده اوله رعیتک کینه زبانه اوله
 رعیتک انجمنط ایدوب حاصل ایلدیه صاحب بتی رایله اولنه لر
 تصنیف اولوندیغی محل اضره مسطور در و طاعله اولان کستان
 رعیتله و فاجله کوکوردور لر رعیت لر جانینه کوره رعایت اولنه
 حایندر بیکوره نظر ایدوب امکله بیکوره ملک بتاری ایسه اولنه لر
 خارجدن اولنده ستور کطلو شلو طوشنه دغل ایلمیه لیر و طاعله کتور
 کندنه خایه کستان کلمه کلک اولو کیمه بتاری ایسه نیک حکمنده اولو
 اما اکثر بودر که بر تیلد و دفتر نده عقیدت کلدر زواید کبیر
 و بر سوری رعیتدن قبل الوقت روم ای قیوم رسم اید قیوم رسم و تقم
 رسم کس وقت صلوننده اوله عزول اولوب بتاری غیره و رنه صلورنه
 سوریه اوله عزول اولنده اله رعیتدن نسته طلب ایلمیه اما رعیت دنی
 اولکی سوری الدیه اثبات ایدوب قاضی حجت البوره که طلب ایشکده
 الله متک اوله و بکلمه کس بعضی سیاهی لیرک الله مکتوب و رنه
 قاضیلر کوندر لر رعیتن که بو کیشیه رعیت فلان رسم قبل الوقت
 البوره سزجه کور که بکلمه کی لر اول اصل مکتوب و بر میله لر
 واکه اسلمیوب و رولکس قانونه مخالفدر قاضیلر عمل ایلمیه لر
 و عمل اتمد کلمه معاتب اولمیه لر واکه رعیت خسته اقدن و یا بکلمه
 واپیر لیکدن کوجی اتمد و کندن جفتین بوزنه جفتک بر اقدن سو
 بتاک رسم اله الله بیر غنجه و بر رعیت یازیلوب طور رسن کوجت
 رسمن طلب ایتمیه و بر رعیت که بر کومه رعیت اید اوله
 الله اولان جفتیک بعضی خبری کور سوزنده واقع اولمش

۱۶۷
 اوست چیت رسمین قید اولندوغی سوری اله اضر سوری لوقه سوری
 سورمه در بودویم آخه سنی طلب تیمیه همانه عشر و سالار تیه
 اله که چغلیک دن ز باهر بیرونایسه انوکا چون دویم آخه سین ویره
 و بریت فوت اولسه چغلیک اولوب متحد اولدوغی اولسه مذکور
 چغلیک تصرف ایدر لایکن بری فوت اولسه انک حصه سیچون سب
 قمر ناسله ندره سوری طلبه طلبه بیلور قمری ۱۵ او بری طلبون
 اعلامی الی دن ز باهر انما به اولدوغی فرق با او تون اذ ناسله یکر
 یا او نه آخه اله شبا هینک خاتمه چغلیک برک حکمی اولدو که طلبه
 کسه به ملک اولدو طلبه سی جائیز دکدر صاحب تیمار اولدوغی قمر نفسی
 که آخه به طبع ایدوب طلبه و برور کس کندوز فاندانده طلبه به اله کسینه
 نکت تصرف اولور کندو نزاع ایدو منزاعا کندو منسکه تیمار
 کینه منقل اولور اول بوزار کندو دخی بوزار کس اولور قلمج بری
 طلبه لنگرد سیکدن مراد بود که خلا فنجیه عینک بیلر یک عرفا موافق
 طلبه لنگرد سیکه طلبه لنگرد کس نکت اندن انخر طلبه اوزر نه طلبه اولدو
 نکاح اوزر نه اولدوغی کسین عول عینک بیلر کس آستی اولوب
 و یا جلا ی وطن ایدوب محلول قالور تیمار لنگرد کس تصرف
 ایدر خاصه بیلر یک کندو چغلیک سور و یا اوزر باغه ورور بونیک
 کس بیلر نه ال جلوب نینه طلبه و کس جائیز کندو چ سب اعلی تصرف
 اشکله خاصه اولدوغی نفس لامر عینک بیلر در ض سب اعلی
 عوارض واقع او کس چغلیک حیفه عوارض تکلیف اولدوغی اول
 سب اعلی تصرف ایدوغی بری ایدنه اضافت اولوب فلام

۱۴۸

۹۱

بری و بر یوب عینلر اسنده عدل اولسه سپاهی اول بر ایچون عوارض
 بلاسین بحسول ایله معا جملک کرکه رکله که طول زمانه ایله متعاقبا
 دفتر سپاهی الیز قید اولغول اوله وریت بر لری جمله سنه بخت
 اوله بو اعتبارله خواص جمله سنه اولوب خاصه حکمه اوله
 ولایت نالولیده عوارض قید اولونوب شهر لره خاصه یازلمش
 حکم درگاه معلوم کریم حیف و بناک وجهه وسایر عوارض اسکن
 سیاهیلر نافع اولونوب هجده عشر سلار تبه و رسم اغنام و بر امر
 اولونوب زیاده لسنه طلب لیمه و بر تمام قیوم و قوائمه و باغ و
 باغچو اسباب اولوب حکم در احداث اوله عوارض لری و بر
 بناره معتقد روهر گاه که ولایت محروسه عوارض واقع اوله
 صوب ایشلر و تیمار لری رعایا لری قاضی حضورنده احضار ایچون
 قاضی یازوب پادشاهت امرط بیرینه قویه لرتنر ایدنه کمنه
 بر قوشیلان قول مطیع ایدوره و تیمار حاصل قید اولن کرمن
 خراب اوله صاحب تیمار دکرمن استنه باحق تکلیف ایدنه قدرته اولوب
 یا باجازه اوزرنه اولان روم سپاهی حکم ایدله لر و رسم و بر مکمل
 قدرت کونستورسه قاضی معرفیله اخذ ساتدوره لرکه اضر بود خوب
 رسمن وره و بمرست تیمار لر مسلم و یورکانه خداوندکار دن
 غیر رعایا طوند قلمری یوه و عبد اتق و کینزک مشر لری
 صاحب تیمار کدر مدت عرفیه دض قولده و جاریه بو ز کوندر
 لکنک بو ز کوندر ات و قاطر لر قرق کوندر صغیر بکر من کوندر
 کیچیده کمری اتی قیونده او نه الکی کوندر و رعایا طوند اسنده استنا

41249

سرست شماره در سرست اعلیانه بیمار در کندی علیا سید غیرت
 رعایای طوتمایم فرق یوقدر دفترم بوضوح تعیین اولنا و
 تقدیر میرلویه و یا خود موباشیلره یا خود اوله کلدو که اوزره عمل
 اولنق مرین در و یا یا مسلم و بور کلر طوتمایم در اسلوب
 اوزره ممولدر اما سخاق بینه منعلق اولانه خصوصه کلدو
 سخاق بینه متعلقدر بیت المال و مال غایب و مال مفقود در مقابله
 اولانه کلدو له نویله اعلام ایدرک کلدو که بیر بی بیت المال واقع اولم
 واقع اولدیغی کبی قاضی دفترینه یا زیلوب بیت المال جیه تسلیم اولنه اگر
 وارث معلوم اولوب اول دارنگ و اصل مملکتی مکان معلوم اولو
 در بیت المال جیه ویرلیه بکده در نده القی ای مقدار بی دوره کلدو
 وارث کلر بیت المال جیه تسلیم اولنه کلدو وارث کلر بیت المال جیه
 اوله و اگر وارث خارج مملکت اولوب مکان معلوم اولنسه اولنیه
 مفقود ویریل مقدار قاضی نده طوره کلدو بیت المال جیه تسلیم اولنه مال
 غایب و مال مفقود بیت المال علیه مقلعه ویریلن ترک میت اولاندر
 معراوند چقوب سفرا ایدر کیشنگ دکلر و یا خود مالیه امانت قیوب
 کلدو کلدو من قانونه ایدر عمل اولنوب تجاوز آنک استیلره
 قضات منع ایدر لر رسم جفت و ناک و رسم غنم و اسباب
 بیانده در رسم جفت تکمیل کلدو اوزره قید اولنانه کلدو دهر او توز
 البی اقمه در رسم جفتک هم از رسم نصف ذلك اما لواء حمید رسم جفت
 تمام جفت کلدو فرق البی اقمه رسم جفت نصف ذلك سرست اولیا
 سیاهنگ بیمارنده کیمون بدی اقمه سیاهنگ او بنش اقمه

سخاق

سخاق بکنکدر بعض نوا جید سپاهی یکم می بدی اقیه سپه الدقنه
 صکره سخاق بکی اقیه التي اقیه الور و بعض نوجیده بنونه جفتند
 یکم می بدی اقیه و اوج اقیه سخاق بکی الور و اونه ایکی اقیه صوباشی
 الور نیم جفت در رسم نصف ذلک در واکلوب مذکور اوزرو
 اکری دره حصار میل لری بیمارنده رسم جفت التي بدی میروا
 یکم می بدی و حصاره عشر کتور مک ایچونه اوله لبش و حق سلی
 اوله لبش اقیه انطاکیه و قمره حصار لری او تورا اقیه تمام جفت
 لری در اونه بدی اقیه نیم جفتند الدقنه صکره عشر لری
 حصاره کتور یکم می بنونه جفتند و نه التشر اقیه و نیم جفتند
 نصف ذلک الور لری لبش و لواء منشد رسم جفت او تورا اقیه
 نیم جفتند نصف ذلک و لواء خداوند کاره تمام جفتند او تورا
 اقیه نیم جفتند نصف ذلک و لواء بولیده رسم جفت بعض نوجیده
 قرق التي اقیه در اما سر بست اولمیان بیمار لری یکم می سکنز اقیه
 حق سپاهی او سکنز اقیه سی حق زعمیم و سخاق بکی در و جفا و منکن
 ناهجه سنده دن کذلک و کوره در نوا بعنده رسم جفت او تورا در
 اقیه سه در یکم می در دی حق سپاهییدر اوله میروا از عمیدر
 و دیوانه عباره رسم جفت او تورا التي اقیه در حق سپاهی یکم می
 و حق میروا و زعمیم اونه ایکی اقیه و هیوانه قره کولده سر بست
 حق سپاهی یکم می اقیه و دیوانه کرده در رسم جفت التي اقیه در حق سلی
 او تورا اقیه در و حق لواء زعمیم اونه سکنز اقیه در و ویرانه شهر در
 و بولیده رسم جفت قرق اوج اقیه در حق سپاهی او تورا اوج

وحق میرلوا و زعمیم او نه و حاجیه اولوسه و ملک فلک الدین
 رسم جفت او نوزاقه حق سپاهی بکرم در حق میرلوا التي و زعمیم او نه
 و او نه یکی دیوانده رسم جفت او نوزاقه حق سپاهی بکرم
 یکی اقمه و حق میرلوا طفقوز و زعمیم یکی و حاجیه بدی دیوانده رسم
 جفت مثل ذلك و حاجیه قبر سنده رسم جفت بکرم او نه حق سپاهی
 او نه بدی حق لولا او نه حق زعمیم دخی او نه و حضرتك ایلی حاجیه
 رسم جفت قرق یکی آنچه در حق سپاهی بکرم سکنه و حق میرلوا
 سکنه و حق زعمیم التي و حاجیه ارکله لیده رسم جفت او نوزاقه
 حق سپاهی بکرم بکرم و حق میرلوا دود و زعمیم بکرم و مدونه حاجیه
 حق سپاهی او نه طفقوز و دیوانه میرلوسه و کوران و الیکس یکله
 رسم جفت او نه دور اقمه وضع اولت در حق میرلوا او نه حق
 زعمیم او نه بر و غیر دیوانه رسم جفت او نه دور در حق میرلوا
 او نه بر حق زعمیم او نه و قوکر حاجیه سنده رسم جفت او نه سکا اقمه
 حق سپاهی او نه در حق میرلوا یکی حق زعمیم یکی و دیگر دیوانه
 لرده و نواجیه طوطو غنده رسم جفت او نوزاقه حق سپاهی
 بکرم در حق میرلوا التي حق زعمیم او نه در رسم بناک یکی
 آنچه در جبا بناک نه لواء خداوند کارم طفقوز ولایت فرمان
 التي اقمه در اتا بکشد دفتره بناک یا زلمیوسب النده نیم جفت
 وفا ایدر برولن نیم جفت رسم النور و جبا بناک اکیلور
 رسم او نه یکی اقمه در اول النور انصاف رعایا که بعضی نواجیه
 قریه نسیمه اول نور رسم التي اقمه در اما حجاب اولت حق امیر مستخبر

امر مستعد و نسل عایا ۱۲ اهل کسب اولیا نه مجتهد لری
 نسنه النماز دفته لری ۱۲ دین اوزر نینه نسنه قید اولماش در اما اهل
 کسب اولیا نه مجتهد لری مقدر بجه رسم النور و دفته مجتهد قید اولماش کسب
 اتم بیاک رسم و بیور اما عایا کا اولر اوله منزه کافر سورینه بیلدی و کفر
 اتم و غیر رسم غنم ایکی قیونیه بر اتمجہ النور اما و دین کسب عینده اتمجہ
 قیونیه بر اتمجہ لغو مقرز اولش قیونیه تمام دولتی دو کدره سکره مایلین کسب عایا
 و رسم قیونیه قوزیم مقام مایلین امر اولمشور صاحب رعیتیه تا بعد قیونیه مایللو
 اوجین ولایت قرمانده قضیه لری ایسی بلیه دفتر ایلیوب قیونیه جوانه الله
 بولنا قیونیه عینده و اولر بیان ایدر الله کی قیونیه کسب و قیونیه غیر کسب
 قاض ایسی دفتر ایدر عامل دین کما کوره رسم النور و استانبول اتم قیونلو
 قضا بلیری و جلب کسب ندر و سائر لری و قضا بلیه و جلب کسب بلیه کسب بلیه
 رسم بیدو کسب کسب بلیه بولنور کسب عمل بولنور کسب کسب قیونیه حق عادی کسب
 ایتمیلر و اکثر لری عینده و وجه مذکور اوزر کسب بولنور کسب صانور اتم قیونیه
 کسب لری بولنور لری کسب قیونیه عادتین المردنه الله لری و اکثر صانور اتم قیونیه
 کسب بولنور و اتم ندره دین رسم بیدو کسب کسب بلیه رسم بلیه قضا بلیه
 و جلب کسب تنبیه اولنه و رسم قضا بلیه و جلب کسب تنبیه اولنه لری بلیه
 اول قیونیه الله لری اول بیل کسب اول قیونیه کسب بلیه و کسب
 اتم حجت الله لری و الاعادت اعظام صکره بتون اولر لری کسب مقدار
 اتم کسب بازا ایدر لری و دفته عینده قبول و شر و حد کسب قبول
 کسب رسم غنمی او نوز اتم کسب اوله اتم کسب هممانه او نوز
 اتم کسب الله و قبول کسب قیونیه کسب او نوز او جدر زیا اوله

اندن اکی قیوندن بر قیله اندر باهر و ناقص النعمه و کونلمر یک کی قیونلا
 یوقدر او نه اکی شراقچه الله فقیر لایسه بنجی الی شراقچه و بره لند و دض
 بکرنه قیون زسی النجق زمانه قریب قیون الی لاندن الله الی لایه لایه
 دید و کله اعتبار اولغیه جوبانده خطه و غیر اولغی عشر
 و سلاله لایق النور جمله کی سکنه مدغه نام برمتا اولور و مدته اکی کج
 کیله اولور باج جوبانده که خود و مر جک و بقله و بنسب و کتانه الی
 نه نهان عشر النور سلاله لایق النماز روم المینه رعایا کفره
 اولغی بر لایه کجین عشر کبر که مدته النور یوزده مدته اونه دمه
 اونده اوج دمه سلاله لایق لیک النور و اکثر اونده چاچندن النور
 یوز کیله اونه کیله اونده اکی کج سلاله لایق النور و بنسب
 یوز لدره اونه لدره النور و اونده اوج لدره سلاله لایق لیک النور
 و کتانه یوز دمه اونه النور کتانه سلاله لایق لیک النور
 کتانه یوز دمه دیویر لدره کولدن و زعفرانده اونده و سلاله لایق لیک
 یوق و کندی ریک اوز دمه بر دمه عشر النور و قوری اوز دمه
 اونه اکی دن بر عشر النور و کج نه اونه بشج بر عشر النور لایه افرجه
 وارد و کوفتیم کتیک ولایت قره مانده اوق سراسر و
 اور کوب و نیکه قضا لنده و اندر عنز ناهیه سنده غلاندن ما کتانه
 و دیوانه دیو اکی عشر النور بر عشر و رقریه وارد و اکل قضا سنده
 بر عشر وقفه و نصف عشر کویانه قید اولغی روقونیه قضا سنده اکی
 قریه اوقفس کتیک سنورنده الی غلاندن صد و بصره اکی عشر النور
 غیر قریه سنده عشر سلاله لایق لیک بر مدغلده اکی کیله عشر النور

حکمه

صکره بچق کیده دخی الشور بو مکرور لرح غیردی بیلک ایچون نسنه
 النماز و ولایت مزبورده عشر کتنه و کهنه دفترده عشر سالاریه لیک
 قید اولمشدینه اولیه الله اما تخم رعیت و بیلده مقابله نهنه رعیت دخی
 کتایه یوشده لرد و ولایت رومداریه دخی و بغدادینه و دارینده هر
 جنسی بیرو حساب ایلمه عیش بش مدا و بچق بیلک بچق کیده الشور
 بش مدده اونه مدده بچق اچمانه بو اسلوب اوزره الشور لرونه
 مدنه نه مقدار بجا و زاید سه اوج کیده زیاده النماز و برکتنک
 چاچن اونه مدنه زیاده اولورسه همان اوج کیده الشور بش مدنه
 اکسک اولاندن نسنه النماز اما لواء بولیده چغاق و منگنده اونه
 وانما ایکی هیوانده و قیسرده وارکلی مدده اوج کیده الشور بش
 حقی و سالاریه النماز و برانه شهر و بورلی و الوس و ملک فلک
 الدین و بیدریه یوانده و حفریک ایکی ناحیه نهنه مدده ایکی بچق کیده
 الشور رسم خرم سن سالاریه لیک النماز بانغ دو فتنه بعفر
 ولایتده اونه اقمه و بعض ولایتده بش اقمه النوب حدایق کیده
 دخی عشر لر نهنه کوره رسم النور اما بعض برلره یا ننگ دو فتنه بیدریه
 و بعض برلره ککنه و بعض برلره اونه اقمه النور بانغده یا ننجده عشر
 حاصل النوب شرعه و قانونه مطابقا رعایایه تخلص عشره
 مضایقه اولوب مضایقه ایچون عشر مقدار نهنه بدل مبلغ
 تخیر اولنوب ضایع اعتبار اولمشدرو بانغده دو نم انمایا
 برلردن اوزم و غیر فواکه بستانه بی شجک اوزرنیه امین
 کیشیلر واروب قیمت طونوب عشرین اله لردو نم اقمه

آنچه سی ان نه بیرلریم اوزم کسدوکی وقت الله ولایت منته
 باغ و غنیه دو کله اعلایندن کسند و ادن سندن در داغچه در اما ولایت
 قده مانده غلذنه عشر ان نه بیرلریم باغچه و باغچه زین بقی عشر النور
 مکره درگاه معالایه عرض اولنجی بر عشر النقی مقدر اولمسن نیما و وقف
 و ملک اولانه قریه حاله عشر النور اما وقف اولانه قریه لیرم عشر تمام وقفه
 الله و وقفه غیر یلیه بر عشر النوب نصف مالکانه و نصف هوایه اوله
 سالاریک نسه النعمیه و کافروک باغی اولوب شیره حاصل اولان
 بیرلریم اکثر شهر لره و اکثر اولیم سو باشی و سوری ایکی منایولیه طوتو
 سو باشی مسانه نرضه زایم کوجله کافر اوزرنیه بر اقمیه لیر سو باشی و یا
 سوری منایولیه طوتوق استیجک کافر یک فوجیلینتی مهر لره بونلار ک
 شیره سی مسانه ایجه بیج کسه لوبی صامیه و ایکی ای منایولیه ایچون بیلک
 قنقی ایکن اختیار ایدر اول کافر ان نه اولنده یه اول ایلیم صانه لیر
 اکثر بو ایکی ای سوری صامیه و ار شیره کوجله کافر اوزرنیه دو کله لیر
 مکره کافر ایلد نرضه رش سبلاله و کافر شیره قورینه سینه قیوب صغوق
 استیجک رفیع القعه بر اقیوب صغوقه اذن وره از نه ایچون نسنه
 المیه شیره استیجی صغه تا که زایع اولمیه و کافر حیدر کسین صغوق اوزرنیه
 طوزانه ادم اول حیدر ارابه باصلادق فالکله باصوره لیر حیدر
 اوزم فاللیسه سو قیوب قانیه الله سلاریه النعمیه و شیره یوز
 مدره اوزم مدره اوند اوج مدره سالاریه القوا اما ولایت
 سمندر هم بر عتق باز لدوغنی بر باغ در عشر شرح و بر دکنه مکره
 اوتوز مدره هم بر مدره سالاریه و بر و عشر ملک آیه سالاریه

دضا

دخی انکار بر عیبت بر غیر سباحت عیبت در باغ الیه خود اخر سباحت
 یدند باغ دیکه علم سارایه فی صاحب زمین و بر و کافر مجوسین
 سو جگای صانده قدمه ادر نه مدره بیکه بر مدره الله و سوا جابیر کبر
 عیبت قورنیوب جابیر اوله کلش ره کز زغات اولتا زانک
 کبیده جوق اولوق حاصل اولور کسولتر تصرفده اوله عرف دوش
 اوزره عیبت اوله ولایت منورده هر عیبت باشنه از باشنه
 ضمن وقتده بر طبریه اولوق ویوز بولکده بر بر عربیه اودونه ویره
 موسلمه اودونه اولوق المسی برینه اقبه اولوق ایچونه او حیر
 اقبه اودونه ایچونه النور و ذکر اولنا نه ولایتده مسلمان باغله نیک
 هر صوغندنه در در اقبه النور لواء و دیرجه هر منزوج کافر دینه دفتر
 اولوق رسمی بشر اقبه و بوستانه رسمی ایک بشر اقبه یازیلوب تیمار نیک
 له اوزرینه حاصل نفلاندر اوسلوب دفتر تغییر اولتا مسونه ایچونه
 یکی دفتر منزوج یازیلوب خانه حساب اولنا نه بر منزوج عیبت
 دفتر می صوبه خانه از خانه یه اولوغن اولنا نه بر عربیه اولوق
 اولمایانه اولوق ایچونه بشر اقبه و بر لر و عیبت اولغللندنه شوک
 یکی دفتر منزوج یازیلوب دفتر منکره منزوج ایدوب و بابا سبیل
 اولوب انتفاعن بابا سبیل خصلکده اولوب و بابا سبیل باشنه کندنه
 اولماییل یازیلوب دفتر اولنجه رسم اولوق و رسم بوستانه انما یه
 مارت اسبجه کسی الله ملکه سول کندنه که دفتر منکره منزوج ایدوب
 بابا سبیل منکره ایدوب باشنه در نیک ایدوب معیشی باشنه
 اوله انک کبیدنه دخی اولوغن اولنا نه بر بر عربیه اولوق او

اولیا نه بشرفه و بوسان کیمی ایکی اقله نه وارض و قفدره
 لریم باغ ایلک باغچه سیاهی طیور و بیره و اول کسندنه باغ ایلک
 اغا جلیری بربیره یقین اولوب اراسی زراعته قابل دکل ایلک
 باغچه کلنده اولور اکر اراسه جفت کیروب زراعته قابل ایلک
 نیک عشره و بیره لرو باغچه کلنده اولدوقه مدته از اکر حق اولور
 سیاهی برح بون جفتکله نتم آیدرم اغا جلیری قلع ایلک دیک جا نتم
 دکل دریا جاره وضع ایتیک ککر عشره بده و یا حود میوه عشره
 المق ککر و قف نفع قفسی ایلک ایلک عمل ایلک لری بده اوزرینه
 زمانه بیکله اغا جلیری قاسی سیاهی بوزوب نتم جیکله نتم ایلک
 مکر صاحب اجاره و بیره مکر قادر اولوب فراغت ایلک
 اولوقت سیاهی دلسه باغچه ایتیک باغچه بکسندنه بیره و بیره
 زراعت ایلک و بیره مکر و بیره نفع قفسی ایلک ایلک
 قووانه دورد و عن بیره تابع در کیمک بیزنده بال ایلک عشره
 در سول بیره ککر قفدره اقله یا لشدرا اول لک با لشدرا
 ایو یا لوقوانده بر قووانه اقله اما دفعا للتفیق بعض موافقه
 عشره بدل اقله تعین اولمشدر اما مالو اجمیده و خداوند کاره و اقله
 قووانه عشره صاحب عت اوزرینه قید اولمشدر اما عشره بدل قووانه
 کسب الحاصل بعض ولاننده بر قووانه ایکی اقله و بعض ولاننده
 ایکی قووانه بر اقله و بعض بر قووانه باشنده بر اقله انور و بعض
 ولاننده بر عتیک اقله سیاهی بیزنده قووانه اول صاحب اقله
 ایکی و اوج قووانه بر اقله و صاحب عتیکه ایکی قووانه بر اقله و

و بولدگی سنجی غنچه قواغی حق او ایلده بیره تابع اعتبار اولور
 حایه رعیت تابع اعتبار اولوب حکم هما بوسه ارزان قانمس در
 بر صحنه بالیم هتی لیکو قوالقدغه حالده کوره بیورلشدر قیون غایه
 کس رعیت تابع اولور قشلا دوغنی بیره قشله حق و بیورلور اما لوجا بید
 اولوق رسمی دیور سبب بعضی بریدر و قواند بعضی اوچ قواند
 رسم اولوق لیکو بر قجه انور و ولایت قره عانده قواغی کیمک
 تیمارنده بال ایدر کیم عشرین اولتیمار صاحب بیورلشدر هر قواغی بکنه
 ایکی اچمه رسم در و شول قورین که وقف اوله بر اچمه رسمی وقفه بر اچمه
 دیوانیه در ائمانه اچمه عشر مقدارین بال ایدر قواند بیورلشدر
 هیچ بال ایلیمیان قواند امره مخالفدر سنه لیب اولنجه و بیورلور قباله
 و بیورلور آولسور قهر بیل بال اولور لرشش واقع اولان بیلر کیم سبب
 اوزرینه حاصل بغلیوب دفتر قید اولنجه موقوفه بیلر کیم رو
 طاخلیم بال بیلر اولوب اعلاج قوقوغوننده بولد قلمه و اهنو
 واقع اولمسن قبا قوقوغنده بولد قلمر صید قیلندر و بعضی موا
 عشر قواغی سوکیم دور دوشن بیر سنجاق بکنه متعلق اولمش اوله
 عشر قواغی نمنه صاحب رعیت و نمنه سنجاق بکی کور اولور
 ایدر رعایا کیم قواند اصل دور دوشن بیر قلمدور و ب اهره سبب
 تیمارنه ایلنوب قواغی قواند بیر بال ایدر کیم رسم انده ورکیم
 اعتبارین اوزر بال ایلدو کیم بیدر و قواند بر قجه و بیورلور اوزر
 اهره تیماره کتور لرشش امدکی قانون مقرر اولدر که بر قواند ایکی
 اچمه بیرج صاحب تیماره و بیرج بال ایلدو کیم تیمارنه بکنه

ولایت قره مانده کولتر کنارنده اولان بعضی قزاق کیمینه قیسمت
 بر مقدار ایچدی باریشس تعییریدل اول قیسمت لرد بالیق اولان سونیا اولوق
 بروجه ققطوق اوز لرینه یاریلان مبلغی تور لرش خلاف قانون
 اولدین سیدینه عشر ماهر قیدا اولندیر نه مقدار اولور عشر شرح الاله
 ارباب ایجا و زایتمیه لر قدیمده قونوب اوتلاق رسمی الاله کلن سلاقلک
 عرف سلطانیه موافق دفتر دینه رسم اوتلاق قیدا اولوندیسه احض
 الاله نلار کما عداسی چای لرده اوغیر لرده بعضی مواضعده خیما نه طایفه
 سنه بور دو بعضی شهر لیغاصه و بعضی احض سباهی لرده تیمار قیدا اولندیر
 و بعضی خیالی و خارج ادد دفتر که نلار ک کسی بر لرده اعمال و سباهی سلاقلک
 رسمی الورشس قانون عثمانیه بدی مخالفدر و دفتر عتیقه خارج اولوق
 سیدینه نلار رسم اوتلاق قیدا اولغادی المید لر قیون رسمی الاله قده
 صکره نلسه المید لر رسم اوتلاق قیدا اولنیا بر لرده عادت قدیمه
 اوزره بهر سوریدینه بر اورت قیون الاله لر رسم اوتلاق اولدینه اوتلاق
 رسمی قیدا اولنیا بر لرده انوب قیدا اولنیا بر لرده انمز و حاجده
 سنجاقه کلن قیون دینه رسم اوتلاق اعلا سوریدینه بر قیون بهکسی
 اوغیر بش قیده ادنه سوریدینه بر قیون بهکسی اوغیر انجه الاله لر کیمینه
 زیا انفق شرعا و عرافا جانشرد کدر رسم اوتلاق دین یوردی
 بیره کوره اولور صاحبی اوتوردوغن بیره کوره دکلدر و بر تیمار
 سباهی متمکن اولوب قیون اولسه و یا خود بیایم و مستقیم طایفه
 اشخاص اولسه نلار ک کسیدینه صاحب تیمار رسم اوتلاق طلب
 ایتمیه مکرکه اوزرینه حاصل اغلا شرا اولور و یورک طایفه سنه

۱۰۹

یکم برتیمار بر تلوتوب زحمت ایوب باغ و باغچه سی
 اوله صاحب تمامه رسم اولراق ویره اما قشلاق رسمنی ویرمه و خواجه
 رعایا دانه برکمه برتیمار قیومه و یورد تلوتوب و یا او زنا غنیونه
 و رسم اندر تک کبیره رسم اولراق طلب اولماز مکره کبیره حاصل قند
 اولش اوله برتیمار خارجده قیومه کلوب قشلاق
 اغچه سوریدنه بر او شیشک قیومه انه و الجاق سوریدنه التي اغچه
 النوب زیاجه انصیه بورسم قشلاق قیومه کوردوغنی بره ابعده
 یوردیکی بره کوره اولماز قشلاق قشلاق ایانه کسه سپاهی به
 عشره رسم و رسم رسم قشلاق انماز و یوروک طائفه سی دخی
 بوقیلدینه د عشره و دوکی بو و اول رسم قشلاق و ریمه و آل یورک
 هر قیومه تیمار قشلاق رسم اوچ اغچه رسم قشلاق و رسمک عادتدر
 قره مان دفترنده غیر بولنما دیمه انده دخی بولساوب اوزمه
 یازلشک ولایت قیصرتیمار جاری اولان قانوشنا و زریبلده یکرمی استیل
 ابقه قید اولندی باد هوا دیو دفتر قید اولنما رسم عروس
 و جبرم جنایت و بلو یه جنک و اویری بلو سی و خارجده کلوب قشلاق
 توغونه رسم در رسمت اولمایا تیمار تک نصف صاحب غیشلدر و نصفی
 اخیری خارجده سخاق بکلیمیکدر و یا خود خارجده دخل ایدر قشلاق
 اکیس بیچ دخل ایدر کی برده اهر برسی به نصف ایدر اتا ولایت قره مان
 نصف اخرتیه زامه حاصله نیه و رسم غنم و رسم عروسه قید اولنما بر لرجه
 دخی بوللری اوزر دخل ایدر لر کردک دیکری و بر بلو سی بولسا سخا غنده
 باشه تیمار اربکلدر سخاق بکلدر سخاق بکلک و سوباشی تک انده

یا لمرک

بکدر

ح

دخلی بود و قیومتی و جرمی دخی سنی قبلی ایله مویشینک در حاجت
 تجارت انده دخلی بود و مکر که چهار سر نسبت اوله با خاص قید اولمش
 اوله و کم عروسانه چهار لوقه زده انتمش اقمه و عورتدنه قرق اقمه فقیه
 در نصف اسم غیبه متوسط ایچا لادن بین بین یه لوقه عورتیک تکلهنده
 و رسم عروسانه سنده طبر امهت در لعلک تجارت نکاح اولور رسم اکلده
 کردک رسم بکر قنیه زینت صابونکدر با باسی سبایلی اولور هر نه
 مقدمه بقاریم قیومته اکلوره حکم اولنه و اگر سور نیک قنیه
 کردک دیگر رسم مویشینک ایله مویشینک سنده ایسه و الاستیاق کبی
 اولور یورک لامکان اولدی بی سبیدن انا سنه تابع اولمقله بکر و شیا
 بر در رسم نکاح ایستلاسی بر دینار در وادنی سی اوننه ایکی اقد در
 متوسط ایچ منکو حیه کوره ایسور کند و مطلقه سن نکاح ایدندن
 رسم نکاح انور اما رسم کردک التفق خلاف قانوندرا کرسحاق
 بکنک قنیه رسم بکنکدر بکلی کقنیه رسم قنیه عامه رسم انور
 و پیا بر رسم طائفه سنک قنیه رسم بکنکلی اوزرنده اولسونه عا پیا نده
 اولسونه سنی قبلی لور و اگر شیب اولور رسم عا با قنیه کبی طوره ایله
 تا بعد را کزیدری ایچ منکلی اوزرنده و کل ایسه صعب ار شکدر و
 خداوند کاردی اولانه یور کلین رسم عروسانه طبر قنیه علمیه
 انور کیشینک که با زنی بریدیم و استلا غنی بریدیم اوله قنیه قدده کردک
 دیگر رسم عبت باره و رض بریدیم و بره عبت بارلش دکل ایسه نصف رسم
 بر نیه و نصف رسم بر نیه و بره اگر اراد یور وک اوه اولوب کیمه یه
 عبت بارلش دکل قنیه نره ایچا رسم کردک دیگر رسم اولور

صاحبنه

۱۶۱ ۵۴

۲۸

مهینه و بر رو بودک ملائمت اولدایمچی نکاحینک کردک کسی آتاک
 مهینه و نیز بلور ایلمچی نکلر اولان تکاحده رسم کردکینه مهر قده اولور
 اکل ویره لکر بکر جاریسی عبدینه و بکر رسم نکاح و رسم کردک انتمیه
 جاریسی اذاکسه یه و بکر بکر میره نصف بکر حیره سیبیه نصف رسم
 نسیبه حیره آله اناطول و لایسی سنجی قلنده بیل بوریا نه
 برده مدی ایلدای و برمدار بقیه اولمت راما بعضی سنجی قلندر مذکور
 غلته بکسی بیل بوریا نه دکر منه التمش ایجه وضع اولمش در غلته بکسی
 وضع اولمش و بیکمک ایچون ولایت قره مانده دوش بوق اولور
 وضع اولمش و روالسی ای بوریا نه نصف ذلک و ولایت مذکور
 رسم آسیا تمام حیوانیه قید اولنوب وقف اولان قرام و وقف حیره
 یازلیوب اوقاف مشرفلری تمام رسم اجاره ارض دیو وقفه طلب
 اتمک استانه معدلت پناه عرض اولنوب اجاره عرض ایچون وقفه
 و ملکه بویلوب نصف ارض حیوانیه مر اولوندی بول سنجی غلته قنده
 فرمانه شولید واقع اولدک قانونه مقرر اولور که بیل بورینده بوس
 مدی برمدار بقیه ای و برمدار بقیه آله و التسی ای بورینده نصف التسی
 وسیل دکر مندرین یورد و کینه کوره و مقلطعا اعتباری شیخ اولان قید
 اولمش و بکر منده کمر من سات مشتری بدنده برای هر واکمی ایدین
 بیل قامندک رسمنی مشترکین ایله ایحدیه المیه و دین برد کمرک سویله
 منقطع اولسه بکلیه بقال حاله اضرین سوکونورک ممکن اولماته
 انک کبیر رسم الموق جعفر الیه لر عتیکله متعلق اولانده فهو صلیرح
 بیانه ایدر برعت فوت الحسه سفیر اوغلی و جفتکی قال صغیر عتیکک

۱۶۱

عهد سندن حکیمت با بال جغتک در یو کسای رسمی رسم جغت
 طلب ایتمیه صغیر بنشیند اخره و بر بوز زراعت آید و روب قولتی
 جگدوره چین نقیثده صغیرک لیدی جغتک جغتده کلور دیو طلب
 ایدر لر سه اوز لر بر نه قید اولنه بنا افر ز جو قبول نیمه لیه با لوب صغیر
 بنشیند ملتزم اولنده بار یه صغیر حقیقه بیله دو قده با باسی جغتکی کعبک
 الله بولونوب بلویه المشایر حاصدنه نفرت قونز سلطان اوز
 جغتک کیر و صغیر حکم اولنه و او کوزم اطلو اتقی یوقدنه اما سندن
 فاشد بیدر ملک موروث کیسی اعتبار اولنده و رسم زمین بقایا
 بنه بتر با صوبایر بیرج ایکی دو نمه بر اقیه اوسط بیرج اوج دو نمه بر
 اوز پنج ایش دو نمه بر اقیه خاص بیرج نیمه سکن دو نمه اوسط
 بیرج یوز دو نمه بر اقیه اذنی بیرج یوز اوز یوز اتقی دو نمه بر جغتک
 اعتبار اولنده و بر رعیت زراعت قابل بیرجی اوج بیل یوز فومق سیاهیه
 ضرر در اول ضرری دفع ایچون اوج کسسه بوز قلا نیری صاحبک الله
 الوب غیره بلویه و بر ملک ارفا جائنه در انا طغان و قمر بیلر اولوب
 و با صوبایر صوب هیر بیل زراعتی قابل ایلوب بوز قاله غیره و بیلک
 ممنوعه ز بیل زراعتی اظرفنده تقطیرات متوالیه و لما مشد و در رعیت
 جغتک او کوزی اعلی ایچون و خرمین بیرج ایچون بیرج دو نمه بوقیوب
 مرگک ایلمک ممنوع دکدر بوسبیل اقدر بوز قاله طابویه و بیلر
 قیدم الترمایه شهر کونک و اهل قزلبک ملو لر ایچون اوزوسی ایچون
 وضع اولنان بیلر نیک الکمه سی و قوروناسی ضرر عام اولغا مشه
 اولنده و علوت بیرجی بوز قوسوب عشر رسم نه ادا اینه الله

۱۶۲

23

النفق جفد و دفتره مسطور اولوب حاصل از بلاهت نفق کلیمه محمول اولوب
 رعایا ایستاده نابدید اوله احیاسند و رسومه ملتزم اولان رعیت و بر اولوب
 هر ملک الذمه او چفتک در زیر بنو نوره حاکم اولوقت اولان حکم ایدوب
 ایوب بروب اول چفتک احیایند و به کبر لیبوبه الدق در دیر بر سر عوالبی
 مسعوده اولوبه و رعیتنه تکمیل عشر شول کیمه از انور که کند و سپاهی شکت
 بتارنده که چفتک نزل ایدوب غیر بریم زراعت ایده اقا سپاهی برنده رعیت
 قابل بری اولدوغنی تقدیرجه غیر بری بریم زراعت ایدن کیمه از تکمیل عشر
 الموق جفد ز نامهر و قدر کا و غیره از دینی بوقا نونه جاید عشر و حب
 ارضلدر اما ولایت کسمندره بر رعیت بازلدوغنی برنده رعیت
 ایتیموب غیر سپاهی برنده زراعت اتسه نصف اخری بدل سلایه
 ایدند و سپاهی کسمه و برور و جفت قید اولنمیا لمر حقیقه مانک اولدوغنی
 رسم جفت انور بوبابه اعتبار چفتک مقدار نیده دایره چفتک مقدار نیده
 زیاده تصرف ایدن کیمه نام نیه نسبت خارج رعیت کیمی رسم و برور
 بر اولوب یا خود فقیر قاقه عارض اولوب جفت و چفتک الذمه
 کیدن کیمه از رسم جفت النفق جفت مبرکدر خصوصه که الذمه کند محمول
 اولوب رسومه نقیده به نقصان کلمه مش اوله و سپاهید چفتک
 ملعونه رعایا تمام چفتک تمام جفت کیمی نیم جفتله نصف جفت
 رسم نصفه اقل اولانسه اگر اراضی نقیه اولوب و یا خود ابو خاص
 اوسه که هر ییل رعیت اولنوب حاصل و بریم ایکی دو کیمه بر اقیه رسم
 انور و اگر متوسط الحال بیسوج کیمه بر اقیه انور و اگر دنی ایه
 در دوش دو کیمه بر اقیه النفق فانوسه در ورسمه موافق خا صمدن

بتشکین دویم بیز متوسط اولان بیز یوز دویم اونی بیز یوز
 او یوز یوز الکی دویم بیز جفتک اعتبارا اول نور دویم دن خطوات
 متوسط اید اولیده ضمن طول و عرض فرق خطوه بیز در رسم
 جفت جفتک لواحق اید اولیده ضمن وقتده انورس شمیکه
 حاله مارت اید انفق قانونه مقرر دگر اولریم قرنه شهر سوزنده
 ایکج اکبر بوز هوصده امر علی شویله صادر اولمش نه وقف و ملک
 اولان بیز غیر تبار اولان بیز اکبر توبه جفتد پنج جفتد نه مقدار
 طویر سیم مقدار پنج جفتد رسم طلب اولنجیل اول سیدنه شهر لو جفتد رسمی
 یا لشمدر ولایت قره مانده شهر لریم خاص قیدا اولان زعله لریم
 اورتا قی اولندره کلکدن تخم ویریلوب اندن جالینی مناصفه اید
 لر مکره کندی قی اید المکه طلب اید اختیار لر لیه طلب نیجه جبر اولمیه و
 اور نیجه لر نصف حاصلنی بملکه ویر دکله جیندن مملکت عثمانیه
 مطلق عوارض دیوانه ز معاف قدر بکله کبیره و قاضیلر سلیب
 المری عوارض بیله قایلیمش انلر عوارض هر فرودر قایلیمش
 و شهر لریم اولان کیده رسم تیار قیدا اولمیه بوجوب المجلد ایچونه
 و قیودنه کلر قوللر ایچونه تعیین اولوندی لکنده اولان
 حکمدری بوجوب اول افیجه قاضی معرفتله خرج اید لر و ایچ
 نه فلور صاحب تیار تصرف اوله و ایچیدنه هر قیوشکنت
 انده حکم هما یون اولوب یکنده و بید حکمده اولاقدر و بید
 و قول اغوزی و غیره زهرنه قیدا اولمش اید انوره لر زیا
 ویرمه لر و لکنده امر اولما یسه عثمان اول ویرمه لر هر نه صاحب

اولورسه

175
30

اولوسه كند و با ملكار بنه صا تو بنه الكبريه زحمت و رعبه لرايد رسه در
مقدمه عرض ايد بهر و بريت كه كندي كنه طامى و جولو سباهى
نكدر سوري قوسه طام و جولو بريتك اولور و بر عيتت فوت
اولوب اوغلا و قزى قاسم جمع بختك اوغلا الله اوله قزى بنه
حقته بو قدر ايشام بيدرديو حقه طلب ايميه و بريت سباهنك
عشره انباره الميتوب و حصار رار لرتك حصاره التك رعيا
اوز رنيه بدعت معروفه در اما مسافه بر كوكلك در زيام اولوسه
دفعه الحج تكليف و النيمه و الامرا و النشيد و اوقايه و جوه حاصل
كوتريك كطيف و النيمه همانه كوكلر نيه اولانه انباره الميتوب
و قانونه نامد لرح بريت سوريه او بايق مذكوره همانه حاصل اولان
عشر لرح قوا جوق انباره جونا و النشيد در زيام دكل و بر عيتك
الله بختك اوسه برس مدى ايد در دمدمتكم الملك هيريل بو حيدر
هيج كدوكى بيلك التي قجه كدوكى ايجونه النور برس مدايله
ايكى مداسه كبرى بس قجه الله و على هذا اما در دمدا كد كد نيكه
غير صفت اشلسه قرض اولنيمه و تيمار رار لرح و عمال ضرمن
اولمكدره نسنه الموق ايجونه تاخير ايد لر مش اولبا بده به هفت
توقف ايد له لركر كلوب او بجه رسه كويك امامى و كتحداسى و با لرح
ادملى معرفيله ضرمن اولجدر و رب انبار نيه قيوه تيمارى و
عامل بنم معرفتم سزا و لجدوك ديو اول كسز به ريكديه اتميمه بخيد
قاضى منو ايد و سبجاق بلكرى و امنا و عمان و زعمما و ارباب تيمار
عيلح ايد عشر لرح الما يوب رعيا فقر اسى اوز لر نيه براغوب

و نیا در بهای ابد تمجیل ابدی را بخش بود عفت و ظمندر و امرها و نعم
 مخالف در حکام منواید لبر و بعضی رعایا چنگلگری دفتر در بازلدی
 غنچه تفاوت زیاده و فاش اید زیاده اولسه شویله که چنگل
 بازلانک یری بر جوق اولس نیم چنگلک بازلانک بر جفت
 اولسه زیاده رسمه التزام کوستوب حقدن کلورسم دخل اولمیه
 ایشا اولسه رسمه ملتزم اولمیه زیاده کسی قاضی مهر فیله چنگلی اولمیه
 و یریله و بعضی یریلر چنگلک قلیل اولوب یوقاریده ذکر اولمیه
 چنگلک مقدار ندر الکن واقع اولوب اما اولمیه یری حاصلو
 اولدیغی اجدن یرینه دفتره و جنبی بون چغت و نیم چغت اولمیه
 و چنگلک کیم الکن در یون نزع ایدر مسموع اولمیه دفتره و جنبی
 عمل اولنه و مسجد و قی تصرف ایدر ایتمه در رسم جفت رفع اولوب
 دفتره حاصل ایزا مشدرو عوارض خود مطلق ائمه امر فرود
 امام اولدقلری زمانده تکلیف عوارض اولمیه و وقف یریلر
 اولمیه رعیتکه اوز لرینه دیوانه دخی وضع اولمیه در حاجی و وقف
 اولمیه ضرر منلی یری اولوب عشر لرینی اخراج الیمایه رعیت حاصلنه
 ضرر من یرینه کتور عیله اکر کتور لر سه تهدید و یق اولنه
 تا که وقفک حاصلی نایع اولمیه امر پادشاه عالمیناه
 حضرت لرینه عرض اولوب شویله بوز لشکره خارجده کیمه
 کیم اولورسم اولسون اکر اکر و کلری یریلر وک صاحب تیمار لرینه
 تمام رعایا کبی رسوم بوقیه و یریلر و چنگلی اولوب مدد الکی جوق کبله
 انان یریلر بونلر دخی الکی بوجوق کبله انان یریلر و اوج کبله

انسان بر سره بونکره و اوج کبد و بره لسه فله مقاطع اعتباری
 بو قدر باکینه مرتفع اولوب عوارض اولسه دن اگر سبب باقی
 دخی بیرینه کوره بلا نزاع عوارض بلاسن چکه لر رعایا
 امتیاز لری کردک دکری صورتده و افذونک اختیای
 لرنده اولق امرنده ظاهر اوله هر خارج که بو وجهله
 اندک بیک بالاسن چکه صائب بیمار اولنده لک بیرینه خارج سن
 دیونزاع ایدوب اندن المیه مکه که رعیتک بیه ضرورت
 اوله کتوبه معنایه که ادینه بیر یاز لشد اما انده هر کتوری اولیه
 حتی تکمیل قصه خاجیه تفرض اینک سبب المنور رعیت
 ادینه که بیر یاز لشد از اگر جوق یاز بلا یازویه کوره چکمت
 که ک بو نقصان تکمیل ایچون خارج اندن الووب اکا و سیرتک
 اولما زاما مخلولانده و قیدینه و بوجا قدر و طاعت و طاعت
 و بوزج تکمیل اولسه لور زیلا کتور بود که انک کبی انده بیری
 از اولان اوله بیر یاز لوب اختیار یله المدبیر مقدار بیروار
 دیو یاز لشد صکره غوغا ایدوب یاز بلا نه مقدار بیروار
 ایچون اول کسبده غوغا درنده اعتبار اولنیه ماشول خارج چکه
 رعیتک اول کلن مزارعی ترانله ندن ضرورت وقتده ساتون
 الووب و کسب ایدوب و یاز لوب و یاز لوب وقتده ادن مناسبت
 ایله ادینه بار دوروب معن یا قوری ادنشن اوله و صاحب
 بیمار اولان اولیده اوله کلن منفعت بيشتم اوله و لغودن
 و غلجه بيشتمیه نسنه و اصل اولن اوله انک کبی لر

نفوس و انوب الذبح النوب رعيتہ و بولہ اولور و تمارا
 متفرق اولان رعایا جمع ایتک فانوسہ دراما اون بیلیج نیا
 ممسک اولان قالدرفق رفع او انشد رسوم رعیت نہ ایسه
 سپاهی یہ ابویرلیہ و شہرہ بلکہ ممسک اولان اولور و عی
 یرہ شہرہ یازوق بولشدروالت بنولده کیرشی ممسک اولور کوجولک
 ممسک اولور کونہ قزینی کور کونہ نکا ایدہ لر اضرہ نکا اینمیر
 سور کونہ طاقسی خارجه واروب بکلکدنہ و غیریدہ اینش
 طومشع عمل الموق اولیہ سنتر قبول و بیریہ و سور کونہ اچو
 احکام شرافیه یازملوا اولور کاغذین پادشاه حضرت لمرینہ عی
 ایدہ لر رعیت نسندنہ کیر شہرہ او بیل توطن اتراقا بولش
 رعایا دفترینہ قید اولانک کہ رعیتہ دفترینہ قید اولانما بولش
 یازلق فانوسہ جدید اولش رسمندره ولایتندہ بیلر نندنہ قالقوب
 پراکند اولان رعایا سپاهی مخیر در در لمرہ محکمه کوره تمام
 عشر و بانصف عشر الور یا جفت بوزانہ رسم تمشش بشن بقده الور
 و در بند کلبوب افرو کوبیده او تورانہ در بند کافر لمرین سپاہ
 رعایا کبیر سپاهیلرہ خالصه قید اولان نہ جای لمرین رعیتلری
 بجوب بزنده ایفر لمر اولر نہ بتورن لمر و اوج خدمت ایتک
 دض بور جلدی دکلد سپاهیلرہ ایتک استد و کلر نده حاکم
 الوقت اولن لمرین منع ایدر لمر و بر رعیتک خنزیر لمر
 غیر سپاهی کوننر بورور رسمتک نصف کندی سپاهی
 و نصف اضرینی صاحب زمبیج الور و بوغاز لمر و عی وقت

179 62
32

خنجر بکشد بنام ایدین براجده و برور لور و کجا هیلر افلاقلر و دوقلر
 منرعه لیرین ایچون بایز بلان افه خنجر و قنده النور و عسخر خنجره
 طوغان و شق و قبلان در لیر یسخر بکن و عاقد ربک و بابا
 و مسلم طوغاش با اوله انکرک طوغد قلدی کند سنجی غی بکنک و طوغاش
 و اورماندر بتمش خلیک اغا جلد صاحب شماره صحت ملک کنولیه
 بزنسنه شکر کایدوب اسله لرا اول اشلیه نیک ملکلی اولور بیلدی بیل
 دوشوره عسخر و بره غیر لیر انیک از سنر دخل لیه و طوغاش و او
 و اورماندر بتمش او دونلر و اولر و خدای بتمش نیشلر که اشلمن مشر
 میح الاسل در کم دو نور و کم انکر مکرم که قورینوب بکلکه حاصل امش
 اوله غفله کیمک افرقنده ایسه اول و شله غیر لیر کا دخل تیمیه
 احوال کفره رعایا کوری او زرنه خاص بازش هر قنده بکلک باغ
 و ایسه بیلدی بیده اوچ کوز اشلیه بکلک باغ اولیا نیر سوا اشلیه
 و کافر دفر خاقان مو جینجه حقله سنی الدقد فکله اندرین و
 قاطر لیرج کوجیله و لاق طوغتیه و کند بیلره کوجیله اشلیه لیر
 و تیماره رعیت اولیوب خاجدن زراعت ایدنه کفره عسخرین صاحب
 تیمارک کوبیده اولان انباریه التدر دار الحریه کنن کفره
 برکنه ممالک مشر و کسندن بریر و وفات ایدوب اهدا دایین ترک
 قال اول ترک قاضی معرفتیه یاز بلوب دفر اولوب ضبط اولنه
 الکرمیت مرقوم ایچون دعوائی وراثت و یا دعوائی وصایت
 اولوب مسلمان شاهده لزورت اول و کافر شاهده اولوب
 وصیتت و یا وراثت شهادت ایدلر مشر عا جائز اولدوغن

۵۵ ۸۳ ۷۰

سید بن قبول و انوب نه وجهله شهادت اولمش ای مقدر طو نلیه
 نزار اولغیه و اگر دعوی وراثت و وصیت اولنسه اول ترکه نقد
 وار ایسه فیصله مرفعیله ضبط اولنوب امین مصوب بر برجه طور وب
 بیت المالک و غیرک کا دخلی اولمیوب صکره وفات ایذنیک
 ولایتینده اول ترکه نیک طلبی ایچیه ادم کلچیک کلن مکتوب
 و ادم قاضیلر یازدوغنی ترکه نیک دفترنی ایله درگاه معلامه عرض
 اولنوب قبول امر ایروب تقبیلش اولنوب کلن اومه اول وفات
 ایذنیکنک ولایتینده و کاغذ دخی اندر نیک کلری کاغذنی اولوب
 اول مصلحت ایچیه کلدی و کی ظاهرا ولیج حکم شریف و بریلوب اول ترکه
 کلن ادمه تسلیم اولنوب کوندر یله و هم کفره منزهوره متصرف اولدوغنی
 نه قضات قسمت ایروب مزلکرنیه قاضی شوب ضربا کافر ترکه نیک
 قسمت سمی استر ایس ایله لر برکنده نه همت اسناد
 اولننه اولغنی و قریلا شکرینه و اقر باسنه و صاحبیلرینه و کفلاسنه و یا اهل
 قریبینه و محله سی جا عتده و یا اوندک کن اولدوغنی کسنیه تکلیف
 ایروب بولدوره لر و دخی بر برجه در بند سا جملدر ارم لوب حفظنده
 قصور و نکاسل ایسسه انبا سبیلک اول بر لیرجه و بولتیرجه
 ضایع اولان ز قلمیرین الایه بولماز لیرسه اندر تقصیر ایتمده
 لر نیزه در بندنی حفظ اوزره لیرینه لازمدر قضا و تدریس
 و تولیت و شیخیت و امامت و خطابت بونک امثال مناب
 و جهات صاحبیلرینه تعزیر لازم کلمه ایتمده لر نهانه بر دخی بولیر
 ایتمه کیوقاضی غنقله سولیک اول مقوله لر تعزیر در

حبس

39
 جس جس بدو حکت بولمده انجمله کدر کماه مقلده عرض ایدله لکتر
 شفا عنت عظمی البیوب کفر بولوب کفر احتیالی اوله اول وقت
 جسن و دخی برکسه ایچونه خسر و یا قهیده در دو محله سی جمانتسی کما
 در دو طرح مراد اینسه لرفی الواقع اول کسنه نک بین ان سس
 نهت موروفک لسه محله کی و یا قهیده سندن زرد ایدوب سوره
 واکر وار دوغنی ییدی قبول اینم لسه شهره ز سوره لهما قی کون
 توقف ایدوب اکله لربک اول کسنه توبه و استغفار و اصللی
 نفس ایتمز سوره لرفقرو یا اوغلا نه حکم کسنه نک و خیر
 اوزره اجنبی کیزنک و عورت و قمر چکمه بیلد واران کسنه نک قفر لری
 حکم قفر یزنده با و نوب انکی کسه کوجیلد قفر و عورت چکوب تکام
 ایدنه یینه جبر ایلد بوشادوب تقالنی کوب حکم نادیب ایدله لرو ایدر
 اوغورلده و ایلر یارده و دکانه اچانه و بیخ کتده و نسوز افی نظر بولونه
 کله لری کینه صلب ایدله لرو پوزونه و تکلیت ایدنه نک التندی دان ایدله
 و ببولک خلق ایچنده ادم خسر سوز اولنه لسه بولدوره لربولم لسه اول
 خلق جس ایدله لرو در کماه مقلده عرض ایدله لره نرفرمانه اونوسه غل
 اولنه لربکوی ایچنده با محله ادم اولسه کار بانه با سولیب خسات
 واقع اولسه با برکوی ایچنده اوغریلق و حراملیق اولنه خسر سوزی
 بولوره لرا کبر کسه لنده بالنده اوغریلق بولنوب صا تونه
 ادم دایه صنانه بولدور لربولوب متهم مقوله سندن ایدسه
 اسکجه ایدله لره ملکه کله بولوب کتوروب قاضیه تسلیم ایدله لرو با خود
 بیانه بولدیغی اثبات ایدله اما اسکجه احتیاط ایدله لره قبل

الثبوت بآف نفس ولبیه واکر اسکندره اولورسه ذوعواسی صولیه
 وکاربان سرایجیدلر مین و عتمدی اولوب نهر صیاح کاربان سیر
 خلقنه اجازت ویرمده مسافرینه استغفار ایدوب کسکنت زلف
 واثواب نهب و سرقة اولدغی معلوم و متحقق ایتدو کدنه مسکند
 دستور ویش اولوب مسکند کاربان سرای خلقندن بعضی شیم
 سرقة اولندی چونزنا ایدر سرقة اولماز واکر کاربان سرای
 بومغای ویرمده ایتدنه خلقنه دستور ویش ایل اول کوجکه
 کاربان سرای خلقندن بربنک بنرسنه یه سرقة اولدوغی متحقق
 اوله قصور ایتدو کیچونه کاربان سرایجه زجراله تفسیر ایتدو یله
 واکر کاربان سرایده بنرسنه اوغور لایمق کاربان سرای طشره
 دینوب انغلا اوله طشره جمه تمهم و مظنه اولنله طلوب
 خسروزی بولدوروب سرقة اولماز شیخ شرعیله تحصیل ایتدو یله
 واکر ایجه بیز اولانیک بعض سنک طشره جم اولان خسروزیله
 اتفاق و اتخادی ظن اولنورسه اولدن شرعی و عرف یله
 تقبیل اولنوب خسروزی بولنوب واکر بولنماز که کاربان
 سرای محله ایچنده ایله بعل محله تقبیل اولنوب خسروزی بولدو یله
 یا ناسک عادت ایله من کله کل ایله سیاسه قوللر
 بخاق مسایوب کز دوره لرشه لر و کولیم او د قوللر شرعیله
 ثابت اولورسه قصدا یلتمش اولورسه سب ایدله و خسروزی سب
 طائفه سنده اولوب سیاسه شیخ اولورسه حسن ایدوب درگاه معالو
 عرض ایدله لر و خسروزی طائفه سی اسکندره اقرار ایتدنه

غیر

۱۷۲

۳۵

غیر علیکم و فی دلائل ایدرسه اول معتز اوله خسرو زانی غلام
 اولان کسه اضر کسه ایچونم شکر بکدر دینه کسه اول کسه متهم و لو نیده
 اشکونی ایدره لره متهم دکل ایدر معتز خسرو قولیده اشکونی ایتمه لره قاضی
 بر مجرم ایچونم اهل عفت حجت و بیره اهل عرف اول کسه سلیمان
 مستحق ایضا صه قطع عضو مستحق ایضا بده قاضی بو باده مانع
 اولوب کیسینی ثا خبر ایدر میوب و کنه اولانم بیرم ایدوره
 اوغرنیک و حرامینک و قائلشک بحسب المراتب کیسینی سنجاق
 بکنیکدر و عفو اولانم بیرم بدک کیسیت اقمه الموق قانونه مخالفدر
 و کیسیت اولانم کسنم جزمه الموق یوقدر اما عفو اولیجی
 جرمه صاحب بیمار کدر بابا و مسلم و یورک و طوغاچی و وقف
 و ملک خسرو قاجوب ایچلر نیه کیم بولدر یله بولماز لره غرامتی
 چکه لره و خسرو بونلرک برندن اولور کیسینی سائر کیسی
 ایدره اصطلاحلر نیده محمول و مفصل ایدر خارج
 از دفتر تید کلری بیمار لرک اقامت قرفاته بیاننده در سهر ایدری
 شویله معلوم اولر که محمول مفصل کیسینی سم اوزره در برشم شول
 قری و منرعه در دفتر مفصل مقید اوله اجماله اولوب یوقوله
 لره محمول مفصل دیر لره رقم الوب برات ایدرسه بیمار ای اولور
 من بعد منع یوقدر و برسمی دخی اولدر که منلا بر قریته ای ولایت
 کاتبی جین تحریره توزیع هایش بک اقمه لوق اوزره بوجه قید
 اجمال انله بعده دفتر مفصل اول قریته ای اجماله باز بالاندن
 بشیوز و یا خود بیک اقمه یا دخی زیاده بر قید ایتیم یوقوله

زیاده سردی محموله افضل اولور و لکن بوقسکت جوازنده اختلاف
 ایشله در یعنی اکثر متقدمین عدم جوازنده ذایب اولوب معمول
 اولان اجمال دفتریدر مفضلده زیاده یا زلده غنه اعتبار یوقدر بکشنه
 زیاده محرک تذکره کی همان دفتر اجمالک صورتیدر بر سپاهیه
 محترمه الدو یعنی تذکره سی موجب برات عالیه نه صدقه اولدیه
 هکله مقرر در که مقبول سلطان زمانه اولمش اولور پس نه اجماع
 ایدر که بر قریه دفتر اجماله یا زیلا نه مفضلده زیاده به قید اولنه محترمه
 محترمه لکن خیانت و عدم دیانتی در که بر بنیادک دفتر اجماله
 عدمین تعیین ایدوب میر دکلیری تذکره لری موجب برات
 اولمش کن دفتر مفضلده زیاده ایدوب بغیر حق بر مشترک دفینتم
 ایدر حتی محموله مفضل اصلا جازید کدر دیو حکم ایشله در و حال خدمه
 قانون اولان لکن ذوی الاحتیاجک دفن اکثری بوقسکت کک
 اولمش در فی الحقیقه محترمه بر بمعنای قصدا بد لرر خلاف قانون
 اولنه و غنده نه ما عدا عظیم و باله کیروب برستقل تماری بو جهله
 اختلاف و بر لرر اولله و لرر وجه مشروع اوزره فلرور ایدنه زیاده لرر
 محموله مفضل در دیو طاب و لرر و بر لک و برات اولماق ککدر
 قیدنه ممنوعدر و لکن ممنوعیتی مطلق دکدر زیاده بعض عوارض نیله
 بر اکی نوعی وار که مفضل محموله اطلاق اولنق صحیح اولور پس ایدی
 بر نوعی بودر که کاتب الوالیات ماسبقم ذکر اولدو یعنی اوزره بر قریه
 ایش لکن ایشله لوق اوزره توجه و قید اجماله لکن مسودات دفتر
 مفضلده قریه لک مخصوصه مفضلده اجماله یا زیلا نه زیاده کله

۱۷۵

۳۵

مختصره لازم بلکه واجبند که مفضل دفتر نیک تصحیح و بیاندیشند
 الا محکم اول قریه نیک محصولات و مسووماتی تحقیق ایست
 از قاضی دفتر اجماله تطبیق ایست و توفیق دفتر اجماله مفضل قاضی
 مقصد در مکرر زبانه کسی حیثیت ایله اوله که تحقیق مفضل دفتر کلی
 اجماله مطابقت ممکن اولمیه اول زمانه بحسب المفردات اول قریه
 نیک حاصل مفضل دفتر شینه بالقره و علی وجه الایجاب اجماله یا
 زبانه بالملق لازم کلور زیر بعضی محصولات و مسووماتی وارد که
 قابل تحقیق دکلر اول جمله زبانه رسوم رعیت و زمین در رسم
 جفتلک و باشند و تباک و مجرد و اسپنجی که ولایت انا
 بولمیه جبهه و قره و الکلور دیر لر من بعد مفضل بیاندیشند بولمیه
 تحقیق جائیز دکلر شو اجده که بر قریه جفتلک یا بر قریه باشند
 توفیق ارقام دفتر اجماله ایچونه تحقیق اول نوب دفتر مفضل
 جدیده نقصانه اوزره یا زیلور سه اول جفتلک تباک و باشند
 لرت تار لاجا بیلر دفتر خارج قالوب موقوف اولملق
 لازم کلده غیره دفتر عتیقه قدیمه مسطور اوله بعضی
 جفتلک و باشند لر عمدا دفتر جدیده یا زیلور ساطح اولملق قاضی
 زبانه مخالفه و یا خود تباک و الکلور و اسپنجی اشاعه و بیروبول
 بر قریه ناقص یا زیلور سه اولیا زلیان رعایا دفتر ندر خارج قالملق
 لازم کلور بر قریه نیک بعضی رعایا سی داخل دفتر و بعضی خارج
 قالملق خود قانونده یوقدر زبانه تحریر ولایت ندر مراد خارج
 از دفتر اولملق داخل اولمدر نه انکه داخل خارج اولمعه هذا

۱۹۱

رسوم رعایا و اراضی نیک دعوی و نزاعده دفتر مفصل قطع ایدر من بعد
 دفتر اجماله مراجعت و نماز اوله اوم بومقوله ضرورات و محذورات
 حبسیده برقریه نیک حاصل قابل تحقیق و لامعنا لری اعتبار منکره اجماله
 باز بلاندر مفصله زیاده یا زله اول زیاده نه مقدار اولوم مفصل محمول
 اولور نهایت قانون قدیم بودر که ولایت محترری بومقوله اضطراری
 مفصل زیاده لیرین خارجدر کس لیرالوب اختلاف باعث اولما مق
 ایچونه برقریه صاحبلینه محمول فضل دیونوجیه ایدوب باشقه تذکره
 ویزه بوجیه اعتباری شاه صدقه اولندقدن منکره برات نمایونر و بیرون
 تیمار لیرینه الحاق اولیندما بومقوله مفصل زیاده لیری دفتر مفصله
 دولت محصله تسلیم اولدقیکه بیرون بیرون برات اولکسی خلافت نوندر
 من بود جاندر دکلر و برنوع بودر که کاتب ولایت جین توزیعده
 برقریه اسکی بنایاز کندن فر و تمام ایدوب مندر اوج بیک ایدر
 بیک اچمن کتم ایدوب ایکی بیک اچمن اوزره توجیه و قید اجماله
 ایلجده دفتر مفصله بلا ضروره بنه اسکی باز کسنه باطل ظاهر در که
 صورت مذکور کجی اجماله اکث مفصله ارتق اویش اولور و کین
 کلام شونده در که اول فر و نه اجماله اولان بیک اچمن که وارد در بیج محمول
 مفصل اولور می بونسه مدخول سلف اولان زواند دخی اولور ایکی
 ولایت محترری جین تحریرو توزیعده احوال رعایا بی بر ایلی قوت
 واحتمام ایلدقتیش و تقض و انواع تجسس منکره برقریه نیک
 اقامنی مقتضیا محمولانته کوره اخراج و افزاز ایچونه ارفاق
 نامور اولدقیری کجی انخطاطنه درض نامور لر لیرینه اعتباری دفتر

و جمله در اول قول مفصله زیاده باشد و غیبت و کلمه و اما مور
 و کلمه اول بک انجلیق محمول مفصل و لکنه نزاع فالن زیر بر قریه
 ارقام اصلیه سنده فروزها اولوق نقصاننی موجب برشی که کرد که حتی تو
 مکتوبات دفتر مفصله دخی طرح اولنوب اجماله موافق با زلیه محمول اولوق
 زیر بر قریه ناک بلا امر با زوننده ایشانه و لرش اریه خلاف قانون
 اولدوغندنه غیر بی بیت المال عظیم خیا تدر خصوصاً کم قوانین اولان
 متقدمین دیکلمه در که محترم لکن بیت المال تو قریه نیش که سنده مثال
 مثال ایچون بقلج تیمار زیاده اولسوز دیو بر قریه محموله کورکی
 با زوننده زیاده تو جیهنه مامور لدر اما تحقیقنه دکل در مکرر بحال
 اولفله تحده امیر بفر اولد اوله والایات کاتبی بر قریه ایکی بار سنده
 فرو نهاده ایلمه کی خلف قانوند ایلدوس بو تقدیر اوزرینه بو نوع دخی تو محموله
 مفصل اولوق لازم کلور ایمدی مفصل محمولک جایزه اولندی بو اوج نوسدر
 ماعدایسی ممنوع و مرفوعه در میر میران و جانب ها دیوانه عالیه ایچک لوب
 برات ایچک خلف قانوند نه بو جایزه کلدر از دفتر دخی ایکی قسمدر
 هنر دفتر بر قسم قبول قری و منرا عدد که دفاتر عتیقه مسطور و مقید
 ایکن جین تحریر کیه و بی حکله دفتر اجماله مفصله من خارج فالمن
 اوله اوله قول لره خارج از دفتر دیر لری بی ساجی بو طریق ایله لوب
 برات ایله تیماری اولور من اجد منع یوقدر و بر قسمی دخی بود که
 تحریر و عکده بعض قری و منرا ایچک حدود لرنده خارج کتبه عکله
 و نزارعی اولسا بعض مواضع مستقل و سبابه و اورمانه و کوهستان
 اطراف جوانبده و با خود ضمیمه کاندن بعض رعایا کلوب بر محل

۷۱ ۷۷۸
 زراعت کلاه ایدینوب اورمان و اشجار بنی قریب حیا ایدوب مستقل منبره ایدوب
 و یا خود ممکن ایدوب باشقه قریته اولسه بومقول قریبی و منزاعه دخی خلیج
 از دفتر در برابر استحقاق قدر طالب راغب اولنده بروجیه تیار تو حله و توب
 برات ایدوب جانیتر در و لکن اکثر متقدمین بوسمک عدم جوازینه سناکت
 اولمشدر در زیر ممالک محروسه عموماً واقع اولانه بلاد قتلغ و قریبی
 و منزاعیکت اهایسی اکثر کترات و مترات ایدوب تیار اولنوب حدود
 و تقوای و الواحق و جمال و ملال بلکه در بایکینده و سبب سببک دخی عرض و طویلی
 و جزایر و منازل و مسکن و سفاینی قدرت و دولت سلطانیه ایلیم اقلیه
 داخل دفتر اولمشد اولوب اولسه و واحه مقداری دفاتر خارج ارض
 خالیه قالمشدر بکنه یکی قریته بینه بده بلانده زراعت و خراشت مسیح نه
 مقوله موضع اولمق که کمر که خارج از دفتر اطلاعات صحیح اولسه سیر
 بونقدیر اوزره من ایدی خارج از دفتر جانیتر اولمق لازم ظهور زبیرا
 هر قریته و منزاعیکت جهت حدود لیری ایلکینه خالی دکلدرا با ممتاز
 معین و یا خود مشاع بکنه عین در علی کلا التقدیرین مقدر
 در که ممالک محروسه واقع اولانه بلاد و قریبی و قتلغ و منزع
 بر برینه متصله خصوص مشاع و مشترک الحدود اولانه قریه لیرک
 مشایخ اوزره اوله لیری اینه مضایقه لیری کمال اتصال اندند
 خارج از دفتر اولمخله خود یکی قریته ما بینه مواضع جنبیه تک
 نوتظنینه لایدر اولوب اولسه عندالاهای معلوم و المله الحدود
 اولانه قریته بینه مواضع جنبیه تک وقوع و توسط مملک
 دکلدرا لکن مشاع و مشترک الحدود اولانه قریته تک خود بینه بده

بالبرق الفصل من نقل موضع بولوب خارج از دفتر الطلاق و التمه
 نتیجه ممکنه در حق الحقیقه مذهب سلف اوزره لایق اولان بود که
 خارج از دفتر بر وجه بلجا نیز اولمیه و کن بونیک عدم جواز طلاق
 دکله رشول جلد نه که بعض وجهه مقتضیه سی وارد که خارج از دفتر
 الطلاق اولنماسی صحیح اولویس اید وجهه بود که یکی قریه بنیند
 بعض بیایانه و اورمانه و کوهستانه واقع اولمش که اول قریه
 بر بر ندره جیدا و مخله منریه و سرعالمی و ذکر اولنانه و اورمانه
 طاعلمی قدر جا جلد ندره زیاده اولمخله اولسیایانه و اورمانه
 و کوهستانه و اطه سید سینه فی فصل اولوب جتاده حقان تحت کش و
 خطاب و در اعلینیک بر بر ندره اتصال و اتحادی منقطع اولمش نیز
 بومقوله مواضع حائل بولوب نیک اتصال و اتحادی مانع و داغدر
 خصوصاً که بودن اولیه اولسینله ندره مضبوط حوده حاجت قائلان
 شول جلد نه که نزوم و حدود یکی قریه نیک خلق سینه ندره منریه و سرعالمی
 بیلوب بر بر ندره تجا و زائمه مکرر تجا و زائمه اتصال و اتحادی منوطدر
 بومقوله اورمانه و طاعلمی و بیایانه بیایانه خود طوائف
 منریه نیک عدم اتصال لری مقدر در مکره ولایت محتر لری دفتر
 مفصل حاقانیده اول قریه لرت اتصال و اتحادی لری منریه منریه قریه
 اتیش اوله و آله بقدر سیر اوزره حدود لری نتیجه معلوم اولسون
 فرضا کند زعمله نتیجه اول وادیه سوویه بی علامت ایدوب میانند
 حدود قریه ندره لری قدر جا جلد ندره زیاده اولمخله اولسیایانه و اورمانه
 بومقوله بیایانه و اورمانه و طاعلمی و بیایانه بیایانه ندره همان یکی قریه

مخصوص و کل در بلکه المرافع جواننده و واقع اولان اهلانی قری و بنج
 ارباب بقاجات دخی انتفاع خصوصاً حقه شایعه لری و اورد
 ایلمدی بو مقوله ایکی قیریه بینلنده که بر سر ندرت عید اولوب قد حاکم
 زیبا اولان بیابان و اورمان و طاقستانک زلف و حشرانته صلح
 بر موضعه بعضی خیمانه رعایا و ارباب سفاری و قطع اشجار همدم
 و کوهستان ایدوب بالته لری ایله اجد قلدی بیلری اجبا و غیره
 ایله لرو اول مقوله قری و منار خارج از دفتر اطلاق صحیح اولور حشر
 ولایت کاتبی بویله لری خارج از دفتر دیوار باب استحقاق و
 توخیر ایله جانی ندرت بلکه قبل التجیر بعضی ارباب بیمار دخی بولدیق
 ایله برات ایله صحیح اولور دخی بو قدر و بر وجهی دخی بودر که دیالیر
 و بعضی اولتر ایکنده کماره قریب زراعت و خراشته صالح جنبه ندرت و ادرکه
 بواجلنده واقع بعضی قری اهل ایسی اول جنبه ایچ باغ و باغ غرس ایدوب
 و بعضی فینه ایله کجوب زراعت و خراشته ایله لرو اول مقوله خصوصاً
 اعتبار بویله که اول جنبه ایچ ندرت کمال اختصاص ایله خراج بر خلقنه
 مخصوص اولوب و یا خود حین تجیر حاصلا اول قیریه مخصوص
 ایله محسوب اولمش ایس فلاهر در که اختصاص تامی جهت ایله اول جنبه
 اول قیریه تک حدود کلنده اولوب اکنکه و باغ و باغ ایق اولمش
 اولور قریضا خارج از دفتر دیوار اول جنبه ایچ ایس پاهن اوت برات
 ایله جانی ندرت کلدر زراعت ولایت تجیر ندرت ذکر اولان جنبه ندرت
 قیریه ندرت مخصوص و محسوب اولما حکم واحد مندرت کلنده در
 اما شویله که بو مقوله جنبه ایچ ندرت ایسی قیریه داخله مخصوص و یا

حاصله می برسد بحسب اوله و یا خود یکی قریه خلقی اول قریه
 زراعت کاه ایدینوب بیروجه اشتران متصرف اوسه لومقرزدر کفری
 منوره اول قریه لوم منفرد اولوب مستقل موضع المثل اولوز بی اشتران
 ملن اخصاصدر خطوماکه مابیندین در باه افضل ایش اوله اوله اوسه
 بو قوله مفصل و منفرد اوله از جزیره ایس ابریس قریه تک حدود لندین
 عدا اولنق مختصدر ماد مکه جین کجه بریم جزیره منوره قریه واحدیه
 یا متعددیه اخصاص نام الیه مخصوص و یا خود حاصله می برسد کوه
 اولدوغنی دفتر مفصل حاقانیده قیدا اولیه لایه اول جزیره مستقل
 و منفرد حقیقه خراج از دفتر اطلاق وارد اولور بواجلین مستقل
 و اشتران اوزره زراعت ایدین قری ایس اول جزیره ایکی کنگله در
 و بنه مخصوص در یکله قادر در کلدر زیر مجرت اخصاص منزله حکم اوله
 کاه اول جزیره تک استقلالنی منافی دکلدر بلکه کمال اخصاصدین دفتر
 حاقانید قریه و اشتران لایه ایدین ایس وجه مشروح اوزره
 استعمال اولنن جزیره لر خراج از دفتر اولمکنده کلام بر و شما
 ارباب اخصاصه توزیع و توجیه اولنه جائیدر حتی عبوری ممکن
 اولما یوب محتاج سفارش اولانها ر عظیمه نکتہ دخی احوال
 جزایری بویله در ولکن تم فی ایوم الرابع شرح شهر
 جمازی الاضطره شر و مائه بعد الالف شرح بد عبد القویف
 مصطفی بن محمود عنده ولا یویه
 و جمیع المسلمین
 والسلامت

این متنو فاک صغیر و عظیم اولور و ایدین اولان
 سنه ایدین اوزره اولونق اوزره ایدین اولان
 بیلتک دکنین کبیر صغیر کبیر اولور
 و صابت ایش اولوب صغیر کبیر اولور
 حکم عدا اولد کسین کسین اولور
 حقوق مدکنده اقامت نین ایدوب اولور
 العنت حکم حکم اید اول دکنینی قضیله ایدیکه
 بکرت وجه مشروح اوزره ایجا ایدوب
 ادوغنی اجبه تعویب مالندن المنقذ
 اولور الجواب اولماز کتب الفقیر کسین
 منقار نام